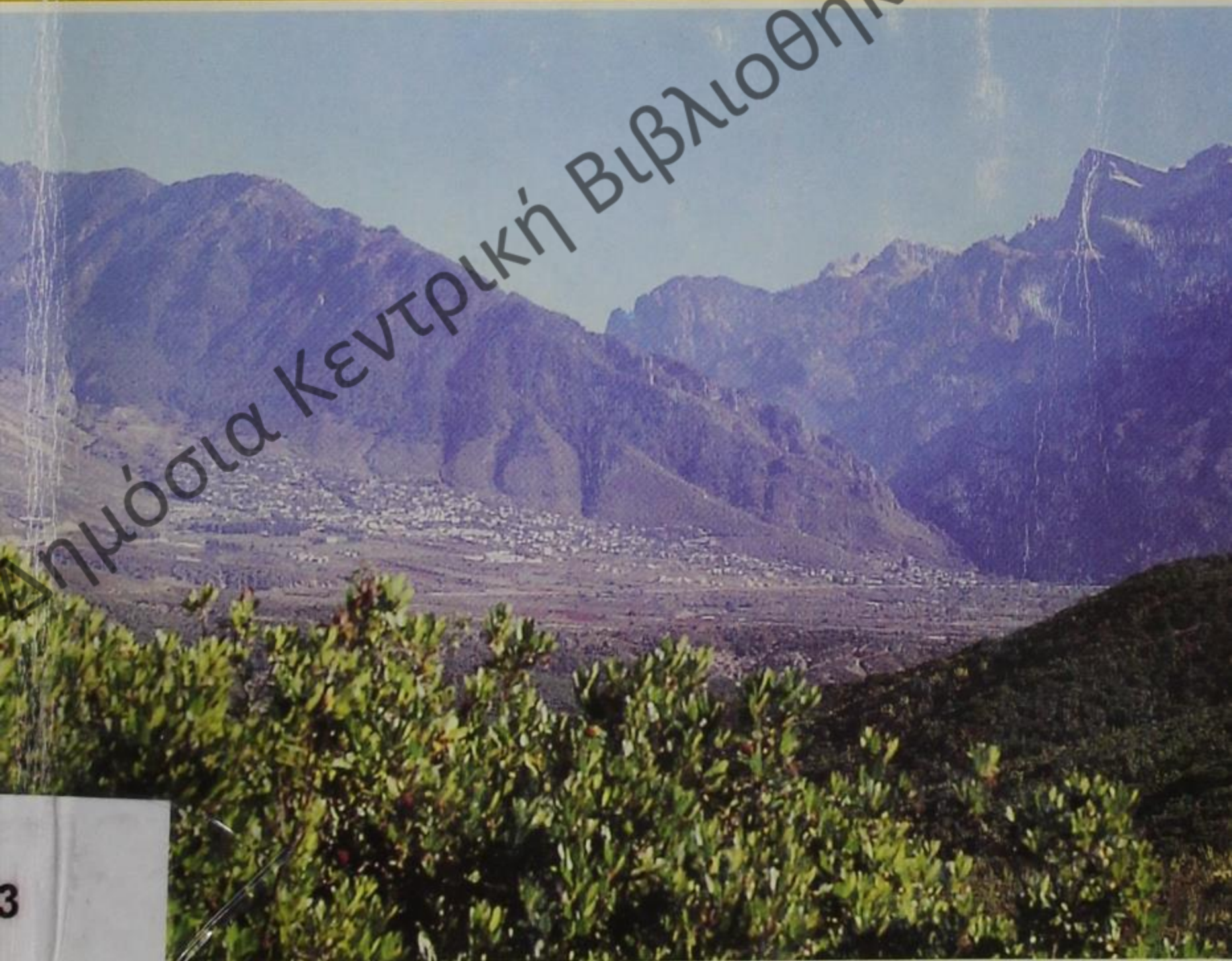

Σωτήρη Π. Τουφίδη

Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ

KONITSA AND THE NEAR BY VILLAGES

Τουριστικός Οδηγός

Τρίτη Έκδοση 1994

WORKSHOP OF POPULAR ARTS

"AOS"

HOTEL - CAFETERIA - RESTAURANT

Παρέχουμε πλήρη εξυπηρέτηση σε μεμονωμένους επισκέπτες, ομάδες, Γκρούπ, Αθλ. Συλλόγους, Κυνηγούς και Ερασιτέχνες.

Θέρμανση, ατομικό λουτρό, πάρκινγκ, λεωφορείο για Κόνιτσα.

1ο χλμ. Εθν. Οδού Κόνιτσας - Κοζάνη

We supply Full service to individual visitors, groups, sport teams and amateur Fishermen. Heating, personal WC, parking and bus for Konitsa.

KONSTANTINOS ΒΛΙΤΣΙΚΗΣ

KONITSA TEL. (0655) 220111

Σωτήρη Π. Τουφί

©

351855013762663
5500D

Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ

(KONITSA AND THE NEAR BY VILLAGES)

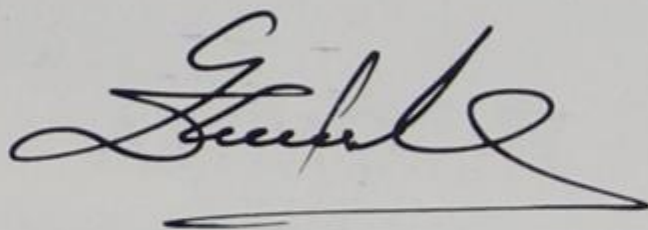
(Τουριστικός Οδηγός)

Τρίτη Έκδοση

Αγγλική μετάφραση: **Μάρθα Τσίκα**
Translated by: **Martha Tsika**

ΚΟΝΙΤΣΑ 1994

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα.

COPYRIGHT BY: **Σωτήρης Τουφίδης**

Τηλ. 0655 - 22464 - 22212 Κόνιτσα

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΚΟΝΙΤΖΑΣ
 ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 51453
 ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 7/12/07
 ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 914.953 ΤΟΥ

κωδ. εχ: 6988

Αφιερώνεται στον κάθε καλοπροαίρετο
 "μουσαφίρη" της όμορφης και πολυβασανισμένης
 τούτης γης, με την αγάπη και την ελπίδα πως θα
 του φανεί χρήσιμο βιβλίο και κατατοπιστικό.

Στο φίλο μου Δημήτρη
 με πολλή αγάπη

Λυλ. Τσιγίδα

Κονίτσα 22/4/05

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΧΑΡΤΗΣ
ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

- ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ
- ΣΥΝΟΡΑ ΚΡΑΤΩΝ ———— (·) ———— (·)
  - ΟΡΙΑ ΝΟΜΩΝ - - - - -
  - ΟΡΙΑ ΕΠΑΡΧΙΩΝ - - - - -
  - ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ●
  - ΧΩΡΙΑ ●
  - ΕΘΝΙΚΗ ΟΔΟΣ ————
  - ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΟΔΟΣ ————
  - ΚΟΡΥΦΗ ΟΡΟΥΣ +
  - ΠΟΤΑΜΙ ————

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΧΑΡΤΗ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΥΡΙΤΣΗΣ - ΤΟΠΟΓΡΑΦΟΣ ΜΗΧ

ΕΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ & ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Μέλος της

ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

— F. I. J. E. T. —

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΑΠΟΝΕΜΕΙ

ΕΠΑΙΝΟ

στον Κύριο

ΣΩΤΗΡΗ Π. ΤΟΥΦΙΔΗ

για το βιβλίο του

«Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ»

που υποβλήθηκε στο

136 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

Αθήναι 20 Ιουνίου 1979

Ο Πρόεδρος

ΤΑΣΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

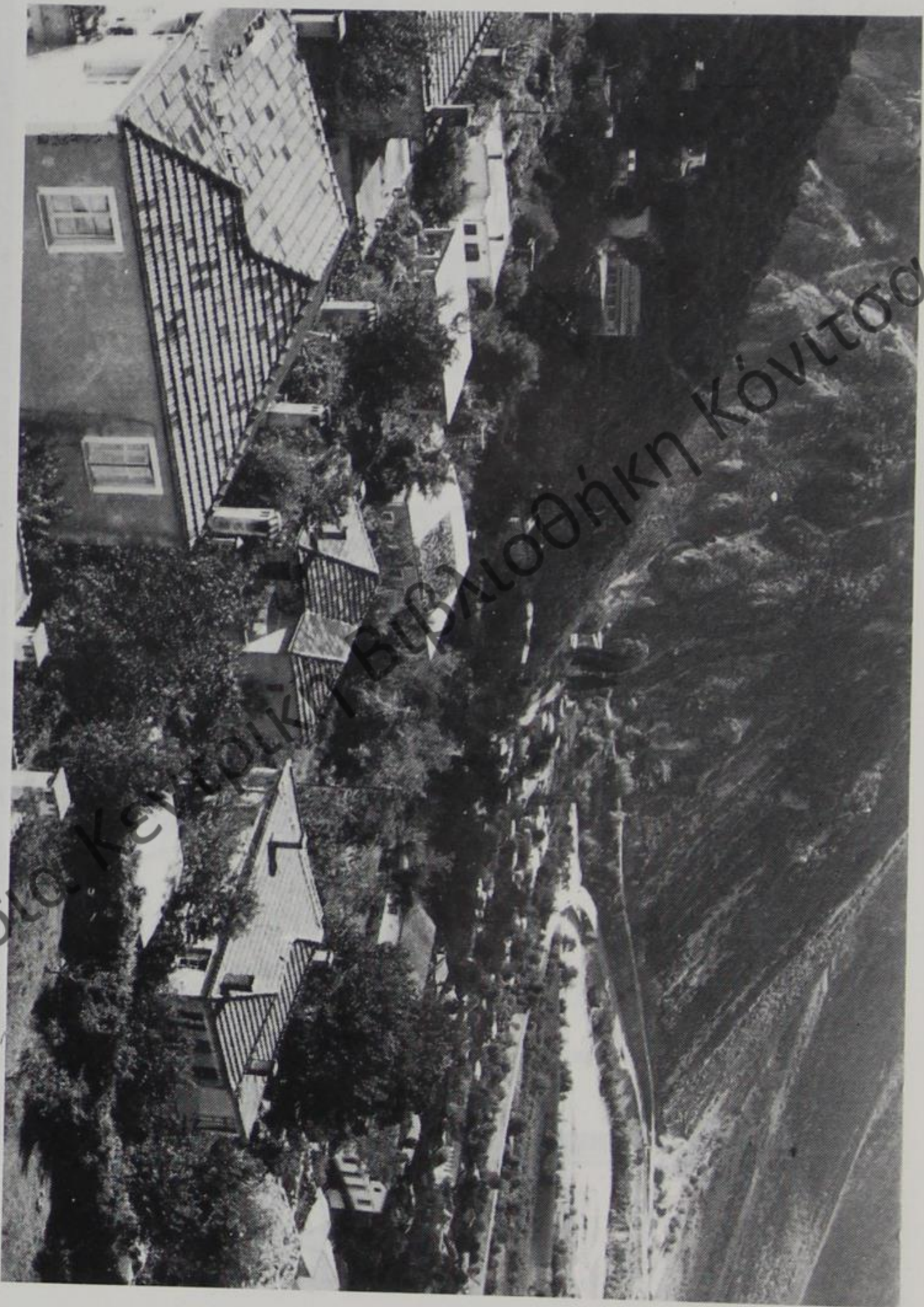

Ο Γενικός Γραμματέας

ΧΡΗΣΤΟΣ Β. ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Η τιμητική διάκριση

από την ΕΕΣΔΤ της FIJET στην πρώτη έκδοση

*Μεγική άποψη Κόνιτσας.
A part of Konitsa.*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Το βιβλίο τούτο σκοπό έχει, με καλή διάθεση και αγάπη, να βοηθήσει τον επισκέπτη της Κόνιτσας, απλά και σύντομα, να γνωρίσει τη μικρή πολιτειούλα και τα χωριά της επαρχίας.

Να διευκολύνει την παραμονή του, να επισκεφτεί - σύμφωνα με την επιθυμία του - τα πιά ενδιαφέροντα μέρη, να θαυμάσει τις ομορφιές της ηπειρώτικης φύσης.

Να ιδεί και ν' απολαύσει ό,τι του είναι μπορετό, στα λίγο ή πολύ χρόνο που θα διαθέσει σ' αυτόν τον τόπο.

Σ. Τουφίδης

Δυό λόγια σιη δεύτερη έκδοση

Συμπληρωμένη και ανανεωμένη με νέα κείμενα και νέες φωτογραφίες, προσφέρουμε στο αναγνωστικό κοινό και τη δεύτερη έκδοση με την ελπίδα ότι το έργο θα εκπληρώσει και πάλι τον τουριστικό και κοινωνικό προσορισμό του για την πρόοδο της ακριτικής μας πόλης, των χωριών της και του αγαπημένου μας λαού.

Για την 3η έκδοση

Ανταποκρινόμενοι στο αίτημα πολλών αναγνωστών και φίλων του τόπου μας για επανέκδοση τούτου του βιβλίου που εξαντλήθηκε προ πολλού και πιστεύοντας ότι η προσφορά του θα είναι πολύ χρήσιμη για όλους τους συμπατριώτες μας, αλλά και τους ξένους επισκέπτες που όλο και μας "ανακαλύπτουν" - χρόνο με το χρόνο - παραδίνουμε σήμερα στην κυκλοφορία την "ΚΟΝΙΤΣΑ & ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ" σε 3η έκδοση και σε ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Τα βουνά μας.
The Mountains.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΟΝΙΤΣΑ

Σε απόσταση 64 χιλιομέτρα ΒΔ από τα Γιάννινα, βρίσκεται η Κόνιτσα (Υψόμ. 630).

Αμφιθεατρικά χτισμένη, στους πρόποδες του βουνού που λέγεται "Γυμνάδι", "Νύμφη" κατά τους αρχαίους, φτάνει ως το ποτάμι, τον Αώο, και νανουρίζεται, αιώνες από το βογγητό του.

Είναι δήμος από το 1948 με 3.500 κατοίκους, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Δήμου.

Το 1940 οι κάτοικοι ήταν 2.313 και το 1928, 1959. Στον καιρό της τουρκοκρατίας (1880) είχε 4.000 και απ' αυτούς οι μισοί ήταν Τούρκοι. Ακόμα παλιότερα - όπως αναφέρουν διάφορες ιστορικές πηγές - ο πληθυσμός της ήταν 7.000, από τους οποίους οι 4.000 χριστιανοί.

Ήταν μια πολύβοη και ζωντανή πολιτειούλα η Κόνιτσα τα παλιά χρόνια, γι' αυτό λεγόταν και τούτο: "Γιάννινα χωριό, Κόνιτσα κασαμπάς", δηλαδή πόλη.

Ονομασία

Για το όνομα Κόνιτσα, έχουν διατυπωθεί πολλές γνώμες και εικασίες.

Ο ιστοριογράφος της Ηπείρου, Π. Αραβαντινός, υποθέτει ότι αυτό προήλθε από την ονομασία αρχαίας ηπειρωτικής πόλης που λεγόταν Κνωσσός, με παραφθορά. (Κνωσσός = Κονισσός = Κόνισσα = Κόνιτσα).

Ο Πουκεβίλ και άλλοι θεωρούν την προέλευση της ονομασίας σλαβική. "Κόνι" στα σλάβικα = άλογο + κατάληξη τζα = Κόνιτσα, Κόνιτσα = αλογότοπος.

Ιστορία

Αποδείξεις, για το πότε χτίστηκε η Κόνιτσα, δεν υπάρχουν, μόνο διάφορες εικασίες. Έτσι, ο Πουκεβίλ, που περιόδευσε όλη

την Ήπειρο την εποχή της Τουρκοκρατίας, θεωρεί ότι είναι η αρχαία Αντιτανία, που καταστράφηκε από αλλεπάλληλες επιδρομές.

Ο Άγγλος περιηγητής Λήκ (17ος αιώνας) φαντάζεται στη θέση της Κόνιτσας την αρχαία Ερίβοια, βασιζόμενος σε ένα δημοτικό ηπειρώτικο τραγούδι που λέει: "Της Ερίβοιας το Κάστρο".

Άλλοι αναφέρουν ότι στη θέση αυτή βρισκόταν η πόλη Στύβαρα και άλλοι τέλος, υποθέτουν ότι εδώ ήταν χτισμένη η Κνωσσός, απ' όπου πήρε και το όνομά της η Κόνιτσα.... Το σίγουρο είναι πως στη στρατηγική και γραφική αυτή θέση υπήρχε από τ' αρχαία χρόνια κάποια πόλη, που χτίστηκε και ξαναχτίστηκε πολλές φορές, αφού καταστράφηκε άλλες τόσες από βαρβαρικές επιδρομές.

Κάτω από τα λιγοστά ερείπια που βρίσκονται σε διάφορα σημεία, κρύβεται η ιστορία αιματηρών συγκρούσεων, οι παραδόσεις αιώνων και οι αρχαιολογικοί θησαυροί της παλιάς ακμής και παρακμής αυτής της πόλης.

Τα διάφορα ρωμαϊκά και βυζαντινά ευρήματα, που ήρθαν στην επιφάνεια, κατά την τουρκοκρατία, σε ορισμένα σημεία της πεδιάδας, μαρτυρούν πως αυτός ο τόπος πέρασε πολλά στο διάβα των αιώνων.

Ακόμη και σήμερα σώζονται τα ερείπια παλιού κάστρου, λίγο πιο πάνω από το εκκλησάκι της Αγιά-Βαρβάρας.

Ένα παλιό χρονικό μας πληροφορεί πως αυτό το κάστρο ιδρύθηκε από κάποιον άρχοντα που λεγόταν Κόνις και ίσως απ' αυτόν να πήρε και το όνομα η πόλη.

Το κάστρο (ενετικό στο μεσαίωμα) κυριεύτηκε από τους Τούρκους με μπαμπεσιά - σύμφωνα με την παράδοση. Έτσι οι Τούρκοι έγιναν κύριοι της πόλης και άρπαξαν τα κτήματα των χριστιανών και τα σπίτια τους, μοιράζοντάς τα με τους υποταχτικούς τους Αλβανούς.

Σαφείς πληροφορίες για τούτα δεν έχουμε, αλλά κατά την παράδοση πάντα, αυτά έγιναν όταν στην Κωνσταντινούπολη ήταν σουλτάνος ο Μουράτ (1421 - 1451). Πολύ βοήθησε τους Τούρκους ο αρνησίθρησκος Ισαήμ από το Λεσκοβίκι, που ήταν και ο πρώτος

Ηπειρώτης που ασπάστηκε τον ισλαμισμό. Το παράδειγμά του ακολούθησαν και άλλοι Έλληνες της επαρχίας και ονομάστηκαν (από το Μουράτ) Καραμουράτες.

Οι παλιότερες εκκλησίες έγιναν τζαμιά και ένα απ' αυτά σώζεται και σήμερα, λίγο πιό πάνω από την πέτρινη γέφυρα του Αώου. (Άλλο ένα το θυμούνται οι γεροντότεροι, στη θέση του Αγίου Κοσμά).

Με τον καιρό, η ζωή Ρωμιών και Τούρκων, έγινε ήρεμη και είχαν πολλές κοινές συνήθειες.

Ακόμα και στη χριστιανική θρησκεία, οι Τούρκοι της Κόνιτσας έδειχναν σεβασμό και πολλές φορές, στην ανάγκη της αρρώστιας, ζητούσαν τη βοήθειά της. Μπορεί τα παλιά κατάλοιπα της πίστης να ανασπινθήριζαν στο βάθος του υποσυνείδητου....

Η Κόνιτσα είχε τα πρωτεία της τούρκικης αριστοκρατίας· ακόμα και σήμερα βλέπουμε δω κι εκεί μισοερειπωμένους τοίχους από τα παλιά τούρκικα μέγαρα. Γ' αρχοντικά τους περιστοιχίζονταν από ψηλά τείχη με θολωτές πέτρινες πύλες και παραδεισένιους μπαχτσέδες.

Από την Κόνιτσα κατάγονταν ο περιβόητος βοεβόδας της Αθήνας Χασεκής (ΙΗ' αιώνας), πολλοί επιφανείς Τούρκοι στην Πόλη και η μάνα του Αλή - πασά, η Χάμκω, που το μισοερειπωμένο πατρικό της σπίτι σώζεται και τώρα στην πάνω Κόνιτσα.

Κατά την τουρκοκρατία ήταν έδρα καϊμακάμη (υποδιοικητή). Βρισκόταν σε μεγάλη ακμή και αποτελούσε εμπορικό κέντρο.

Πολλή ανάπτυξη είχε πάρει η βυρσοδεψία και το εμπόριό της. Επίσης η ταπητουργία και άλλοι κλάδοι.

Στο τέλος του φθινοπώρου γινόταν (και γίνεται την τελευταία εβδομάδα του Σεπτέμβρη) το περίφημο "παζαρόπουλο", που είχε μεταφερθεί από τη Διπαλίτσα. Στο μεγάλο αυτό παζάρι μαζεύονταν χιλιάδες άνθρωποι απ' όλες τις κοντινές περιφέρειες, αλλά και από τη Θεσσαλία και Μακεδονία. Ανταλλάσσονταν πάρα πολλά ζώα, πουλούσαν ή αγόραζαν βελέντζες, κιλίμια, κάπες, γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα. Μέχρι και σήμερα έρχονται στο παζάρι οι όμορφες βελέντζες της Σαμαρίνας και του

Ντέντσιου.

Η απελευθέρωση της Κόνιτσας έγινε από τον ελληνικό στρατό στις 24 Φλεβάρη 1913. Εδώ κατέφυγε ο Τζαβήτ πασάς με 2.000 περίπου στρατιώτες και 3-4 κανόνια. Ο Μπεκήρ αγάς από τα Γρεβενά. Επίσης ο Μουχτάρ αγάς (ο παλιός διώκτης του Λεωνίδα και Νταβέλη) με 250 - 300 άνδρες. Τέλος, ο Μπίμπασης Αχμέτ βέης με το τάγμα του, καθώς και οι Κηρύμ, Ιζέρ και Τζιαφέρ Τσαούσηδες που συνολικά είχαν γύρω στους 4.000 στρατιώτες.

Στα τέλη του Μάη 1917 καταλήφθηκε από τους Ιταλούς, που αποχώρησαν στις αρχές Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου.

Στη διάρκεια του ελληνο-ιταλικού πολέμου (1940 - 41), έγιναν μεγάλες ζημιές από τους Ιταλούς (κάψιμο σπιτιών κλπ.), καθώς και μετέπειτα στην ιταλογερμανική κατοχή. Οι Κονιτσιώτες, καθώς και οι κάτοικοι της επαρχίας γενικά, έδειξαν τον πατριωτισμό τους κατά την Κατοχή και, χωρίς να υστερούν από τους άλλους Έλληνες αγωνιστές, πολέμησαν τον κατακτητή, ενταγμένοι στις διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις.

Τέλος, νέες καταστροφές βρήκαν την πολύπαθη Κόνιτσα στο τέλος του Δεκέμβρη 1947 κατά τη φοβερή εποχή του εμφύλιου αδερφοσκοτωμού. Από την ειρήνευση και δώθε, επουλώνοντας πιά τις πληγές της, προσπαθεί να σταθεί στα πόδια της και να καλυτερέψει τη θέση της.

Αντιπαλεύει κι αυτή, όπως και όλες οι άλλες επαρχιακές πόλεις, με το Μινώταυρο της αστυφιλίας που προσπαθεί να κατασπαράξει την ύπαιθρο, δημιουργώντας τις υδροκέφαλες πόλεις.

Αντιστέκεται στην απορρόφηση του πληθυσμού της με πενιχρά μέσα και περιμένει εναγώνια την κρατική συμπαράσταση που θα την αξιοποιήσει κάποτε και θα την κάνει μια πραγματικά νύφη του βουνού.

Έχει, για τούτο, όλες τις προϋποθέσεις. Βρίσκεται μές στο δρόμο που ενώνει την Ηγουμενίτσα με τη Θεσσαλονίκη. Τριγύρω της υψώνονται ψηλά βουνά, πνιγμένα στα πεύκα και τα ελάτια, αυτά που θα μπορούσαν κάποτε να γίνουν θέρετρα για καλοκαιριάτικη ξεκούραση και χειμερινά σπόρ.

Δίπλα της κυλάει ο Αώος, διασχίζοντας μίαν άγρια, αλλά και πανέμορφη, χαράδρα, που περιμένει ακόμη την κατασκευή του τελεφερίκ (κρίμα στη μελέτη) της Γκαμήλας.

Όχι πολύ μακριά της, περιμένουν αξιοποίηση οι ιαματικές πηγές, που είναι σε θέση να δώσουν την υγεία σε χιλιάδες πάσχοντες, και πιά πάνω, στα βουνά της, ο υπόγειος πλούτος των ορυκτών περιμένει να δει το φως της μέρας και οι κάτοικοι το μεροκάματο της ζωής...

Αλλά ας περιπλανηθούμε για λίγο στο κέντρο της πόλης και στα σοκκάκια της, να πιάσουμε τον παλμό της, να δούμε τι καινούριο έχει να μας δείξει και τι παλιό άφησε το σαράκι του χρόνου απ' την τοτινή αρχοντιά και την αλαργινή της δόξα.

*Για αρχοντιά παλιών καιρών
μιλούν τ' απομεινάρια
του κάστρου σου τα χτίσματα,
παλιών σπιτιών λιθάρια....*

Η βαριά πόρτα του Χουσεϊν μπέη.

The heavy gate of the Husein-Bei mansion.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

Άνω Πλατεία

Στην άνω πλατεία βρίσκεται σήμερα το νέο Δημαρχείο δίπλα στο λιθόχτιστο Νοσοκομείο Κέντρο Υγείας.

Το Δημαρχείο. *The Town Hall.*

Το Νοσοκομείο εξυπηρετεί όλη την επαρχία, ανάλογα με τις δυνατότητες που έχει.

Το παλιό κτίριο των τούρκικων στρατώνων που λειτούργησε στο παρελθόν για Δημαρχείο, τώρα αναπαλαιωμένο χρησιμοποιείται για επιμορφωτικούς σκοπούς.

Πιο πέρα στεγάζεται το γραφείο του Ι.Κ.Α. και παρακάτω το Αστυνομικό Τμήμα με την Τροχαία.

Στο χώρο της άνω πλατείας βρίσκονται το κτίριο του Ο.Τ.Ε. και το Πολεοδομικό Γραφείο.

Το Νοσοκομείο - The Hospital.

Κεντρική πλατεία

Η πλατεία του κέντρου είναι η ψυχή της πόλης. Στο πλακόστρωτό της γίνεται η βραδινή "βόλτα" και το μικρό καταπράσινο παρκάκι - έργο του Εξωραϊστικού Συλλόγου - χαρίζει δροσιά στους περιπατητές.

Μπροστά στην είσοδό της υπάρχει για κοινή χρήση ο τηλεφωνικός θάλαμος και στο βάθος υψώνεται επιβλητικό το άγαλμα - μνημείο της "Ηπειρώτισσας Ελευθερίας" που έγινε το 1982 με δαπάνες του Δήμου και των Συνδέσμων αναπήρων Ελλάδας.

Το άγαλμα-μνημείο της "Ηπειρώτισσας" στην κεντρική πλατεία (έργο του γλύπτη Ζάχου Μπεκιάρη).

The statue of Liberty in the central square (curved by the sculptor Zahos Bekiaris).

Αγορά, δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας

Την κεντρική πλατεία περιτριγυρίζει η αγορά με τα ποικίλα μαγαζιά και όλες σχεδόν τις υπηρεσίες.

Υπάρχουν τέσσερα ξενοδοχεία. "ΤΥΜΦΗ", "ΠΙΝΔΟΣ", "ΑΩΟΣ", το "ΔΕΝΤΡΟ" καθώς και αρκετά νοικιαζόμενα δωμάτια, με τις απαραίτητες ευκολίες για άνετη διαμονή, Β' και Γ' κατηγορίας. Πολλές ταβέρνες με πικάντικους μεζέδες. Δύο εστιατόρια με καλές κουζίνες. Ζαχαροπλαστεία, Καφενεία, γπισκοτέκ, φωτογραφεία και κάθε λογής εμπορικά καταστήματα.

Τρία αρτοποιεία. Τρία φαρμακεία κλπ. Εργαστήριο λαϊκής τέχνης με κονιτσιώτικα ενθύμια. Υπηρεσίες: Αγρονομείο, Αγροτικό ιατρείο - Αγροτικό κτηνιατρείο, Γραφείο γεωργικής ανάπτυξης, Δασαρχείο, Δημόσιο ταμείο, Οικον. Εφορία, Ειρηνοδικείο, Π.Ι.Κ.Π.Α, Γ' Γραφείο Δημ. Εκπαίδευσης.

Κέντρο παιδικής μέριμνας. Γηροκομείο της Μητρόπολης στην άνω Κόνιτσα. Πνευματική στέγη, Δημόσια βιβλιοθήκη με 40.000 τόμους. Η βιβλιοθήκη δανείζει βιβλία με τα περιφερόμενα αυτοκίνητά της σ' όλη την Ήπειρο και στα νησιά Κέρκυρα και Λευκάδα.

Γραφείο ΔΕΗ. Ταχυδρομείο. Τρεις Τράπεζες (Αγροτική - Εθνική - Εμπορική).

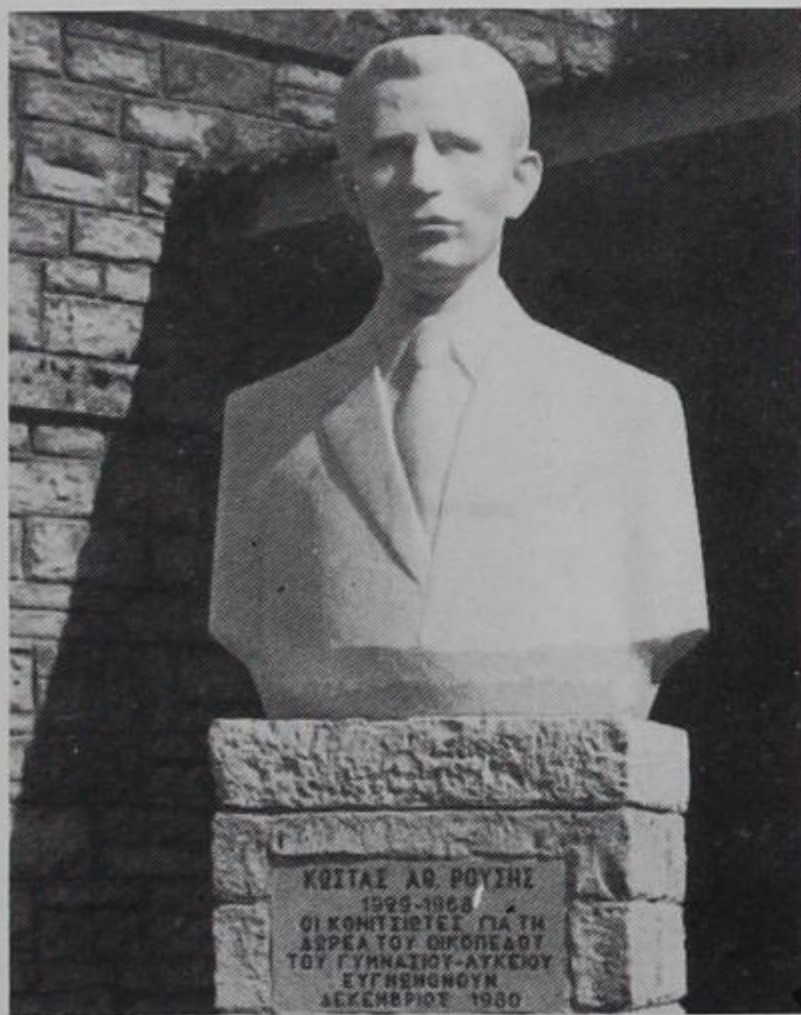
Δύο Συμβολαιογραφεία. Πρακτορείο λεωφορείων με πυκνή συγκοινωνία για τα Γιάννινα και επικοινωνία με τα χωριά της επαρχίας και τη Θεσσαλονίκη. (Αρ. τηλ. πρακτορείου 22-214).

Σε διάφορα σημεία της πόλης βρίσκονται τα 4 πρατήρια βενζίνης καθώς και συνεργεία επισκευής αυτοκινήτων.

Επίσης υπάρχουν: Δύο οδοντιατρεία, μαθητική εστία σε μεγάλο και σύγχρονο κτίριο για αρκετό αριθμό μαθητών και μαθητριών. Οικοτροφείο της Μητρόπολης για μαθήτριες γυμνασίου.

Πιο κάτω από την αγορά και σε οικόπεδο που δώρισε ο αείμνηστος Δήμαρχος Κων. Ρούσης, είναι χτισμένο το κτίριο που στεγάζει το Γυμνάσιο και το Λύκειο.

Στην είσοδο του σχολείου τοποθετήθηκε το 1983, με δαπάνες του Δήμου και της Ερανικής Επιτροπής η προτομή του Ευεργέτη που φιλοτεχνήθηκε από το γλύπτη Μιχ. Οικονομίδη.

Η προτομή του ευεργέτη Κ. Ρούση στην αυλή του Γυμνασίου.

The bust of benefactor K. Rousis in the courtyard of the High School.

Μετά από δωρεάν παραχώρηση δημοτικών οικοπέδων σε άστεγους κατοίκους, δημιουργήθηκε από το 1973 κι εδώ, ένας καινούργιος συνοικισμός στη θέση "Γραβίτσια".

Παράλληλα, από τον Οργανισμό κατοικίας, κατασκευάστηκαν 24 διαμερίσματα για ισάριθμες οικογένειες, δικαιούχων εργατοϋπαλλήλων.

Εκεί δίπλα κατασκευάστηκε από τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, το Εθνικό Στάδιο, που περιλαμβάνει γήπεδο, βόλεϋ, κλειστό γυμναστήριο κ.ά.

Ο συνοικισμός που απλώνεται από το Γ' Δημ. Σχολείο ως τις γέφυρες του Αώου, αποτελείται κυρίως από πρόσφυγες της Μ. Ασίας που ήρθαν στην Κόνιτσα με την ανταλλαγή των πληθυσμών μετά τη μικρασιατική καταστροφή.

Το Τεχνικό Λύκειο (στεγάζεται στην Αναγνώστοπούλειο σχολή. Λειτουργούν τρία Δημοτικά Σχολεία (Άνω - Μεσαία - Κάτω Κόνιτσα). Τρία Νηπιαγωγεία, δύο παιδικοί σταθμοί (Αγροτικοί) και δύο ιδιωτικά σχολεία αγγλικών.

Μετεωρολογικός σταθμός με πολλά όργανα για τις διάφορες μετρήσεις, που υπάρχει στο Αρχηγείο Αεροπορίας. Αγροτικό Πολιτιστικό Κέντρο στην Κ. Κόνιτσα, Ένωση Συνεταιρισμών και ταπητουργείο.

Ο νέος συνοικισμός

Εκκλησίες

1) Ο Άγιος Νικόλαος, που χτίστηκε το 1842 - 1843 και είναι ο μητροπολιτικός ναός της πόλης, στην άνω Κόνιτσα, με την επωνυμία Μητρόπολη "Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανής και Κονίτσης).

Η Μητρόπολη της Κόνιτσας χιονισμένη. The Cathedral of Konitsa.

2) Οι Άγιοι Απόστολοι, στην Κάτω Κόνιτσα. Χτίστηκε το 1791 στα ερείπια παλιάς εκκλησίας. Η θέση είναι ειδυλλιακή. Απέραντη γαλήνη επικρατεί στη λάκκα που βρίσκεται η εκκλησία, γι' αυτό και οι παλιότεροι έφτιαξαν το νεκροταφείο δίπλα της.

3) Η Αγία Βαρβάρα. Μια μικρή εκκλησούλα χτισμένη πάνω στα παλιά ερείπια ναού.

4) Ο Άγιος Κωνσταντίνος, στην κάτω Κόνιτσα, χτισμένος τα τελευταία χρόνια.

5) Ο Άγιος Κοσμάς. Θεμελιώθηκε την 1η Σεπτεμβρίου 1970, με τη φροντίδα του μητροπολίτη Σεβαστιανού και τη συνδρομή των χριστιανών και της Πολιτείας. τελείωσε το 1975 και στις 24 Αυγούστου του ίδιου χρόνου έγιναν τα εγκαίνια. Είναι αφιερωμένος στον Εθναπόστολο Κοσμά τον Αιτωλό. (Ο Άγιος

Ο Ναός του Αγ. Κοσμά, στο κέντρο της πόλης.

The church of St. Kosmas in the centre of the town.

Κοσμάς γεννήθηκε το 1714 στο Μέγα Δέντρο του Απόκουρου. Στις 24-8-1779, τον απαγχόνισαν οι τουρκικές αρχές μετά από συκοφαντίες των Βενετσιάνων εμπορομεσιτών και Εβραίων τοκογλύφων - σαν πράκτορα της οωσικής πολιτικής - στο χωριό Καλικόντασι του Μπερατιού, στην Αλβανία. Ο Αλή - πασάς τον σεβόταν και τον αγαπούσε και ήταν ο πρώτος που τον τίμησε μετά το θάνατό του).

Εικόνα του Εθνεγέρτη Πατροκοσμά του Αιτωλού.

An icon of St. Kosmas.

Άγιος Κοσμάς και σχολεία

Ο Άγιος Κοσμάς διατρέχοντας όλη την Ήπειρο, πέρασε και από την Κόνιτσα και τα χωριά της.

Για να ξυπνήσει την εθνική συνείδηση των υποδούλων ρωμιών έλεγε σε μια από τις διδαχές του: "Ταλαίπωροι και ελεεινοί,

περί σωτηρίας δύο ή τριών πατριωτών σας φροντίζοντες, λησμονείτε, ότι πάντες συν γυναίξί και παιδίοις άνευ σχολείων κινδυνεύετε να καταποντιστείτε εις βάθος της αβύσσου, εξ ης από του νυν και έως του αιώνος ουδέποτε θα εξέλθετε". Έτσι κατά την εποχή του Κοσμά του Αιτωλού, ιδρύθηκαν διάφορα σχολεία στην Κόνιτσα για τη μόρφωση του υπόδουλου γένους. Μάλιστα, όπως αναφέρει ο ιστορικός Λαμπρίδης, είχαν τόση απήχηση οι προτροπές του Κοσμά στους Κονιτσιώτες, ώστε: "αι γυναίκες της Κονίτσης, ως αι γυναίκες της Καρχηδόνας, προέβησαν εις πώλησιν παντός χρυσού, αργυρού και μεταξωτού ειδους και κατέθεσαν τα της πωλήσεως όπως χρησιμεύσουν υπέρ της συντηρήσεως του σχολείου Κονίτσης".

Περίφημοι δάσκαλοι υπήρξαν: Ο Γ. Μόστρας από την Άρτα, μαθητής του Μπαλάνου, που δίδαξε κατά τα τέλη του 18ου αιώνα και ο μαθητής του Ψαλίδα, Κοσμάς ο Θεοπροτός, μέχρι το 1832. Δίδαξαν επίσης και πολλοί άλλοι.

Παρεκκλήσια

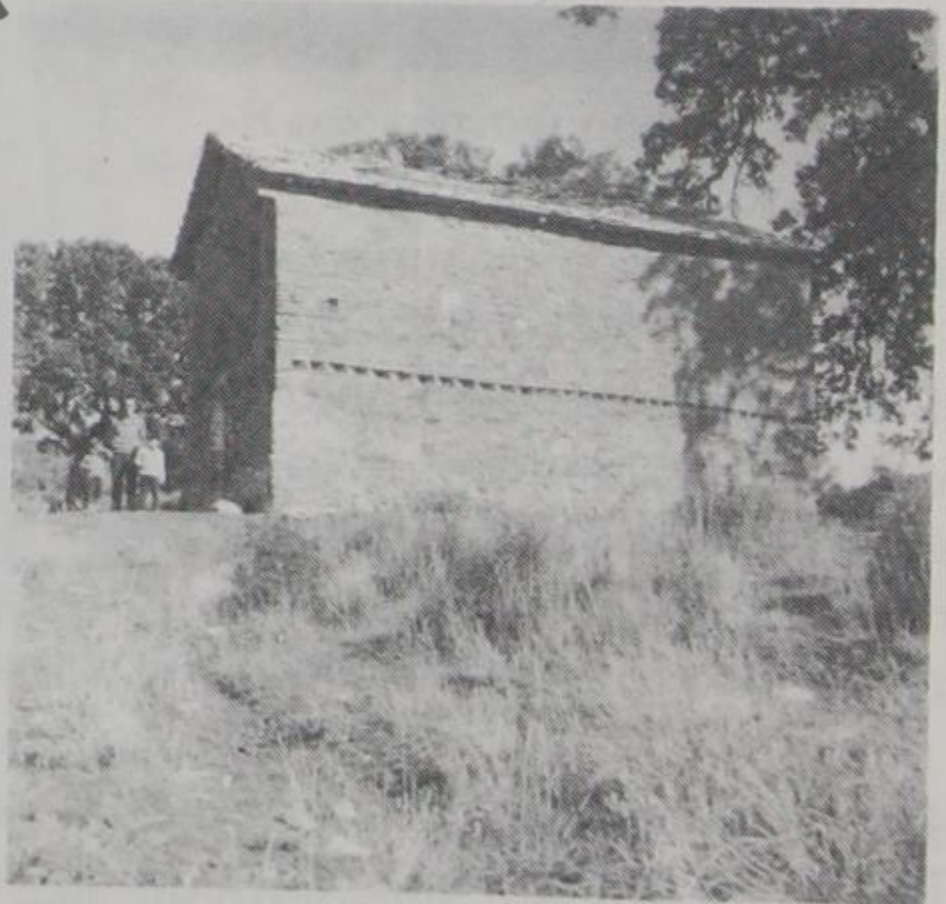
1) Η Κόκκινη Παναγία. Παλιά βυζαντινή εκκλησούλα της Κοίμησης της Θεοτόκου, με βυζαντινές τοιχογραφίες του 15ου αιώνα (1412), μισή ώρα στα δυτικά της Κόνιτσας.

2) Η Αγιά - Τριάδα, στον κάμπο.

3) Η Αγιά - Παρασκευή, επίσης στο κάμπο.

4) Ο Αϊ - Λιάς, στο βουνό.

5) Ο Αϊ - Θανάσης,

Η κόκκινη Παναγία

The church of the red virgin

πανω στην πόλη.

6) Η Παναγία κοντά στον Αϊ - Θανάση και

7) Ο Αϊ - Γιώργης - ο Νεομάρτυρας - μέσα στην Κόνιτσα, που είναι ιδιωτικό παρεκκλήσιο.

Ευεργέτες

Η Κόνιτσα, όπως και όλη σχεδόν η Ήπειρος είχε από παλιά τους ευεργέτες της.

Ένας απ' αυτούς, ο Παναγιώτης Χατζηνίκος (1709 - 1776) ήταν μαζί με τον Ζώη Καπλάνη, ευεργέτες Γιαννίνων και Κόνιτσας.

Άλλος μεγάλος ευεργέτης, υπήρξε ο Μιχ. Αναγνωστόπουλος από το Πάπιγκο (1837 - 1906). Με χρήματα του κληροδοτήματός του έγινε η Αναγνωστοπούλεια Γεωργική Σχολή στην Κόνιτσα.

Ο Μ.Α. διετέλεσε διευθυντής του Ινστιτούτου τυφλών και κωφάλλαλων παιδιών, PERKINS, της Αμερικής.

Αλλά για την Κόνιτσα δεν μπορούσε να λέμε μόνο ότι είχε κάποτε ευεργέτες.

Έχει και σήμερα - στις μέρες μας - που το ατομικό συμφέρον περιχαράκωνει περισσότερο από άλλοτε τους ανθρώπους.

Έτσι ο Κων. Ρούσης (πρώην δήμαρχος) edώρισε το οικόπεδο, όπου οικοδομήθηκε το Γυμνάσιο.

Ο Χρ. Πραβατζής, ένα διαμέρισμα στην Αθήνα για αθλητικούς σκοπούς.

Ο Ιππ. Νάτσης, μετρητά για την παιδική χαρά στις "Καρυές".

Ο Νικ. Γκράσσοσ (από τους Πάδες) τρία καταστήματα στη Θεσσαλονίκη, καθώς και μετρητά για κατασκευή κτιρίου στην

*Ο ευεργέτης Μιχ. Αναγνωστόπουλος.
The Detnefactor Michael Anagnostopoulos.*

Κόνιτσα με τ' όνομά του.

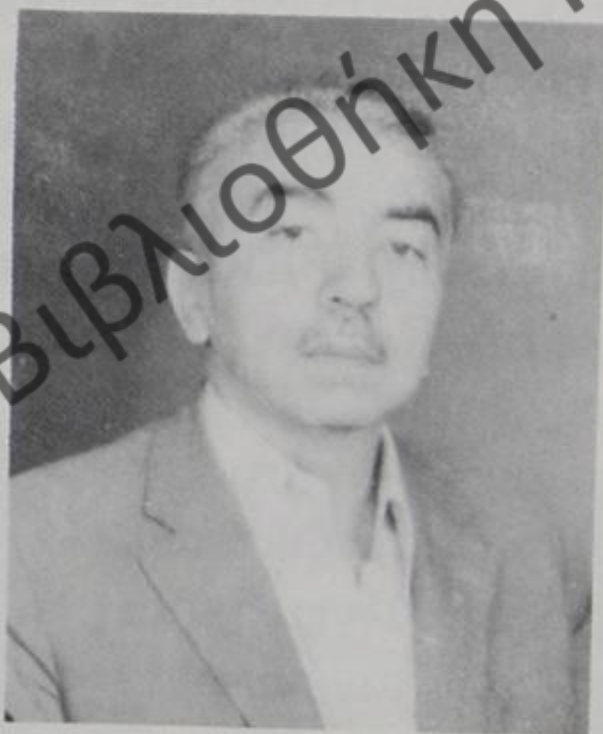
Ο Κ. και η Μ. Δόβα, διαμέρισμα με εντολή να διατίθονται τα ενοίκια στους άριστους μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου.

Η Ερασμία Σκιάνη, σπίτι για τη στέγαση του Α. Παιδικού σταθμού.

Τέλος, ο Κλέαρχος Παπαδιαμάντης, άφησε για την πόλη περιουσία που βρίσκεται στην Αθήνα, 40 εκατομμύρια, για τη δημιουργία ιδρύματος στην Κόνιτσα με τ' όνομά του. Παραθέτουμε ένα απόσπασμα της Διαθήκης του:

"... Ο σκοπός, του ιδρύματος είναι καθαρά κοινωφελής (εκπολιτιστικός, εκπαιδευτικός, φιλανθρωπικός κλπ.). Και ειδικότερα το Ίδρυμα θα καταβάλλει προσπάθειες, με την περιουσία που του κληρονομώ να ανυψώσει το πνευματικό επίπεδο των κατοίκων της ιδιαίτερης πατρίδας μου Κόνιτσας..."

Ευργέτες έχουν και τα περισσότερα χωριά της επαρχίας.

Ο ευεργέτης Κλ. Παπαδιαμάντης.
The benefactor Kl. Papadiamantis.

ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

*Α*φού κατατοπιστήκαμε για τα υπάρχοντα στο κέντρο της Κόνιτσας, ας ξεκινήσουμε για μια σύντομη ξενάγηση στα πιο σημαντικά σημεία της πόλης, από ιστορική και φυσιολατρική άποψη.

Αϊ - Γιώργης (ο νεομάρτυρας)

Διαβαίνοντας από κάτι στενοσόκακα, ανακαλύπτουμε το εκκλησάκι του Αϊ - Γιώργη του νεομάρτυρα.

Αυλές πλακόστρωτες, με κισσούς αναρριχόμενους στα γύρω πεζούλια και, σε μια άκρατη, το ιδιωτικό εκκλησάκι με πολλές παλιές εικόνες της χιονιαδίτικης σχολής, με την έξοχη αγιογραφική τέχνη. Είναι ένα είδος μουσείου αγιογραφίας, που αξίζει να το δουν όσοι είναι θαυμαστές της ζωγραφικής των περασμένων γενεών.

Αρχοντικό Χουσεϊν μπέη (έργο μαστόρων της περιοχής).

The mansion of Husein-Bei (the work of local builders).

Τ' αρχοντικό του Χουσεϊν μπέη

Λίγο πιο πάνω από το Δημαρχείο, σε φυσική εξέδρα του εδάφους, στέκεται μεγαλόπρεπο το αρχοντικό του Χουσεϊν - μπέη.

Βαδίζοντας στο παλιό καλντερίμι, περνάμε τις πύλες με τα πελεκημένα αγκωνάρια και βρισκόμαστε στην αυλή του. Οι τοίχοι ψηλοί και σκεπασμένοι με κισσούς και μούσκλια. Πόρτες παλιές, παράθυρα σαρακοφαγωμένα, πεζούλια χορταριασμένα απ' την εγκατάλειψη των ανθρώπων... Μπαίνουμε μέσα. Ταβάνια όμορφα σκαλισμένα από το σκαρπέλο του λαϊκού τεχνίτη, που

Ευλόγλυπτη ροζέτα από ταβάνι του Χουσεϊν μπέη.

Wood carving from the ceiling of Husein-Bei mansion.

με αστείρευτη έμπνευση και παράξενη φαντασία δημιούργησε μια ιδιότυπη τεχνοτροπία.

Με οδηγό την παράδοση και την ιστορία, βλέπουμε στα βάθη του χρόνου τ' ανθρώπινα μεγαλεία: Τις πέτρινες σκαλιστές βρύσες με το δροσερό νερό που έτρεχε και πότιζε τους όμορφους μπαχτσέδες, με τις λογγής λογγής πρασινάδες, τ' αρώματα των λουλουδιών, τα κελαηδήματα των αηδονιών.

Και μέσα σ' αυτό το φυσικό περίγυρο, μπέηδες, χαρέμια, αρχοντιά και αίμα...

Το σπίτι της Χάμκως

Ανηφορίζουμε τα στενά σοκκάκια λίγο πιά πάνω από το "Χουσεϊν - μπέη", σε πανοραμική θέση, σώζονται τα ερείπια του πατρικού αρχοντικού της Χάμκως (μάνας του Αληπασά).

Ολοτρίγυρα, τοίχοι πελώριοι σε ύψος και πάχος με πολεμιστρες και κρυφές πορτούλες· μεγάλες πύλες στολισμένες με σκαλιστές παραστάσεις και τούρκικες επιγραφές.

*Απομεινάρια από το πατρικό σπίτι της Χάμκως, στην επάνω Κόνιτσα.
Ruins of Hamko's family house at upper Konitsa.*

Στο εσωτερικό, γκρεμισμένα από το χρόνο και τις συχνές ιστορικές αναστατώσεις, παλάτια, αποθήκες, στρατώνες, σταύλοι...

Σωροί από πέτρες γέμισαν τους παλιούς ανθηρούς κήπους και μόνο ένα μέρος του τούρκικου αρχοντικού μένει όρθιο· το σπίτι της Χάμκως.

Πολλά θα είχαν να διηγηθούν, αυτά τα χαλάσματα, στον επισκέπτη, για τους παλιούς αφεντάδες.

Από διάφορους ιστορικούς παίρνουμε λίγα:

Κάποτε, τούτο ήταν το σεράι του Ζεϊνέλ-μπέη· αυτός είχε μια πολύ όμορφη κόρη, που την έλεγαν Χάκω. Η ομορφιά της Χάμκως είχε γίνει γνωστή σε όλους σχεδόν τους Αλβανούς του Βερατιού, Τεπελενιού και Αργυρόκαστρου. Υπήρχε και ερωτικό τραγούδι που εξυμνούσε τα κάλλη της Χάμκως...

Εκστρατεύοντας ο Βελής (πατέρας του Αλή) ενάντια στ' αδέρφια του, Σαλέκ και Μεχμέτ, που τελικά έκαψε μες στη σκηνή τους, πέρασε και από την Κόνιτσα, όπου πληγώθηκε από τα θέλγητρα της κόρης του Ζεϊνέλ-μπέη και την πήρε γυναίκα του. Από αυτούς γεννήθηκε κατόπιν ο Αλής, το "λιοντάρι της Ηπείρου"....

Η Αγία Βαρβάρα

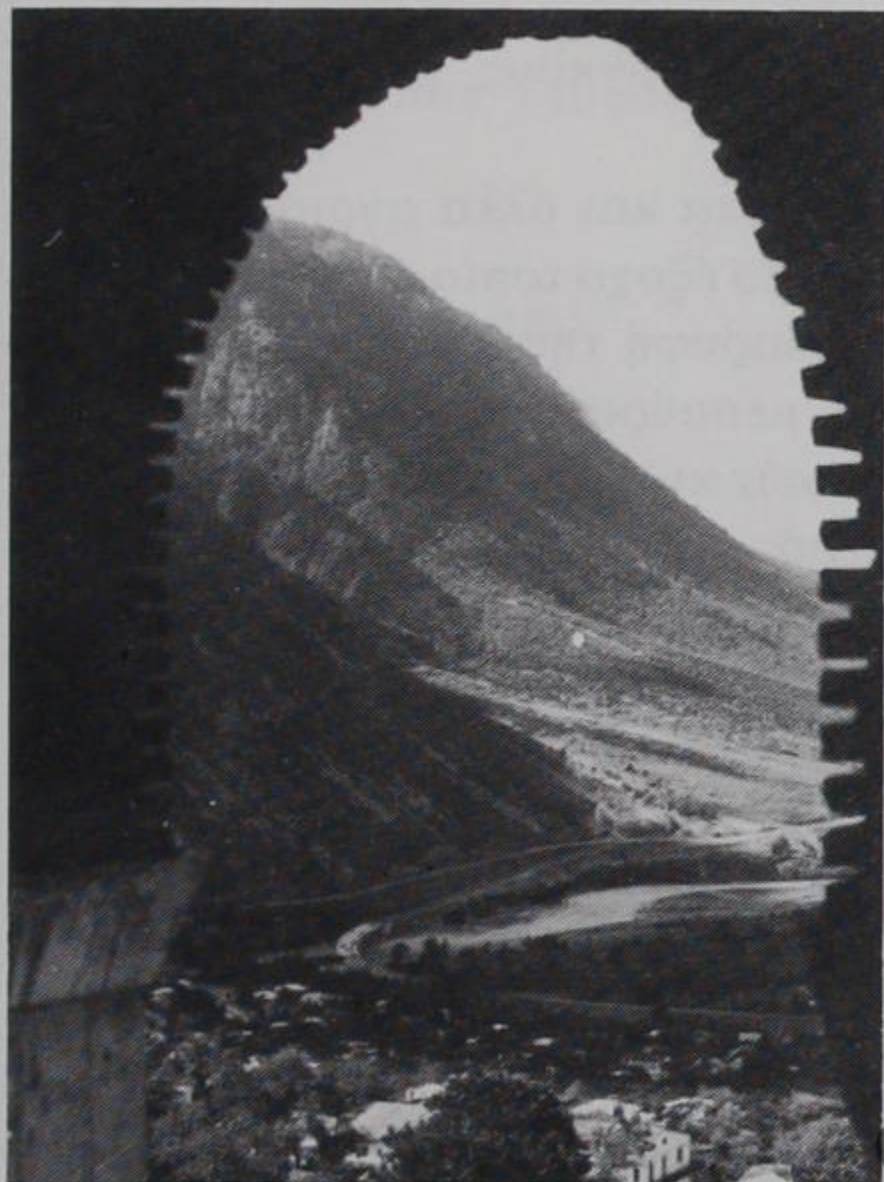
Ένα ευρύχωρο μονοπάτι μας οδηγεί μέσα από γραβιά, κρانيές και διάφορα άλλα νεαρά δενδράκια, στο εκκλησάκι της Αγια-Βαρβάρας.

Το δάσος είναι νέο, γιατί το παλιό είχε καταστραφεί στην Κατοχή.

Χτισμένο στα παλιά ερείπια - ποιός ξέρει τίνος αρχαίου ναού - το εκκλησάκι έχει μια σπάνια θέση. Είναι το μπαλκόνι της Κόνιτσας. Δε χορταίνεις να κοιτάς από κει ψηλά την εξαίσια θέα.

Προς τα πάνω, υψώνεται το βουνό, κατάφυτο με πεύκα φυτρωμένα στα βράχια. Το πράσινο, σε όλες τις αποχρώσεις του, κυριαρχεί πέρα για πέρα.

Πιο πάνω τα ερείπια του παλιού Κάστρου. Κάτω, οι γέφυρες

*Αγναντεύοντας από την Αγ. Βαρβάρα.
A view From St. Barbara.*

κάτω και χάνονται στην Αλβανία.

Μεγαλόπρεπη η αρχαία Μερόπη - το βουνό Νεμέρτσικα - κόβει τη ματιά σου και τη λοξοδρομεί δεξιά στ' αλβανικά βουνά, στο φημισμένο Λεσκοβίκι.

Αξίζει, λοιπόν, τον κόπο ν' ανεβεί κανείς στην Αγια-Βαρβάρα. Άλλωστε, δεν είναι παρά υπόθεση μερικών λεπτών από το Β'. Δημοτικό Σχολείο και ο κόπος αποζημιώνεται από το θέαμα με το παραπάνω.

Εδώ, την Καθαροδευτέρα, μαζεύεται πλήθος κόσμου και γίνεται σωστό πανηγύρι.

Το Κάστρο

Περπατώντας ανάμεσα στα πεύκα, φτάνουμε σε λίγα λεπτά, από την Αγια-Βαρβάρα, στα ερείπια του παλιού Κάστρου.

Η τοποθεσία είναι ασύγκριτη. Σαν από αεροπλάνο, βλέπεις την ποταμιά και τον κάμπο κάτω.

του Αώου και το ποτάμι που φιδοσέρνεται στον κάμπο.

Το τζαμί - κατάλοιπο της τουρκοκρατίας - οι Άγιοι Απόστολοι με το νεκροταφείο, το καμπαναριό, που υψώνεται πάνω στα βράχια....

Τα σπίτια, τα σχολεία, όλη η μικρή πολιτεία πανέμορφη ξαπλώνεται στα πόδια του βουνού και πέρα στο βάθος του κάμπου σμίγουν τα ποτάμια Αώος - Βοϊδομάτης με το Σαραντάπορο πιο

Απότομη, με τρομερούς πέτρινους όγκους, χάσκει στα πόδια μας η χαράδρα του Αώου.

Κατάφυτες οι πλαγιές, από πεύκα και άλλα αγριόδεντρα, δίνουν περίσσεια επιβλητικότητα στο έξοχο τοπίο. Χιονισμένη σχεδόν όλο το χρόνο, η απέναντι κορυφή της Τύμφης με τα 2.500 μ. προβάλλει προκλητικά στα μεσούρανα.

Στα πόδια των απότομων βουνών κυλάει αχολογώντας ο Αώος, σαν υπερκόσμιο τέρας τρομερό.

Εδώ, σ' αυτή την πανώρια θέση, ήταν χτισμένο το περήφανο φρούριο και οι βλοσυροί βιγλάτορες αγνάντευαν πέρα ως πέρα τις πλαγιές και τον κάμπο.

Ιστορικά δεν ξέρουμε ποιοί το 'φτιαξαν και πότε' το μυστικό μπορεί να βρίσκεται μες στα ερείπιά του, που κάποιοι πρέπει να τα ανασκαλέψουν κάποια μέρα. Ωστόσο η παράδοση μας λέει, πως κάποτε το Κάστρο ήτανε τρανό, ενετικό και πάρθηκε με δόλο από τους Τούρκους. Χρόνια και χρόνια πολέμησαν οι Ενετοί με τους Τούρκους και τελικά κυριεύτηκε με μπαμπεσιά το Κάστρο, αφού ξεγελάστηκε ο φρουρός από Τούρκο ντυμένο γυναικεία ρούχα....

Λένε οι παλιοί, πως είχε και ένα υπόγειο λαγούμι που ξεκινούσε απ' την κορυφή κι έφτανε μέχρι το ποτάμι, να παίρνουν οι πολιορκημένοι νερό ή να μπορούν να φύγουν στην ανάγκη.

Υπάρχει και σήμερα κάτω στο ποτάμι μια σπηλιά με σταλαχτίτες και υποθέτουν ότι εκεί κατέληγε η υπόγεια διάβαση. Αν είναι αυτή η έξοδος, κάποτε η έρευνα θα μας το αποδείξει.

Το Μουσείο

Το Λαογραφικό Μουσείο της Κόνιτσας, που βρίσκεται στη θέση "Δέντρο", χτίστηκε από τον Εξωραϊστικό Σύλλογο το 1980 με συνδρομές των μελών και με κρατική βοήθεια.

Τα διάφορα εκθέματα δωρήθηκαν από κατοίκους της πόλης ή αγοράστηκαν από το Σύλλογο.

Εκτός από τις τοπικές ενδυμασίες, υπάρχουν σ' αυτό διάφορα οικιακά σκεύη. Πήλινα, ξύλινα ή χάλκινα εργαλεία της αγροτικής ζωής των κατοίκων και διάφορα αντικείμενα που χρησίμευαν

παλιότερα στην καθημερινή ζωή των προγόνων μας.

Τα εγκαίνια του Μουσείου έγιναν στις 9-8-81.

Το τζαμί

Κατηφορίζουμε από το Κάστρο για το ποτάμι. Περνάμε ανάμεσα σε βράχια και φθάνουμε στο τζαμί. Ψηλό, με τη σουβλερή του κορυφή να κοιτάει τον ουρανό, στέκει αιώνες εκεί στην πλαγιά, θυμίζοντας στους επισκέπτες πως κάποτε πέρασαν οι Τούρκοι απ' εδώ. Πάει ο νους μας στο χότζα που ανέβαινε εκεί ψηλά να προσευχηθεί και να κηρύξει στους πιστούς του Μωάμεθ....

Τα αιωνόβια κυπαρίσσια δίπλα, θλιβεροί σύντροφοί του, συνθέτουν την πένθιμη εικόνα μιας παλιάς αναλαμπής του Ισλάμ. Μάταιος κόσμος!

Επιδρομές, αλληλοσφαγή των δύσμοιρων λαών, μεγαλεία μιας μειοψηφίας ανθρώπων και λησμονιά που σβήνει τα χνάρια του άπληστου ανθρώπου σαν το παχύ χιόνι του χειμώνα...

Το τζαμί χτίστηκε από τον Σουλτάν Σουλεϊμάν τον μεγαλοπρεπή τον 1536 μ.Χ. Θεωρείται ιερό από τους Τούρκους.

Σήμερα η αρχαιολογική υπηρεσία φροντίζει για τη διατήρησή του και την περίφραξη των γύρω ερειπίων.

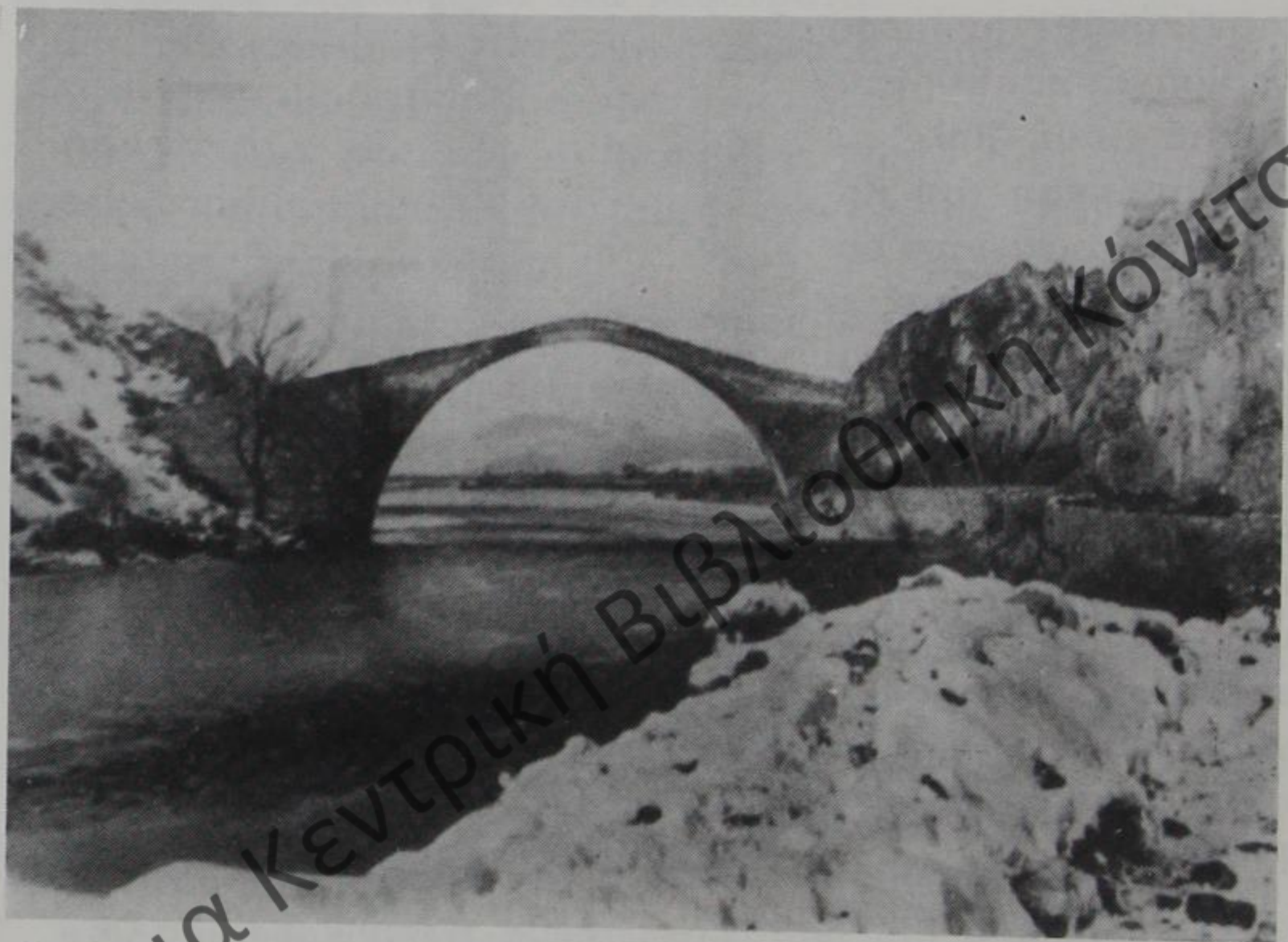

Το τζαμί του Σουλτάν Σουλεϊμάν στην Κάτω Κόνιτσα (1536 μ.Χ.).

The Mosque of Sultan Suleiman in Lower Konitsa.

Το γεφύρι του Αώου

"Κατόχρονο το πέτρινο γεφύρι
τα τείχη της χαράδρας ζευγαρώνει
φτιαγμένο απ' του Λαού το εργαστήριο
ανθρώπους απ' τα πέρατα ενώνει"...

Το ιστορικό γεφύρι της Κόνιτσας.

The historical bridge of Konitsa.

Λίγα μέτρα πιο κάτω από το τζαμί, στην έξοδο της χαράδρας, ενώνονται οι δύο όχθες του Αώου με το περίφημο πέτρινο γεφύρι.

Πανέμορφο, επιβλητικό στο χάος της χαράδρας, ήταν το μοναδικό πέρασμα των κατοίκων για πολλά χρόνια.

Είναι ίσως, το μεγαλύτερο σε ύψος και πλάτος μονότοξο γεφύρι στην Ελλάδα (20x40 μ.).

Καύχημα τεχνικής για την εποχή που χτίστηκε.

Τον παλιό καιρό, κρέμονταν στη μέση της καμάρας μια καμπανούλα που χτυπούσε όταν φύσαγε δυνατός αέρας, για να προειδοποιεί τους περαστικούς μην παρασυρθούν και πέσουν

στο ποτάμι.

Για τη συνέχεια της παράδοσης ο Εξωραϊστικός Σύλλογος κρέμασε το 1975 μια παρόμοια καμπάνα, αφού η παλιά είχε καταστραφεί από χρόνια με τους πολέμους.

Η ιστορία του

Στα 1823 με επιστασία του Δ. Λιάμπεη - σύμφωνα με τους ιστορικούς - και κοινής συνδρομής, κατασκευάστηκε ξύλινο γεφύρι για την εξυπηρέτηση των κατοίκων. Στα 1833 παρασύρθηκε από το πολύ νερό και ανέλαβαν την κατασκευή νέου γεφυριού, οι Παναγ. Σκουμπουρδής και Βασ. Μάσιος. Αργότερα όμως κι αυτό είχε την ίδια τύχη.

Φωτογραφία από την επισκευή της Γέφυρας, μετά την αποτυχημένη απόπειρα του Τζαβήτ πασά (1913).

Apicture from the rapairing of the bridge ofter Tzavit pasha un successfully.

Έτσι στα 1870, ο Ι. Λούλης από τα Κατσανοχώρια (τραπεζίτης στα Γιάννινα) περνώντας για τα θειούχα λουτρά, υποσχέθηκε μεγάλη συνδρομή και άρχισε να μαζεύει χρήματα για την κατασκευή του. Τελείωσε το 1871 και κόστισε 120.000 τούρκικα γρόσια.

Πρόσφεραν: Ι. Λούλης 50.000 γρόσια. Οι αδερφοί Β. και Αλκ. Λιάμπεη 5.000 γρ. Η. Αγγ. Παπάζογλου 2.000 γρ. Ο Ι. Λιάμπεης 1.300 γρ. Ο Γ. Ζωίδης 2.500 γρ. Ο Μωχάμετ - μπέη Σίσκος 2.500 γρ. Οι αδερφοί Μπεκιάρη 1.060 γρ. Ο τότε μητροπολίτης Βελλάς 50 τούρκικες λίρες και το υπόλοιπο ποσό οι κάτοικοι της Κόνιτσας Τούρκοι και Ρωμιοί.

Αρχιμάστορας του έργου ήταν ο ασπούδαχτος και αγράμματος λαϊκός αρχιτέκτονας Ζιώγας Φρόντζος από την Πυρσόγιαννη.

Το έργο προκάλεσε τον θαυμασμό και στους Τούρκους σπουδαγμένους στην Ευρώπη μηχανικούς. Όταν ήρθαν να το επιθεωρήσουν από την Πόλη ρώτησαν: "Ποιός έχτισε τα γεφύρι;" Τους παρουσίασαν τον Ζιώγα. Και σε ερώτησή τους σε ποίο Πολυτεχνείο σπούδασε, τους απάντησε: "Στο Πολυτεχνείο της Κράπας του χωριού μου". Η Κράπα είναι μια τοποθεσία της Πυρσόγιαννης.

Το 1913 οι Τούρκοι που άδειαζαν την Κόνιτσα, επιχείρησαν την ανατίναξη της γέφυρας αλλά απότυχαν και έτσι σώζεται και ομορφαίνει πióτερα, τη μικρή πολιτειούλα.

Άγιος Ιωάννης

(Ο νεομάρτυρας από την Κόνιτσα)

Η Κόνιτσα έχει και τον Αγió της. Εικόνες του υπάρχουν: Στους Αγ. Αποστόλους (κοντά στον αρχιερατικό θρόνο). Στο δεξιό προσκυνητάρι του Αγίου Νικολάου (πάνω Κόνιτσα) και στον Άγιο Νικόλαο Πουρνιάς.

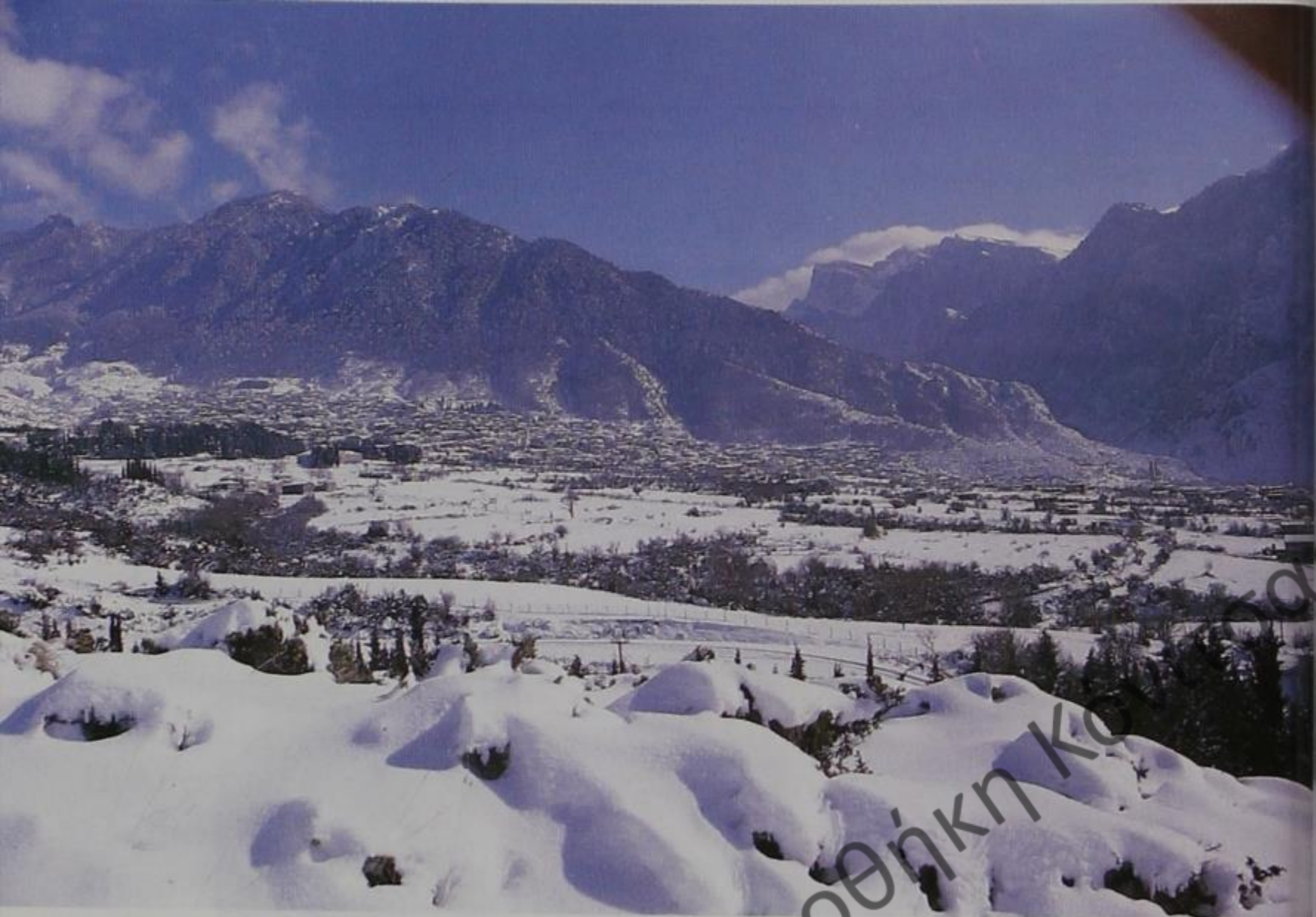
Αϊ Γιάννης ο Κονιτσιώτης.

St. John of Konitsa.

Γενική άποψη Κόνιτσας.
A general view of Konitsa.

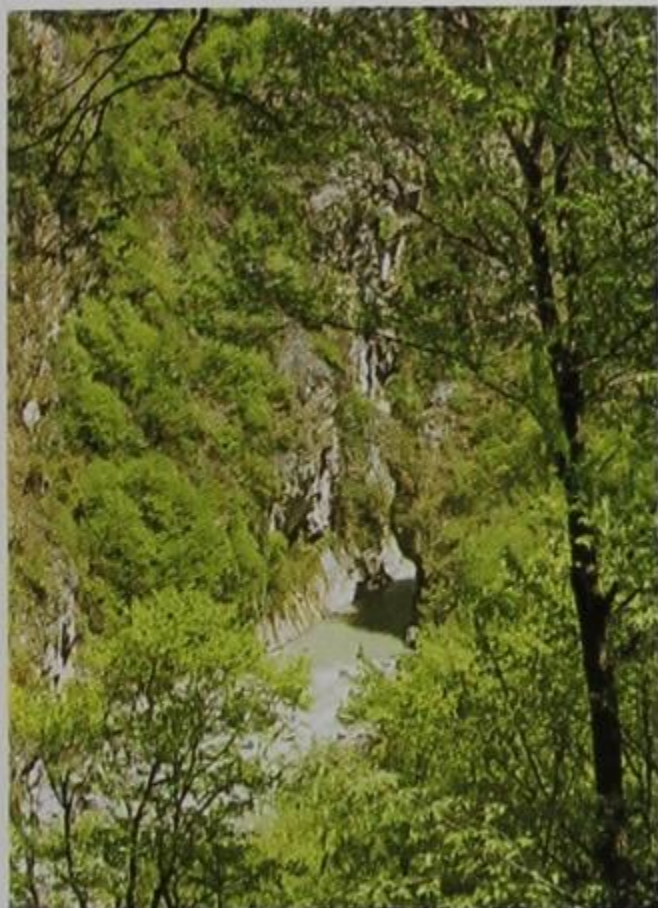
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κόνιτσα χιονισμένη.
Konitsa in snow.

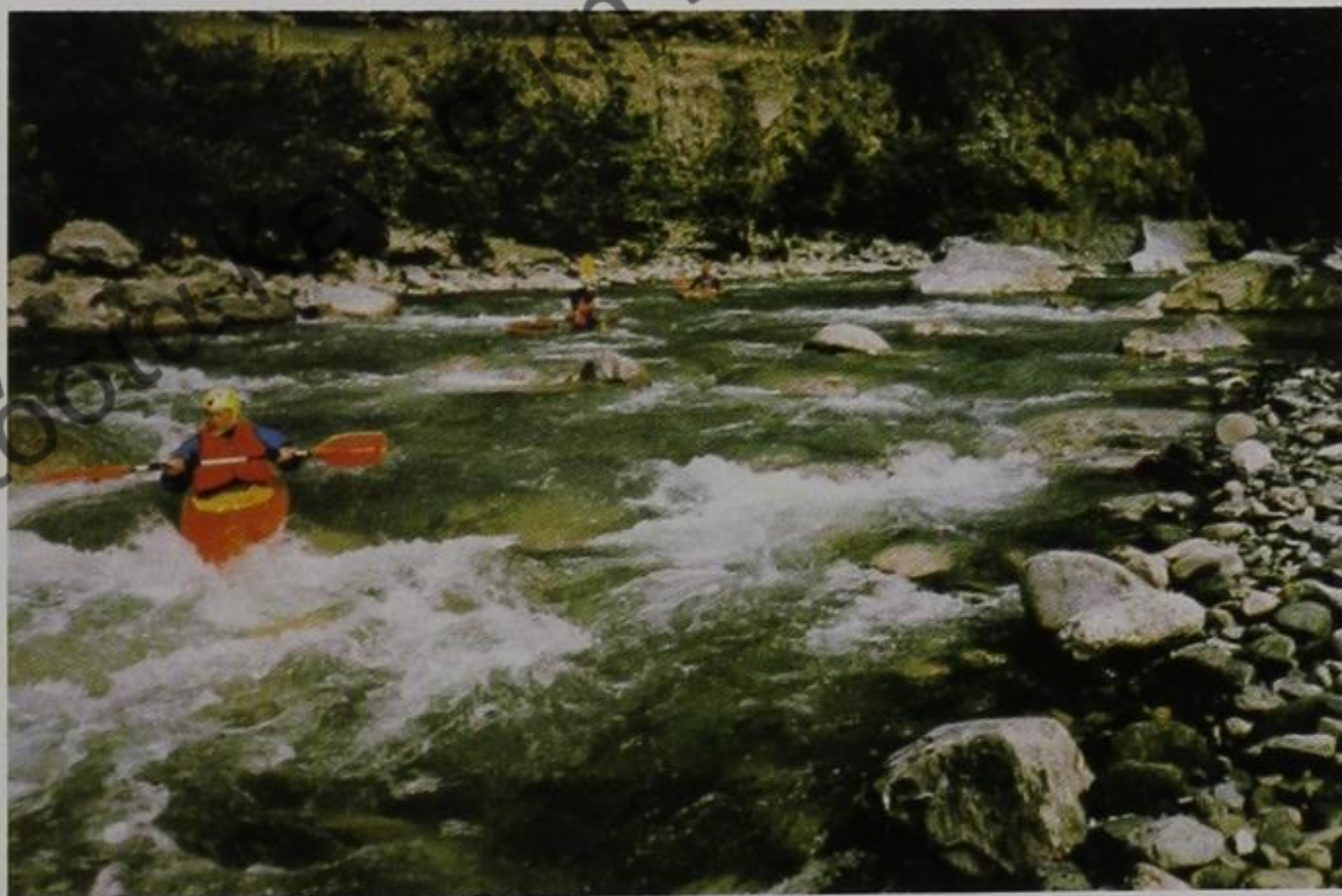
Γέφυρα χιονισμένη.
In snow bridge

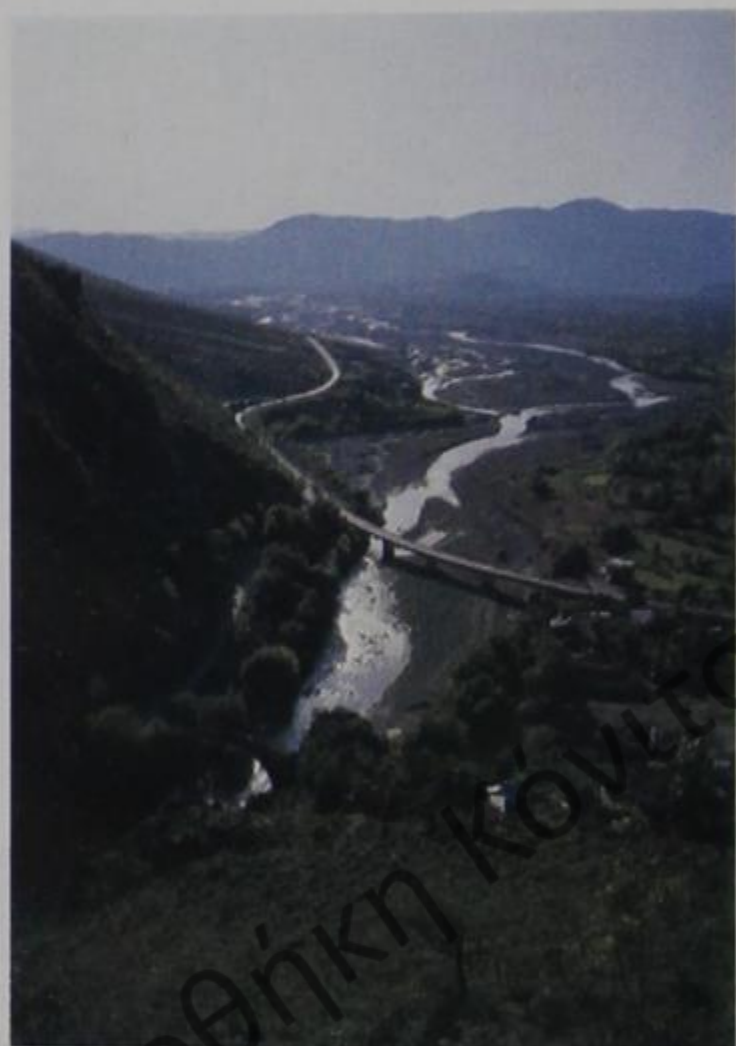
Στόμιο.
Stomio.

Αώος.
Aoos.

"Καγιάκ" στον Αώο.
Canoeing in the Aoos River.

Μια σκηνή από το
Κονιτσιώτικο Καρναβάλι.
A scene from the annual
Carnival of Konitsa.

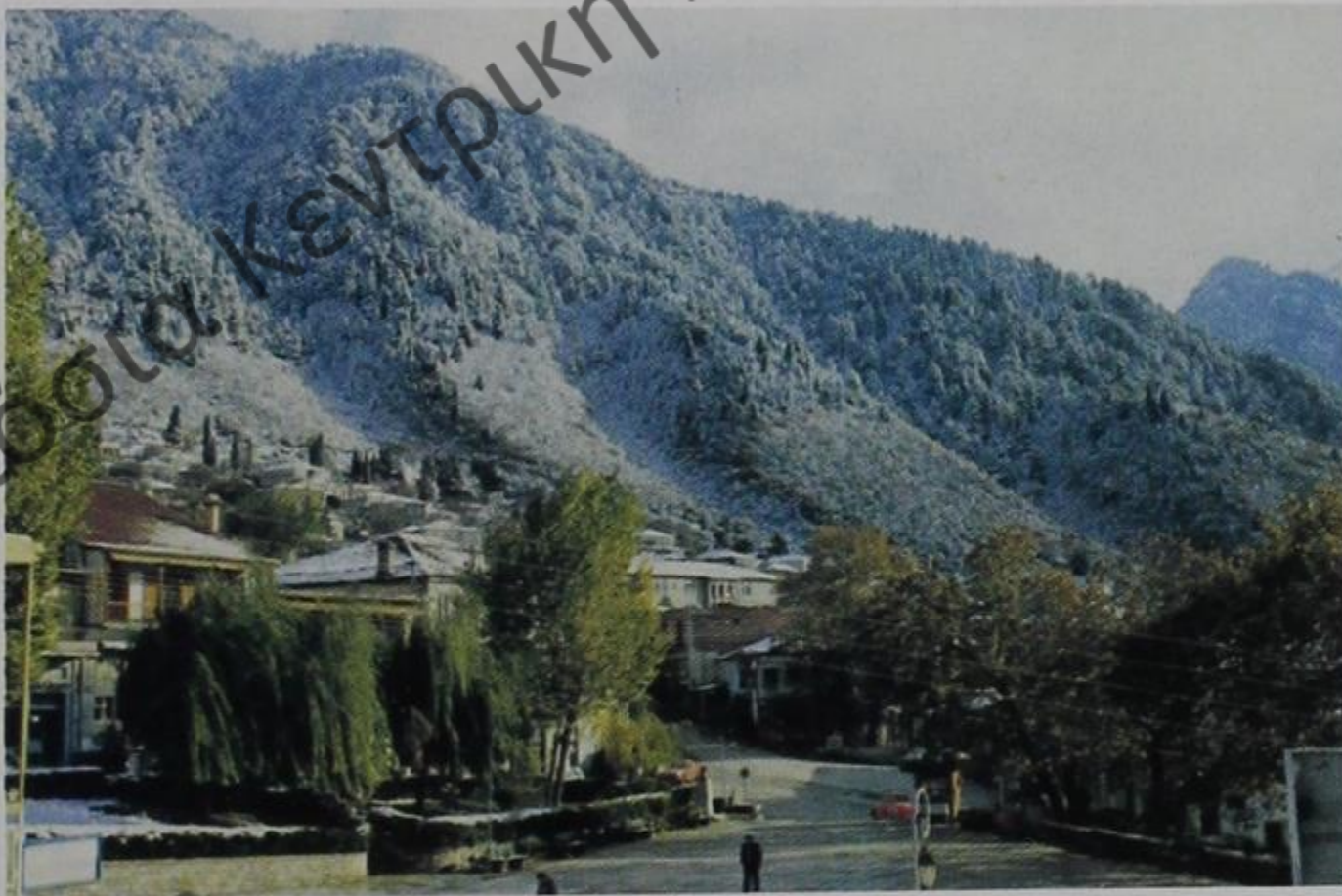
Νέα γέφυρα και Αώος.
(από Αγ. Βαρβάρα).
The new Aaos bridge taken
(from Saint Barbara).

Μια εικόνα από το εσωτερικό του Μουσείου.
From the inside of the Museum.

*Το Γυμνάσιο Κόνιτσας (μπροστά). Στο βάθος το Ορφανοτροφείο.
The High School of Konitsa (front). In the background the Orphanage.*

*Άποψη της κεντρικής πλατείας στην Κόνιτσα
View of the Central Square in Konitsa*

Το γραφικό μοναστήρι του «Στομίου» στα κατάφυτα φαράγγια του Αώου
The monastery of Stomio in the densely vegetated gorges of the Aaos River

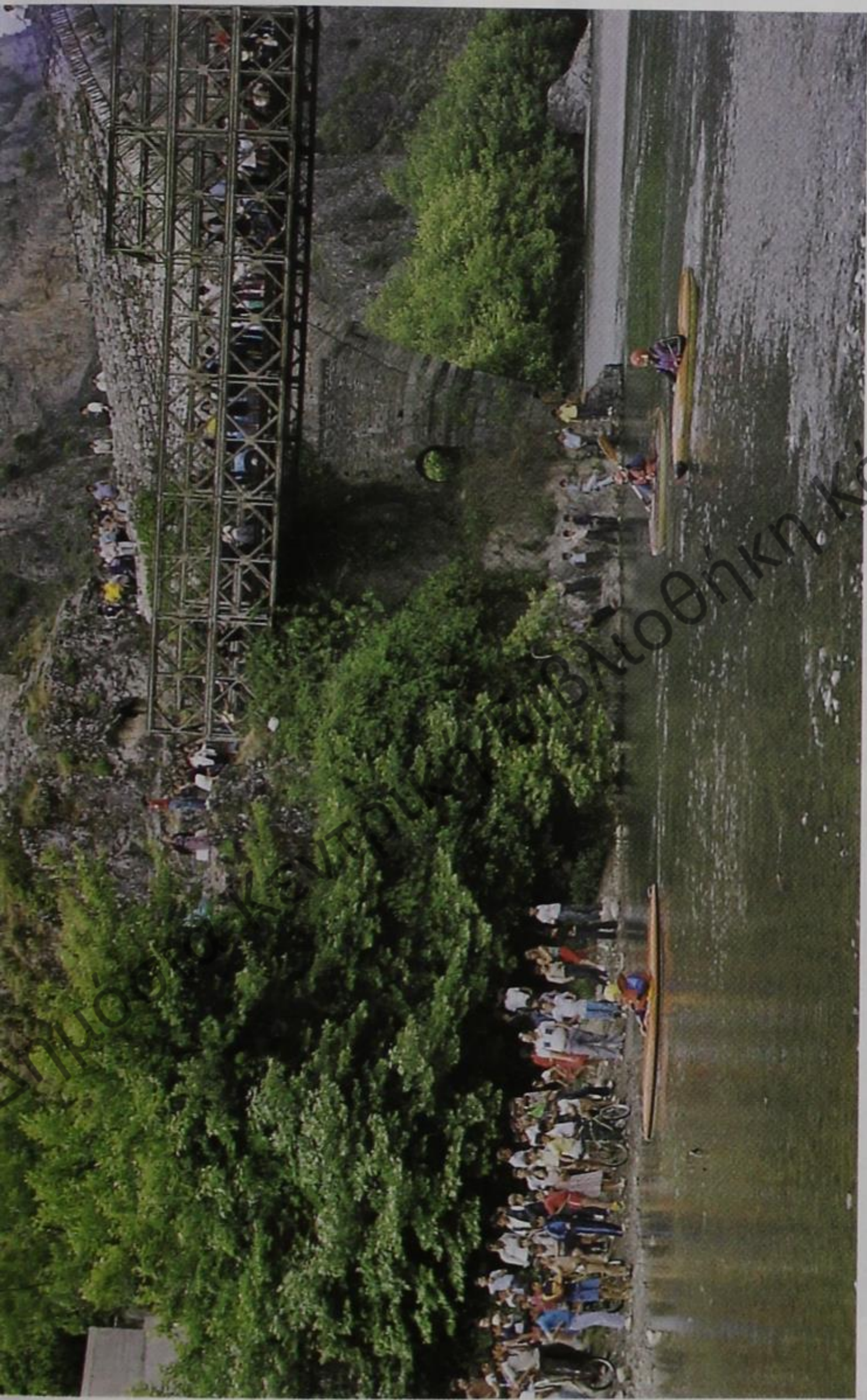

Η νόστιμη πέστροφα του Αώου.
The tasty trout of the Aaos River.

Αγριολούλουδα στη χαράδρα του Αώου.
Wild flowers in the Aaos River.

Ο Γιόζεφ Σέφνερ με καγιάκ στον Αώο.
Joseph Scheffner canoeing in the Aaos River.

Σκαλιστό προσκυνητάρι και
εικόνα της Αγ. Παρασκευής στο
Παλιοσέλι (έργο των "ταλιαδόρων"
του Τουρνόβου).

Engraved icon - stand and icon
of St. Paraskevi in Palioseli.

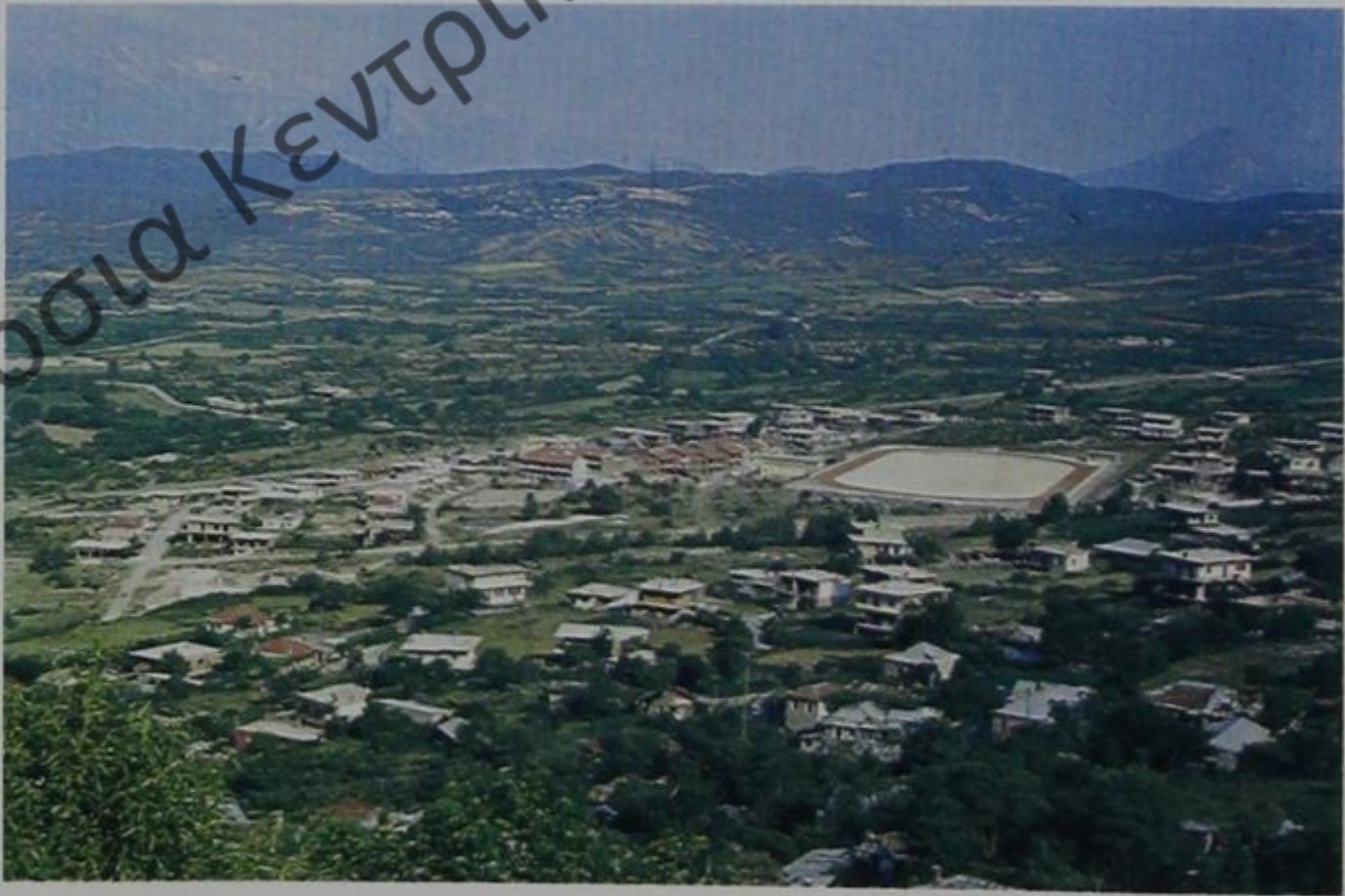

Τοπικές φορεσιές

(Πουονιάς, Δίστρατον, Παλιοσελίου).

Traditional, popular costumes

(Pournia, Distrato, Palioseli).

Το εθνικό στάδιο και ο νέος συνοικισμός στην Κόνιτσα.
The National Stadium and the new Quarter in Konitsa.

Ο Ιωάννης γεννήθηκε στην Κόνιτσα από γονείς Οθωμανούς και ο πατέρας του ήταν δερβίσης. Το σπίτι του ήταν πιο κάτω από τη θέση "Δέντρο" και λεγόταν Χασάν.

Όταν μεγάλωσε πήγε στα Γιάννινα. Από εκεί στην Άρτα και μετά στο Αγρίνιο. Εκεί, ο Τούρκος διοικητής Ιουσουφάραβας τον ονόμασε δερβίση του.

Αργότερα, αλλάζοντας διοικητή οι Τούρκοι, έφεραν νέο, αλλά ο Ιωάννης ούτε τον παλιό ακολούθησε ούτε με τον καινούργιο πήγε και συμπεριφέρονταν χριστιανικά, με χριστιανικά ρούχα ντυμένος.

Επειδή δεν μπορούσε να βαφτιστεί, γιατί φοβόταν τις συνέπειες κι αυτός και οι εκεί χριστιανοί πήγε στην Ιθάκη, όπου βαφτίστηκε Ιωάννης.

Κατηχήθηκε και γύρισε στο Ξηρόμερο, σ' ένα χωριό (Μαχαλάς) όπου παντρεύτηκε.

Κρυβόταν και έκανε το δραγάτη, αλλά το 1813 ο πατέρας του μαθαίνοντας την άρνηση της θρησκείας από το γιό του, έστειλε δυο δερβίσηδες να τον μεταπείσουν.

Αυτός δε θέλησε να τους δει και να τους μιλήσει και έφυγαν άπραχοι.

Μετά απ' αυτό, τον προόδωσαν στο Μουσελίμη (διοικητή) ότι έγινε χριστιανός, ενώ ήταν μάλιστα γιός σείχη και δερβίση. Θύμωσε ο Μουσελίμης, ενημέρωσε τον Κατή και το νομοκράτορα μουφτή και τον έφεραν οι στρατιώτες δεμένον στον Αγρίνιο για ανάκριση.

Ο Ιωάννης απάντησε ότι ήταν χριστιανός και ονομάζεται Ιωάννης. Μάταια ο μουσελίμης προσπάθησε να τον μεταπείσει τάζοντας θέσεις και μεγαλεία. Ανένδοτος ο Ιωάννης με μεγάλο θάρρος διατράνωσε την πίστη του, ώσπου τον έρριξαν στη φυλακή που βασανίστηκε απάνθρωπα, χωρίς όμως να μετανοιώσει για την πίστη του. Τελικά τον σκότωσαν με ξίφος στις 23 Σεπτεμβρίου 1814, μέρα Τετάρτη και οι χριστιανοί του Αγρινίου τον έθαψαν σ' ένα χωράφι.

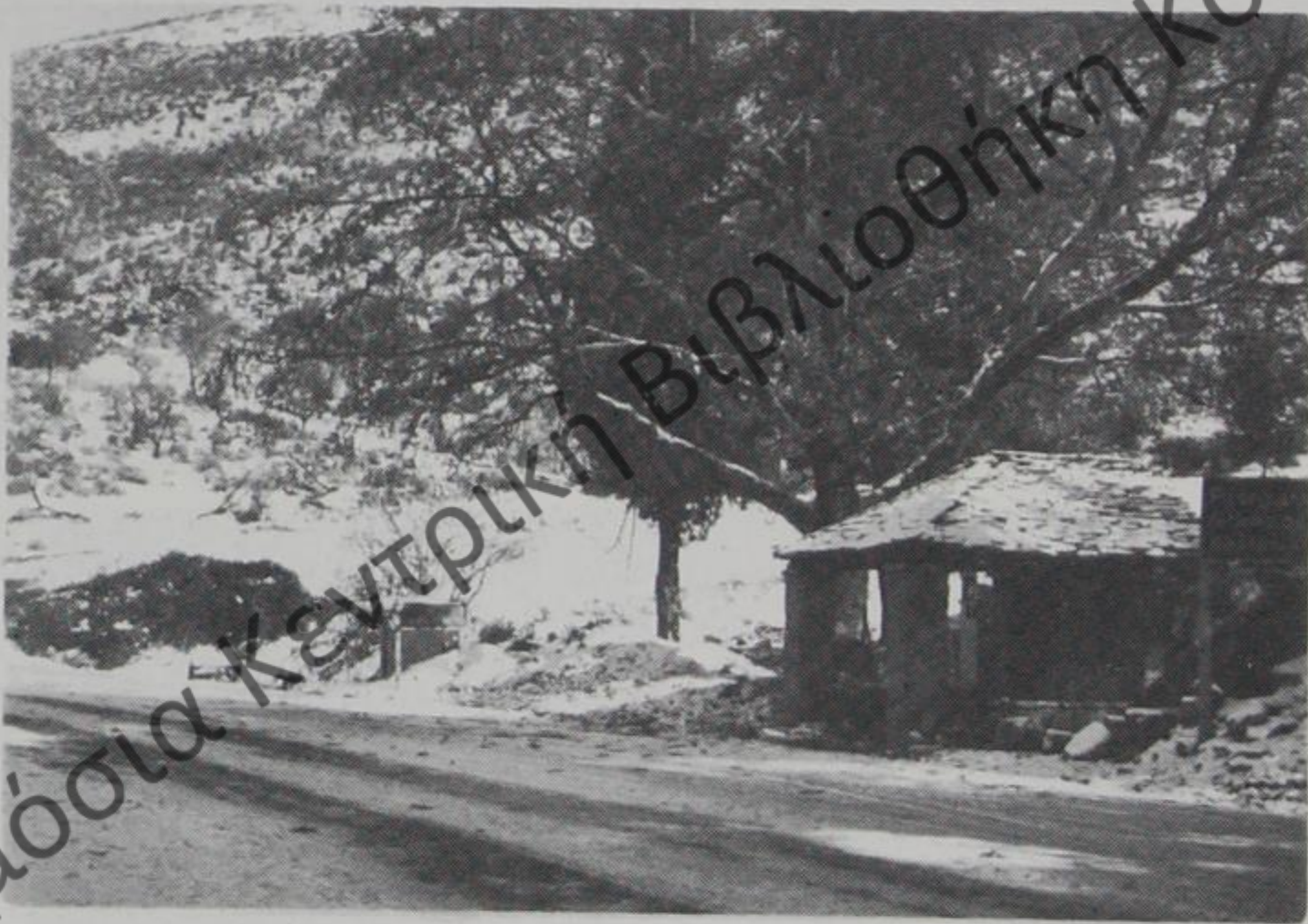
Αυτή, συνοπτικά, είναι η ιστορία του Αϊ - Γιάννη από την Κόνιτσα.

Η βρύση του Αϊ - Γιάννη

Δίπλα από το εικονοστάσι του Άϊ - Γιάννη, ακούγεται το κελάρυσμα της βρύσης. Το καθαίο της νερό έρχεται απ' τα έγκατα της γης και δροσίζει τους στρατοκόπους.

Το μουρμούρισμά της ανταμώνει την άνοιξη με το κελάηδημα των αηδονιών και μεθάει τους περαστικούς.

Η επισκευή της με το χαγιάτι σε παλιό ρυθμό, έγινε το Σεπτέμβρη του 1976 από τον Εξωραϊστικό Σύλλογο της Κόνιτσας. Έχει δροσερό και χωνευτικό νερό. Ας πίνει λοιπόν ο ταξιδιώτης όσο θέλει για να δροσίζεται.

*Η βρύση του Αϊ Γιάννη
St. John's fountain.*

Το μανσωλείο

Εκατό μέτρα μακριά από τη βρύση του Αϊ - Γιάννη, χτίστηκε από το Κράτος, μέσα στο 1976, το μανσωλείο των στρατιωτών που σκοτώθηκαν στους διάφορους πολέμους.

Σε γραφικό μέρος, λιτό στην κατασκευή του, εντυπωσιάζει και υποβάλλει τον επισκέπτη.

Τα κυπαρίσσια λυγίζουν τις κορφές τους, σα να υποκλίνονται στους πεθαμένους και στο πευκοδάσος δίπλα του, ο αέρας σφυρίζει απαλά.

Εδώ ο άνθρωπος συγκινείται απ' την ανθρώπινη θυσία και εμβαθύνοντας στο λογικό στοχασμό, φιλοσοφεί τη ζωή.

Πλατάνια - Παναγία - Αϊ - Θανάσης

Ξεκινώντας από το νοσοκομείο, ανηφορίζουμε τον τιμεντένιο δρόμο και μετά από τρεις - τέσσερις στροφές, βγαίνουμε από την Κόνιτσα. Ακριβώς εκεί που τελειώνουν τα σπίτια, συναντούμε τα "Πλατανάκια" με το νέο εξοχικό κέντρο που ανήκει στα Δήμο και έγινε με δαπάνες του ευεργέτη Κλ. Παπαδιαμάντη - ΕΟΤ - Νομαρχ. ταμείου και Δήμου.

Είναι μια δροσερή όαση, για τους καλοκαιριατικούς μήνες σε υψόμετρο 750 μ.

Πιο πάνω, χτισμένη μέσα στους βράχους, η εκκλησούλα της Παναγίας, που πανηγυρίζει το Δεκαπεντάγουστο κι ακόμα παραπάνω, κοντά στους πρόποδες του Αϊ - Λιά, το εκκλησάκι του Αϊ - Θανάση, είναι από τα πιο γραφικά τοπία της Κόνιτσας.

Ανάμεσα στις δυό εκκλησίες - σ' ένα γραφικό λοφίσκο - στέκει βουβό το μνημείο προσόντων του ελληνοϊταλικού πολέμου 1940.

Απότομες πλαγιές, και ελάτια, όμορφοι, καταπράσινοι λόφοι και χαράδρες συνθέτουν την εικόνα ενός ποικιλόμορφου τοπίου με υψόμετρο γύρω στα 800 - 900 μέτρα και πλατιούς ορίζοντες.

Λίγα χιλιόμετρα από τον Αϊ - Θανάση, στην καρδιά του πευκοδάσους - είναι τα κτίρια των παιδικών κατασκηνώσεων, όπου εκατοντάδες παιδιά έβρισκαν τη χαρά και την υγεία κάθε καλοκαίρι.

Από την κατασκήνωση ο δρομος, συνεχίζει για τα χωριά της Λάκκας Αώου και προτού να φθάσουμε στη "Σουσνίτσα" συναντάμε τη βρύση και η βλάστηση τριγύρω είναι οργιαστική.

Εδώ είναι ό,τι χρειάζεται για μικρές εκδρομές' σου ανοίγει η όρεξη και ό,τι φας, χωνεύει και ξαναπεινάς σε λίγο.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΧΑΡΑΔΡΑ ΑΩΟΥ

*Α*πό το παλιό πέτρινο γεφύρι είναι και η είσοδος, για να περπατήσει κανείς σ' ένα τμήμα - το πιό προσιτό - της θαυμαστής χαράδρας Αώου.

Η χαράδρα αυτή, με τα ατέλειωτα και απάτητα φαράγγια της, είναι πολύ λίγο γνωστή στο πανελλήνιο.

Με το μεγάλο της μήκος (50 χιλιομέ.) τα βαθιά στενώματα, τις τρομερές ορθοπλαγιές των γύρω βουνών, τις κατάφυ-

Χαράδρα Αώου. The Aeos Ravine.

τες από ποικίλη βλάστηση κορφές και τη σπάνια πανίδα και χλωρίδα της, είναι εφάμιλη και ίσως πολύ καλύτερη από τα γνωστά φαράγγια "Βίκου" και "Σαμαριάς".

Το θαυμαστό αυτό τοπίο, έμεινε ως τώρα, χωρίς αξιοποίηση.

Αυτό βέβαια από μια άποψη μπορεί να έχει και την καλή του πλευρά. Γιατί αν γινόταν η αξιοποίησή του παράλογα και καταστροφικά - όπως με τόσα άλλα τοπία στη χώρα μας - καλύτερα που δεν έγινε.

Σήμερα που όλο και πιό πολλοί άνθρωποι συνειδητοποιούν την καταστροφή της φύσης στο παρελθόν, ελπίζουμε σε μια πιό σωστή και ορθολογική αξιοποίηση.

Μέχρι τώρα, έχουμε διάφορες μελέτες για τη χαράδρα και τον τριγύρω χώρο.

Η παλιότερη είναι του ελβετού μηχανικού (1962) A. CHONHOLZER, στον Ο.Ο.Σ.Α. Σύμφωνα μ' αυτήν, προβλέπεται ένα τελεφερίκ να διασχίζει τη χαράδρα και να καταλήγει στη "Δρακόλιμνη" της Τύμφης κ.ά. Άλλη μελέτη υπάρχει του Δρ. Κ. Ν. Καραγκούνη, γεωλόγου (1979). Προτείνεται η δημιουργία σήραγγας, ζώνης περιπάτου, χώρου ψαρέματος κλπ.

Επίσης υπάρχει ειδική μελέτη του Υπουργ. Συντονισμού για την αξιοποίηση της χαράδρας και έκθεση του 1982 που περιέχει:

- α) απόψεις για σχέδια εκμετάλλευσης της χαράδρας,
- β) αναφορά σε εκατοντάδες φυτών της χλωρίδας που εντοπίστηκαν στην περιοχή και ανάλογο αριθμό ειδών της πανίδας.
- γ) Προτείνει την ορθολογική αξιοποίηση όλου του χώρου.

Επίσης η αναπτυξιακή Εταιρεία "Ήπειρος" έχει μελέτες και μέσα στο πρόγραμμά της είναι η αξιοποίηση της χαράδρας.

Για τα όσα αναφέραμε πιο πάνω, η χαράδρα Αώου και το φαράγγι του Βίκου έχουν χαρακτηριστεί από το 1973 Εθνικός Δρυμός και είναι μέσα στους δέκα Δρυμούς της χώρας.

Τελευταία προέκυψε σοβαρό θέμα με την κατασκευή φράγματος στη Χρυσοβίτσα Μετσόβου και την εκτροπή των πηγών Αώου στον Άραχθο. Οι κάτοικοι της περιοχής ανησυχούν μήπως αυτό θα έχει συνέπειες στην άρδευση του κάμπου.

Η ΔΕΗ έχει κι άλλες μελέτες για τη δημιουργία φραγμάτων ηλεκτροενέργειας. Ας ελπίσουμε πως οι ειδικοί και τα αρμόδια Υπουργεία θα διαφυλάξουν τούτο το "ιδιαιτέρου κάλλους" εθνικό τοπίο.

Τα αγριόγιδα

Ξέχωρη θέση στην πανίδα του Αώου κατέχει σίγουρα το αγριόγιο.

Μπορεί, το ζαρκάδι με τα μεγάλα καλοκάγαθα μάτια, να είναι το ομορφότερο τετράποδο του λόγγου, μπορεί ο αετός να είναι ο αδιαφιλονίκητος άρχοντας των ψηλών κορυφών και η αρκούδα, το μεγαλύτερο θηριό της ελληνικής πανίδας.

Όμως, το πιο σβέλτο και σκληροτράχηλο ζωντανό της πε-

Αγριόγιδα στην περιοχή Γκαμήλας.

Wild goat in the Gamila area.

ριοχής, είναι αναμφισβήτητα, το αγριόγιδο.

Είναι ο ακροβάτης των βουνών μας.

Ζει σ'απάτητα "ζωνάρια" των βουνών και πηδάει από βράχο σε βράχο με καταπληκτική ταχύτητα και ακρίβεια, ενώ κάτω χάσκουν φοβεροί γκρεμοί και απύθμενα χάη.

Δεν είναι πολύ όμορφο, αλλά επιβλητικό και αγέρωχο, με κέρατα μπροστά στο κε-

φάλι και οπλές μυτερές και ανθεκτικές.

Τόπος διαμονής και καταφύγιό του είναι η χαράδρα Αώου, με τις απότομες και δασωμένες πλαγιές της. Στολίδι της άγριας χαράδρας, εντυπωσιάζει τους φυσιολάτρες με την αναπάντεχη παρουσία του, όταν εμφανίζεται ξάφνου μπροστά τους και εξαφανίζεται σαν ξωτικό αμέσως.

Τα αγριόγιδα - λίγες δεκάδες όλα κι όλα - περιφέρονται οικογένειες, οικογένειες και άντεξαν χιλιάδες χρόνια χωρίς να εξαφανιστεί το είδος, φθάνοντας ως τις μέρες μας.

Το κυνήγι τους είναι απαγορευμένο, αλλά οι λαθροκυνηγοί τα αποδεκατίζουν κάθε χρόνο και είναι αμφίβολο αν θα συνεχίσουν να υπάρχουν και στο μέλλον χωρίς αυστηρότερη τήρηση της απαγόρευσης. Σε λίγα βουνά της πατρίδας μας υπάρχουν τέτοια ζώα και η χαράδρα μας έχει το προνόμιο να διατηρεί αυτό το σπάνιο είδος της φύσης.

Το μοναστήρι του Στομίου

Για να φτάσουμε στο μοναστήρι της Παναγίας πρέπει να κάνουμε πορεία αρκετά χιλιόμετρα δίπλα στο ποτάμι. Σύμφωνα

με την έκθεση του ειδικού μηχανικού Ελβετού A. Schonholzer στον Ο.Ο.Σ.Α., απ' εδώ θα έπρεπε να ξεκινάει η γραμμή του τελεφερίκ και να φθάνει μέχρι τη Δρακόλιμνη.

Δεξιά κι αριστερά, τεράστιοι πέτρινοι όγκοι σχηματίζουν τη χαράδρα που είναι κατάφυτη από πεύκα, έλατα και άλλα διάφορα δέντρα και θάμνους. Κάτω από το χώμα κρύβονται ορυκτά, όπως ο χαλαζίας που βρίσκεται και στην επιφάνεια πολλές φορές. Τα νερά κυλούν αφρίζοντας και αχολογούν με υπερκόσμια βοή. Στο σημείο που στενεύει η χαράδρα πάρα πολύ, δημιουργείται ένα στόμιο· εκεί είναι χτισμένο και το μοναστήρι πάνω στο βράχο, σαν αετοφωλιά.

Το θέαμα από κει πάνω δεν περιγράφεται με λόγια. Πυκνή βλάστηση τριγύρω και τρεχούμενα νερά, με την κορυφή της "Γκαμήλας" να στέκει πανύψηλη στο χάος παν' απ' το μοναστήρι.

Τόπος που προκαλεί, στον ησυχαστή, δέος και ανάταση πνευματική. Σε τέτοια μέρη τοποθετούσαν και οι πρόγονοί μας τις τόσες και τόσες νύμφες των δασών και των πηγών. Εδώ μόνιμοι κάτοικοι είναι τα περήφανα αγριογιγά που ξεπηδούν εκεί που δεν τα περιμένεις και εξαφανίζονται σαν ξωτικά μόλις νιώσουν την παρουσία ανθρώπου.

Από επιγραφή στην είσοδο του μοναστηριού, μαθαίνουμε ότι η βυζαντινή εκκλησούλα του χτίστηκε στα 1774 από κάποιον Κωνσταντίνο που ήρθε απ' την απέναντι πλαγιά, απ' το "Παλιομονάστηρο".

Εκείνον τον καιρό είχε ασκητές και γενικά βρισκόταν σε ακμή, με κτήματα, κοπάδια από βόδια και πρόβατα, κήπους και περιβόλια.

Στις 18 Αυγούστου 1944 οι Γερμανοί έκαψαν όλα τα κελιά και τα υπόστεγα εκτός από την εκκλησία.

Αργότερα ξανάγιναν πάλι, από ευλαβείς χριστιανούς, με τη φροντίδα του καλόγερου Παΐσιου.

Κάθε χρόνο στις 8 Σεπτέμβρη γιορτάζει η Στομιώτισσα Παναγία και από την παραμονή συναθροίζεται πολύς κόσμος να προσκυνήσει και να πανηγυρίσει. Τον υπόλοιπο χρόνο επισκέπτονται το μοναστήρι πολλοί φυσιολάτρες· τώρα ο δρόμος που

έγινε για την τοποθέτηση σωλήνων (ύδρευσης της Κόνιτσας) διευκολύνει τους περιπατητές. Κατά διαστήματα λειτουργεί και ο ιερομόναχος Π. Κοσμάς που φροντίζει όσο μπορεί το μοναστήρι.

Αώος και "Καγιάκ"

Ο Αώος και η χαράδρα του, εκτός από την άγρια ομορφιά και τον ανεκτίμητο πλούτο πανίδας και χλωρίδας, προσφέρουν και κάτι άλλο στους λάτρεις της φύσης.

Την ασύγκριτη χαρά και ικανοποίηση στους οπαδούς του δύσκολου αλλά γραφικού αθλήματος του "Καγιάκ".

Κάθε χρόνο, στις αρχές του καλοκαιριού, ομάδες - ομάδες διάφοροι ξένοι (κυρίως Γερμανοί), ξεκινούν από τη Βοβούσα και διαπλέουν το ποτάμι ως τη γέφυρα της Κόνιτσας.

Το θέαμα είναι πολύ εντυπωσιακό και ευχάριστο σ' εκείνους που παρακολουθούν το γλίστρημα των κανώ στα ορμητικά κι αφρισμένα νερά.

Σύμφωνα με τη γνώμη του βετεράνου του "Καγιάκ" J. Schächner ο Αώος είναι από τα πιο δύσκολα ποτάμια για αυτό το σπόρ.

Με κλίμακα, που το 7 είναι το ανώτερο νούμερο, βαθμολογεί τον Αώο με 4 και μερικά πιο δύσκολα περάσματα, 5-6 βαθμούς.

Θεωρεί ότι είναι ένα από τα 5 καλύτερα ποτάμια της Ευρώπης και το βουνό της Τύμφης που υψώνεται πάνω από τη χαράδρα Αώου, το πιο μεγαλόπρεπο ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά βουνά.

Τελευταία, ο Σύλλογος "ΠΡΑΞΙΣ" ασχολείται με το συναρπαστικό σπορ του Καγιάκ και του αεροπτερισμού, δίνοντας μια ακόμα ενδιαφέρουσα διέξοδο, στους νέους.

Άλλη μια ασχολία που ενδιαφέρει πολλούς επισκέπτες παραθεριστές της Κόνιτσας, είναι το ψάρεμα της πέστροφας στον Αώο. Αυτό γίνεται με καλάμι ή πετονιά και είναι πολύ ευχάριστο σπορ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Σύλλογοι

Στην Κόνιτσα υπάρχουν οι παρακάτω σύλλογοι:

Ποδοσφαιρικός Σύλλογος "Η ΠΙΝΔΟΣ". Ο Εξωραϊστικός, ο Εμποροεπαγγελματικός, ο Σύλλογος γυναικών, Εθνικής Αντίστασης, Εκπολιτιστικός Σύλλογος "Αγ. Νικόλαος" και πολλοί συντεχνιακοί σύλλογοι.

Φολκλορικός χορευτικός όμιλος από παιδιά και μεγάλους που συντηρεί τη χορευτική παράδοση.

Ο χορευτικός όμιλος Κόνιτσας. *The dancing group in Konitsa.*

Ορειβατική ομάδα, που με τις εξορμήσεις της στα πανέμορφα βουνά της περιοχής, παρακινεί τους νέους ν' ανεβαίνουν ψηλά και ν' αγαπούν τη φύση.

Στην Αθήνα εδρεύει και ο Σύνδεσμος Κονιτσιωτών. "Ο ΑΩΟΣ" και η Ομοσπονδία Αδελφοτήτων Κόνιτσας που με τη δράση τους προσφέρουν ό,τι μπορούν στον τόπο, καθώς και η Ένωση Κονιτσιωτών Ιωαννίνων".

Τελευταία ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Δήμου και άλλων πολιτών η Εταιρεία Λαϊκής Βάσης. Μαζί με την Εταιρεία "Η-ΠΕΙΡΟΣ" προχωρεί στην υλοποίηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής.

Πολιτισμική πρόοδος

Προπολεμικά η πολιτιστική εξέλιξη της επαρχίας ήταν αργή, στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής όμως, έκανε ένα απότομο άλμα εμπρός.

Ο λαός που πάλευε για ψωμί και λευτεριά με συντροφικότητα και μαζικότητα, ανέβασε ταυτόχρονα μέσα από την Εθνική του Αντίσταση το μορφωτικό-πολιτισμικό επίπεδο πολύ ψηλά.

Η παραπέρα εξέλιξη όμως, ανακόπηκε από τη μεταπελευθερωτική ανωμαλία, την ερήμωση της υπαίθρου με τη μετανάστευση (εσωτερική κι εξωτερική) και τον ξενόφερτο τρόπο ζωής που αλλοίωσε τα πατροπαράδοτα ήθη. Κάτι που διατηρήθηκε - όχι όμως ανόθευτο σαν πρώτα - ήταν το πανηγύρι. Αυτό ήταν και το κυριότερο γεγονός της χρονιάς σε κάθε χωριό και είναι ακόμα και τώρα.

Τα τελευταία χρόνια, σε μερικά χωριά, όπως στην Καστάνιανη, την Πυρσόγιαννη κ.ά. γίνονται τα καλοκαίρια βδομάδες πολιτιστικές (ομιλίες, θέατρο, παραδοσιακά γλέντια).

Στην Κόνιτσα κατά καιρούς προσφέρονται θεατρικές παραστάσεις.

Επίσης διαλέξεις με διάφορα θέματα, από ντόπιους ή ξένους ομιλητές, κάνουν πολλές φορές οι σύλλογοι της πόλης και παίρνουν μέρος όλοι οι μαζικοί φορείς του τόπου.

Απο το 1980 καθιερώθηκαν να γίνονται κάθε χρόνο για ένα δεκαήμερο (8-18 Αυγ.) πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Η πρωτοβουλία ανήκει στους νέους με παράλληλη συμπαράσταση και οικονομική βοήθεια του Δήμου.

Εκτός από χορευτικά συγκροτήματα, θεατρικές παραστάσεις, παιδικές και αθλητικές δραστηριότητες, παραδοσιακή μουσική με λαϊκά όργανα κ.λ.π. λειτουργούν σ' αυτό το δεκαήμερο εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, εργόχειρου και βιβλίου συγγραφέων της επαρχίας.

Σε τούτο το κεφάλαιο πρέπει ν' αναφέρουμε και την έκδοση του περιοδικού "ΚΟΝΙΤΣΑ" που κυκλοφορεί ανελλιπώς ανά δίμηνο στην Κόνιτσα από το 1985 και αποτελεί ένα συνδυαστικό κρικό για τους απανταχού Κονιτσιώτες με την ειδησεογραφική και λαογραφική του ύλη. Από το Δήμο, τελευταία ιδρύθηκε το Πνευματικό Κέντρο που καλύπτει διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες. Επίσης λειτουργεί παράρτημα Ωδείου και Ραδιοσταθμός του Δήμου. Ραδιοσταθμό με σημαντική εμβέλεια διαθέτει και η Μητρόπολη Κόνιτσας.

Το καρναβάλι

Οι εκδρομείς που θα βρεθούν τις αποκριές στην Κόνιτσα, μπορούν ν' απολαύσουν μια όμορφη και πολύ παλιά εκδήλωση, ένα πλούσιο κι απολαυστικό καρναβάλι.

Το κονιτσιώτικο καρναβάλι, που είχε ατονήσει για μερικά χρόνια, ξανάρχισε από το 1978 και με το πέρασμα του χρόνου γίνεται όλο και καλύτερο· παρουσιάζει διάφορα έθιμα και τύπους του παλιού καιρού, προκαλώντας το ακράτητο γέλιο και τη χαρά στα συγκεντρωμένα πλήθη.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ

Οταν, ο ξένος επισκέπτης ή παραθεριστής που θα μείνει μερικές μέρες στην Κόνιτσα, θελήσει να δει και να απολαύσει περισσότερα από τα φυσικά θέλγητρα της περιοχής, τότε μπορεί να κάνει μερικούς περίπατους που θα του μείνουν αξέχαστοι.

Πέτρινη γέφυρα Βοϊδομάτη

Σε απόσταση 17 χιλ. από την Κόνιτσα, συναντούμε την πέτρινη γέφυρα του Βοϊδομάτη, διακόσια μέτρα αριστερά από τον ασφαλτόδρομο. Πεντακάθαρο το νερό, σχηματίζει καταρράχτη στο τεχνικό αρδευτικό φράγμα της γέφυρας. Το νερό του ποταμού πίνεται και είναι πολύ χωνευτικό και παγωμένο. Υπεραιωνόβια πλατάνια ρίχνουν τον ίσκιο τους δίπλα στο ποτάμι και συνθέτουν έναν τόπο ιδανικό για υπαίθρια φαγοπότια με ψημένα αρνιά και γλέντια.

Εδώ κάθε γιορτή και ιδιαίτερα την Πρωτομαγιά, κατακλύζουν την περιοχή χιλιάδες φυσιολάτρες.

Πολλοί ερασιτέχνες ψαράδες έρχονται να ψαρέψουν τη φημισμένη πέστροφα.

Είναι από τα λίγα ποτάμια με τόσες ομορφιές και χάρες.

Σε διάφορα σημεία, δίπλα στο ποτάμι υπάρχουν εξοχικά κέντρα και πιο κάτω από τη γέφυρα τουριστικό ξενοδοχείο "ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ".

Είναι διαπιστωμένο και από ευρωπαίους ειδικούς ότι ο Βοϊδομάτης είναι το καθαρότερο ποτάμι της Ευρώπης και προσφέρεται για πολλά τουριστικά σπόρ.

Για τη γέφυρα, ο ιστορικός Ι. Λαμπρίδης γράφει. "... Μόλις κατόρθωσε δια 37.000 γροσίων να χτίσει (1853) η Μπαλκίζ Χα-

νούμ του Μαλίκ πασά, ενώ πολλοί άλλοι προ αυτής επιχείρησαν να στερεώσουν γέφυραν και απέτυχον. Μεταξύ δε τούτων, μνείας δικαιούται Γ.Κ. Μπερζεγιάννης, δαπανήσας 19.000 γρόσια το 1844".

Βοϊδομάτης και μοναστήρια

Μέσα στις χαράδρες και τις όχθες του ποταμού, υπάρχουν μοναστήρια όπου στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας, οι άνθρωποι έβρισκαν καταφύγιο από το κυνηγητό του βάρβαρου κατακτητή.

Τα μοναστήρια αυτά ήταν ησυχαστήρια των μοναχών και αποκούμπια, για παρηγοριά των χριστιανών.

Αρχίζοντας από την πέτρινη γέφυρα, συναντάμε αριστερά, καθώς ανεβαίνουμε, τους Αγίους Αναργύρους.

Εκεί στ' απόσκια της χαράδρας, κάτω από θεόρατους γκρεμούς, σώζονται σήμερα ό,τι απόμειναν από το σαράκι του χρόνου και την αδιαφορία των ανθρώπων.

Οι Ανάργυροι είναι ένα εκκλησιάκι με τοιχογραφίες και ερειπωμένα κελλιά. Όπως μαρτυρεί η επιγραφή, χτίστηκε το 1658. Ανήκει στην Κλειδωνιά.

Προχωρώντας στη χαράδρα, φτάνουμε στο σημείο που δημιουργείται μια λεκάνη με σιάδια κατάφυτα από βαθύσκια πλατάνια. Εδώ, δεξιά, πάνω σε απόκρημνο βράχο, που τα πόδια του γλίσφει ο κατάψυχρος ποταμός, είναι χτισμένο το μοναστήρι της Ζωοδ. Πηγής (Παναγιάς Σπηλιώτισσας).

Κατά τόν Ι. Λαμπρίδη, έγινε το 1579.

Αποτέλεσε το κέντρο της περιοχής και εμψύχωνε, φώτιζε και βοηθούσε τα γύρω χωριά με τους δραστήριους και πατριώτες ηγουμενοκαλόγερους.

Σήμερα διατηρείται από το χωριό Αρίστη και κάθε χρόνο στη γιορτή της Ζ. Πηγής πανηγυρίζει, συγκεντρώνοντας πολύ κόσμο από τα γύρω χωριά.

Κάτω από το χωριό Βιτσικό και σιμά στις πηγές του Βοϊδομάτη, σώζεται ακόμα η εκκλησία που είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Χτίστηκε το 1738 και διατηρούνται οι διάφορες τοιχογραφίες της.

Τελειώνοντας με τις εκκλησίες του Βοϊδομάτη, ας πούμε και δυό λόγια για το όνομά του.

Επικρατέστερη εκδοχή, είναι ότι το ετυμολογικό του προέρχεται σαν συνθετικό από τη σλάβικη λέξη "βόδα, βόντα ή βοντά" που σημαίνει νερό και από το μάτι, που σε πολλά μέρη της Ελλάδας σημαίνει πηγή νερού, κεφαλάρι.

Πραγματικά το νερό του ποταμού, σε όλη τη διαδρομή του, είναι διαυγές και κατάψυχρο, όπως στο σημείο που πηγάζει. Πρέπει ν' αναφέρουμε ότι σε μικρή απόσταση από τους Αγ. Αναργύρους υπάρχει σπηλιά στην οποία βρέθηκαν οστά και πυριτόλιθοι που χρονολογούνται σε 12 χιλ. χρόνια.

Μολυβδοσκεπάστη (μοναστήρι)

Για τους επισκέπτες της Κόνιτσας, που έχουν την ευχέρεια να μείνουν έστω και λίγο σ' αυτήν, θα είναι παράλειψη να μην επισκεφτούν το ιστορικό μοναστήρι της Μολυβδοσκεπάστης.

*Το μοναστήρι της Παναγίας στη Μολυβδοσκεπάστη.
The monastery of the virgin Mary in Molivoskepasti.*

Άλλωστε, η απόσταση είναι μικρή 17 (χιλ. από την Κόνιτσα), ο δρόμος ασφαλτοστρωμένος και η διαδρομή πολύ όμορφη).

Περνώντας, Μάξι - Αετόπετρα, φτάνουμε στο Μπουραζάνι, όπου περνάμε τη γέφυρα του Αώου και συναντάμε δυό ταβερνάκια στον ίσκιο των δέντρων, καθώς και το Τουριστικό ξενοδοχείο. "ΜΠΟΥΡΑΖΑΝΙ". Το τοπίο είναι μαγευτικό!

Χίλια μέτρα πιο πάνω, δίπλα στο ποτάμι που φαρδαίνει στο σημείο αυτό, ανακαλύφτηκε τα τελευταία χρόνια σπήλαιο με σταλαχτίτες. Ανεξερεύνητο ακόμα δεν έχει αξιοποιηθεί και αν δεν καταστραφεί από τους βάνδαλους περαστικούς, μπορεί μια μέρα να δείχνει στους επισκέπτες τ' αριστουργήματα του χρόνου και της φύσης.

Από το Μπουραζάνι δεξιά ο δρόμος μας πηγαίνει στο μοναστήρι.

Τούτο είναι χτισμένο κάτω από το χωριό Μολυβδοσκεπάστη - στους πρόποδες του επιβλητικού σε όγκο βουνού Νεμέρτσικα ή Μερόπη (Αερόπου κατά την αρχαιότητα).

Η περιοχή είναι ομαλή, καταφυγή, με πολλά και πεντακάθαρα τρεχούμενα νερά.

Από μακριά φαίνεται ο ψηλός βυζαντινός τρούλος. Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Πετριτριγυρίζεται από γερό και ψηλόν τοίχο, ενώ η ξύλινη εξώθυρα, που είναι ντυμένη με λαμαρίνα, έχει πάχος 10 εκατοστά. Διακρίνονται τρύπες από σφαίρες τουρκαλβανικών επιδρομών.

Αριστερά, μπαίνοντας στην αυλή, είναι τα κελλιά που έμειναν οι καλόγεροι και οι προσκυνητές.

Σήμερα είναι επισκευασμένα και ηλεκτροφωτισμένα και μπορούν σ' αυτά να διανυκτερεύσουν οι χριστιανοί που έρχονται από μακριά.

Λειτουργεί ο ηγούμενος που βρίσκεται καθημερινά εκεί για να εξυπηρετήσει πρόθυμα τους προσκυνητές.

Μέσα η εκκλησία έχει καλλιτεχνικά ξυλόγλυπτα του 16ου αιώνα και παλιές αγιογραφίες.

Η εικόνα της Παναγίας είναι έργο του Ζ' μ.Χ. αιώνα και λέγονταν Παναγία Πωγωνιανίτισσα".

Ιστορία του μοναστηριού

Συνοπτικά, η ιστορία του μοναστηριού είναι τούτη: Χτίστηκε στο 670 μ.Χ. από το βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Πωγωνάτο. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Πωγωνάτος μπήκε υπεροπτικά στο λουτρό που βρισκόταν δίπλα στον αρχαίο ναό και βγήκε μαύρος απ' εκεί. Μεταμελήθηκε για την περηφάνια του κατόπιν και έγινε καλά· έτσι έφτιαξε την εκκλησία που σκεπάστηκε με μολυβδένιες πλάκες, γι' αυτό λέγεται και Μολυβδοσκεπάστη. Το μολύβι αυτό έγινε βόλια στα μετέπειτα πολυτάραχα χρόνια.

Αφού καταστράφηκε πολύ αργότερα, ανακαινίστηκε από τον Ανδρόνικο Κομνηνό Παλαιολόγο το 1341.

Κατά τήν τουρκοκρατία, στο μοναστήρι λειτούργησαν διάφορες σχολές που βοήθησαν το γένος. (Χειρογραφική σχολή κ.ά.).

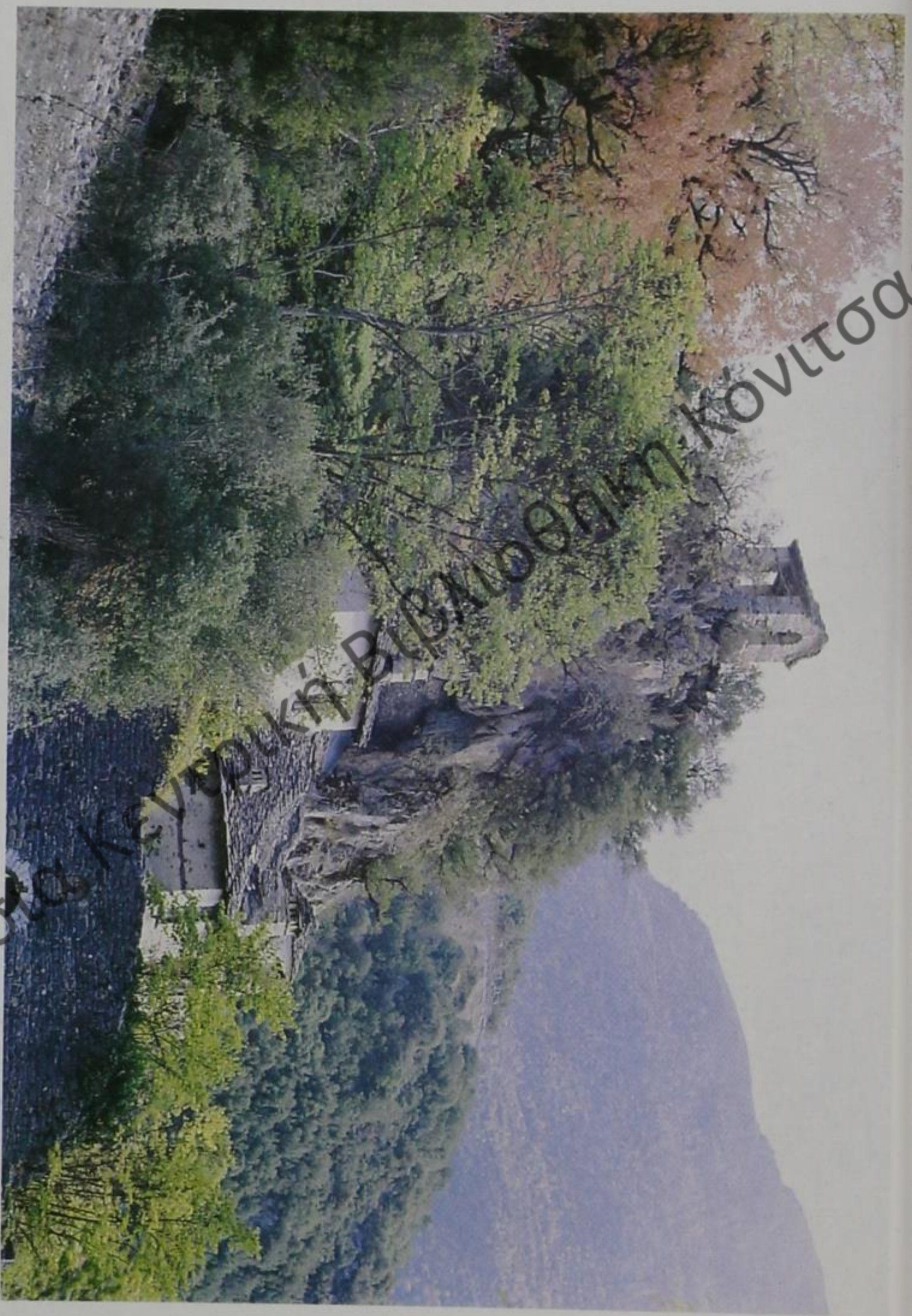
Υπήρξε μητρόπολη της επαρχίας Πωγωνιανής μέχρι το 1863 που καταργήθηκε με πατριατική εγκύκλιο.

Η εκκλησία πανηγυρίζει τις 15 Αυγούστου και οι προσκυνητές έρχονται από την παραμονή το βράδυ να προσκυνήσουν.

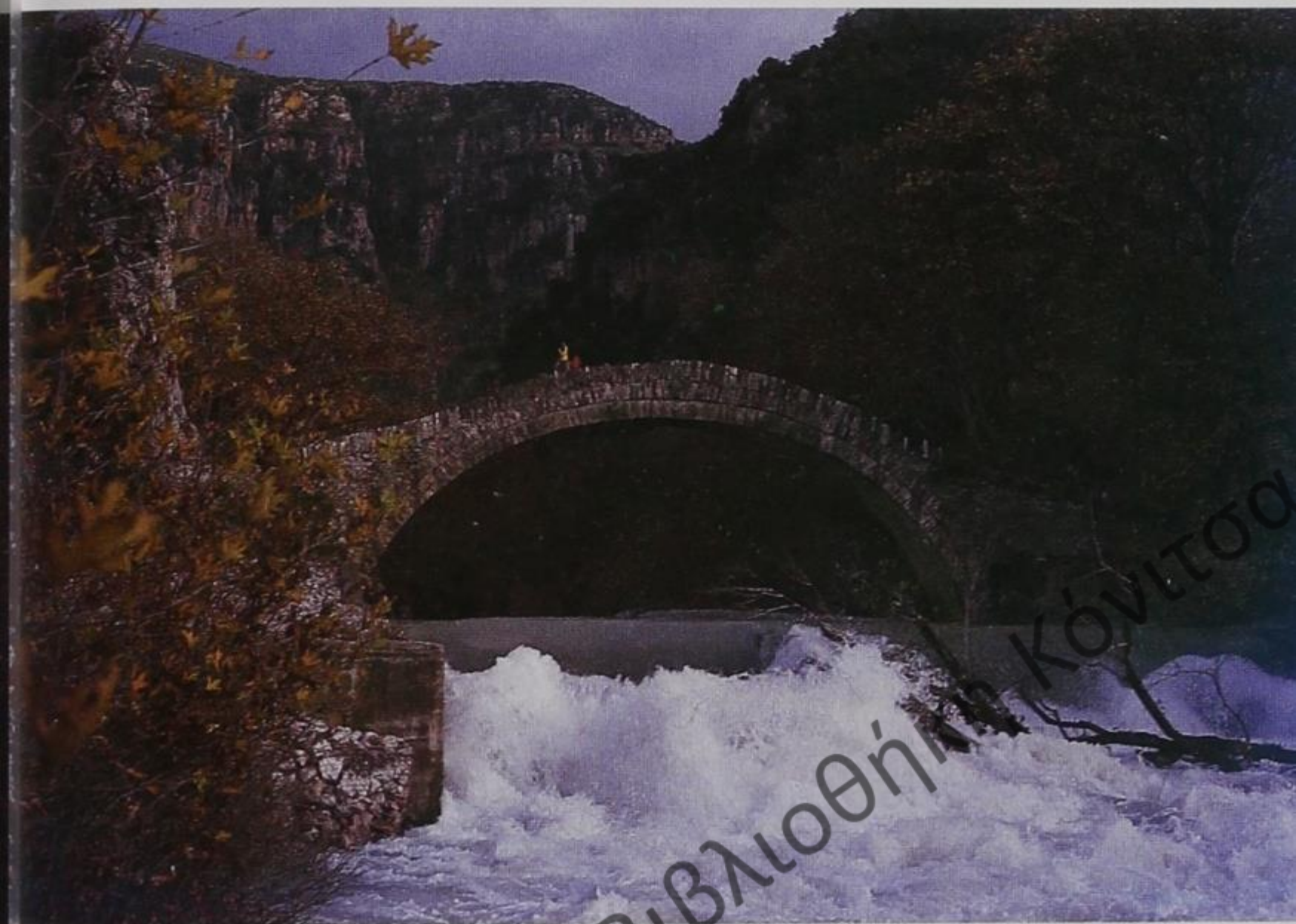
Στρώνουν τις κουβέρτες τους με τα φαγητά στην πρασινάδα, εκεί στη σκιά των δένδρων και οι οργανοπαίχτες παίζουν παλιούς ηπειρώτικους σκοπούς.

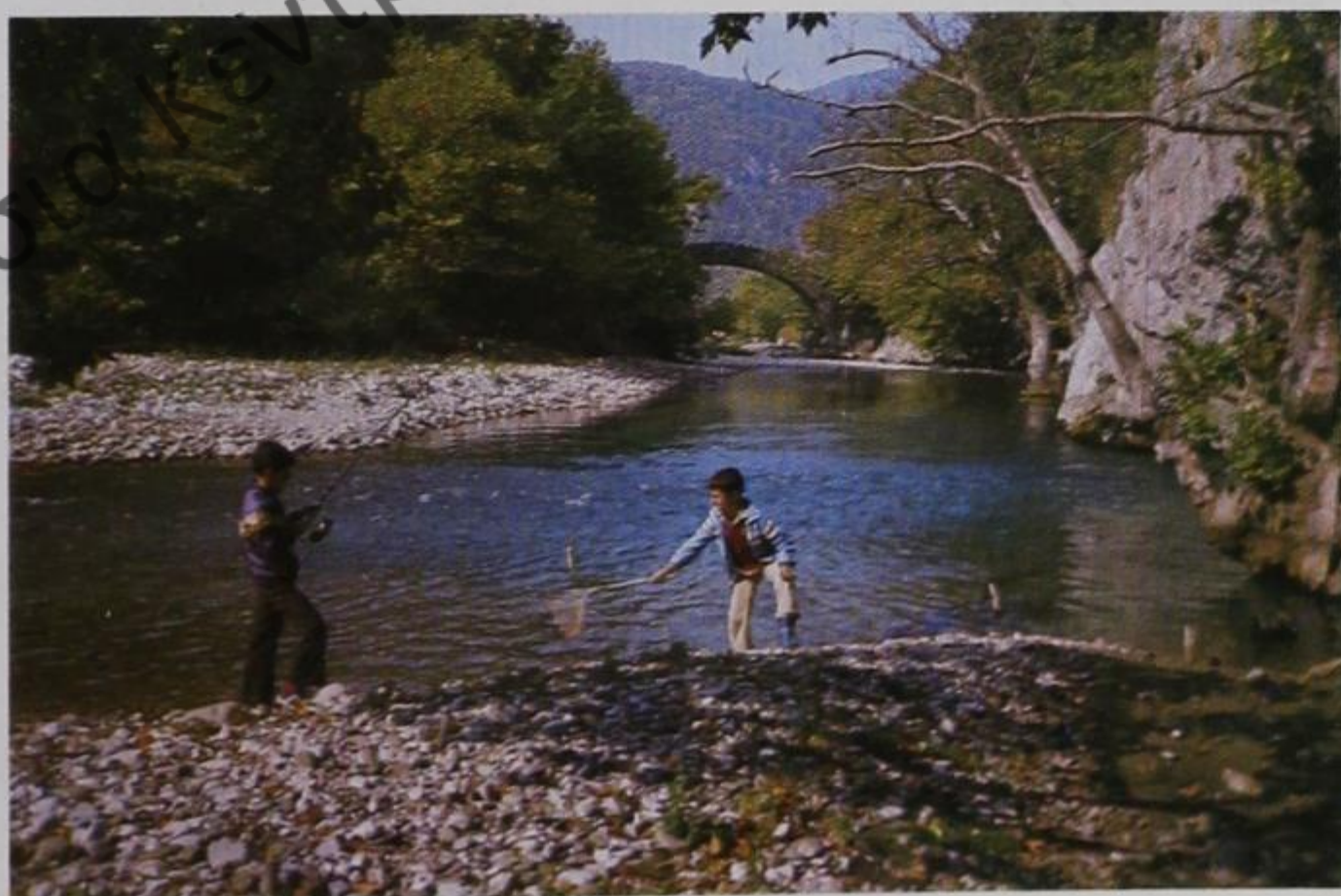
Πηγές Βοϊδομάτη,
Voidomatis' Springs.

Μοναστήρι Σπηλιώτισσας.
Spilioitissa Monastery.

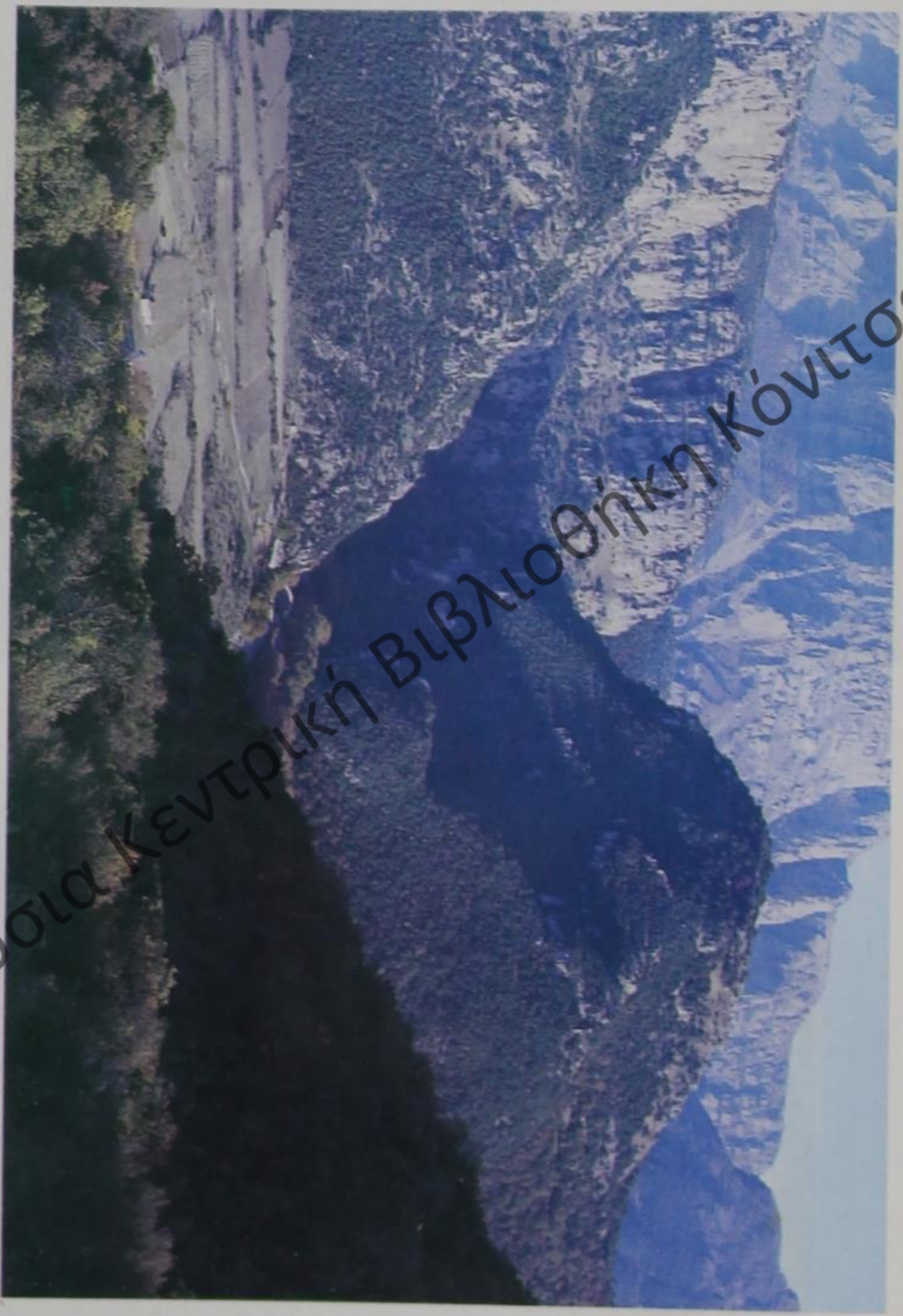

Μιά γέφυρα στο Βοϊδομάτη.
A bridge at Voidomatis.

Ψάρεμα στο Βοϊδομάτη.
Trout fishing at Voidomatis River.

Γέφυρα Βοϊδομάτη. Καστάκι.
Voïdomatis Bridge. Kastaki on the background.

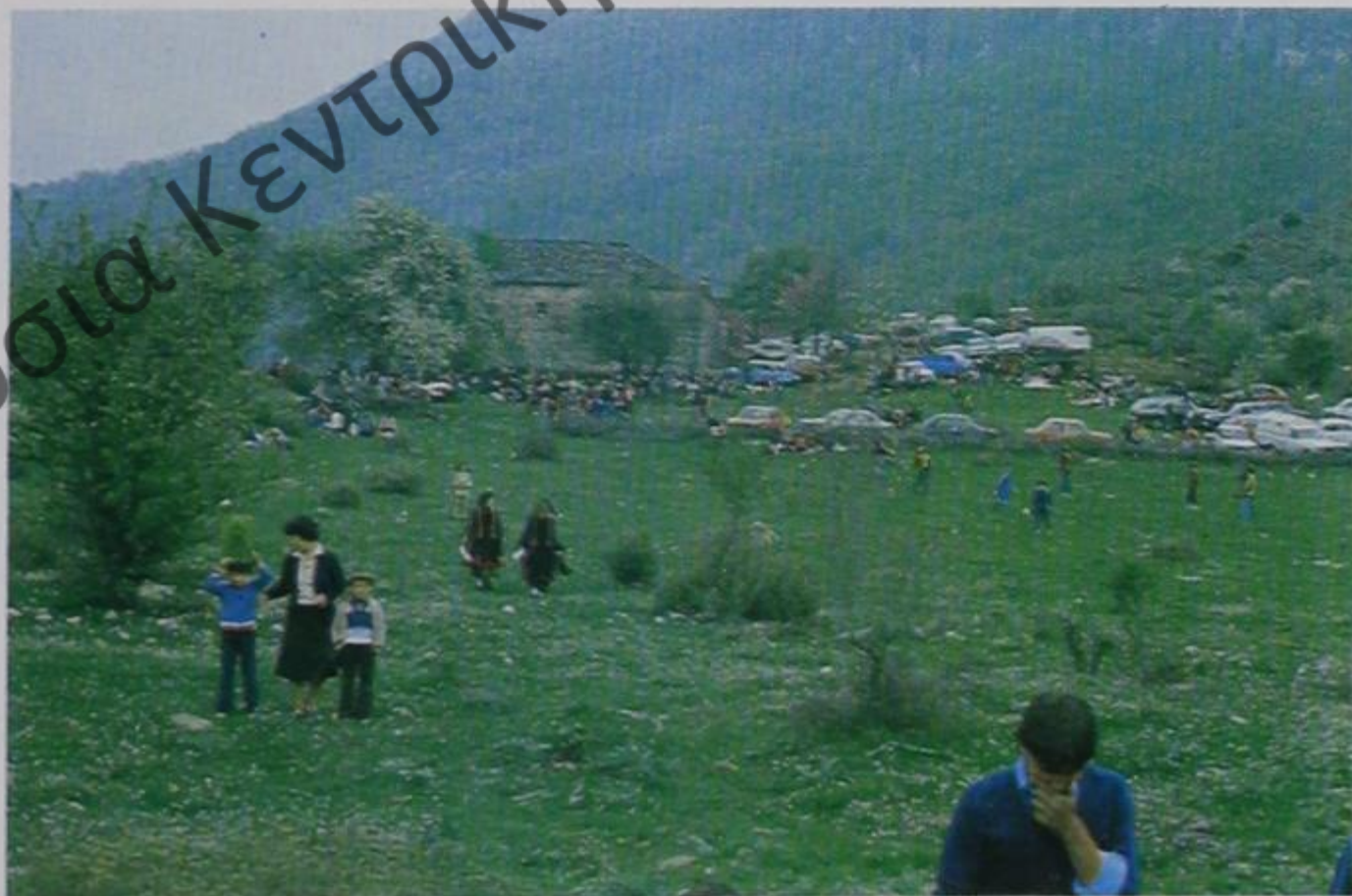
Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

*Μοναστήρι Νικάνορα.
Monastery Nicanora.*

*Το σπορ του Καγιάκ στον
πεντακάθαρο Βαϊδομάτη.
Canoeing in the Vaidomatis River.*

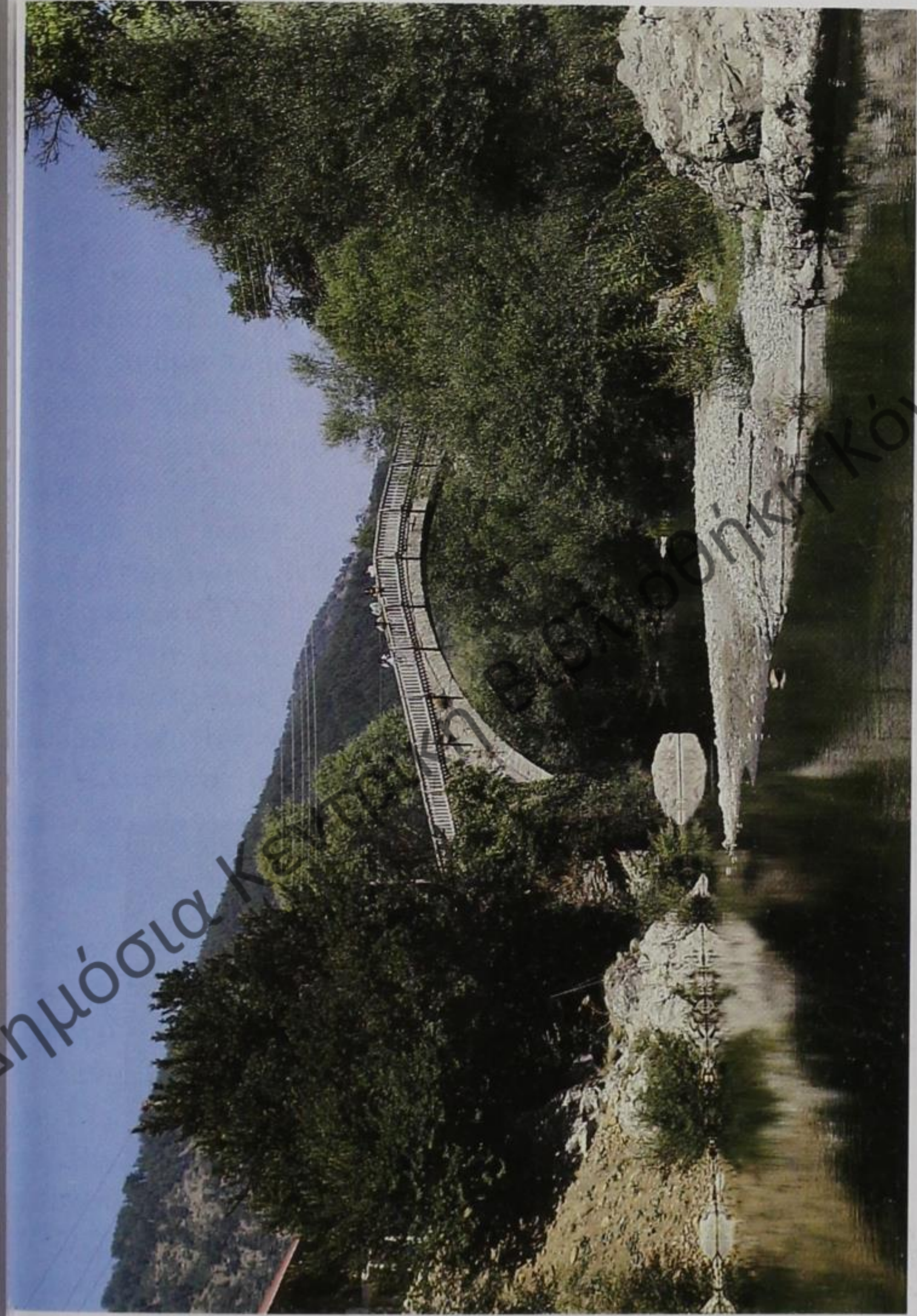

*"Γκούρα" Αηδονοχωρίου.
Goura. Aidonohori.*

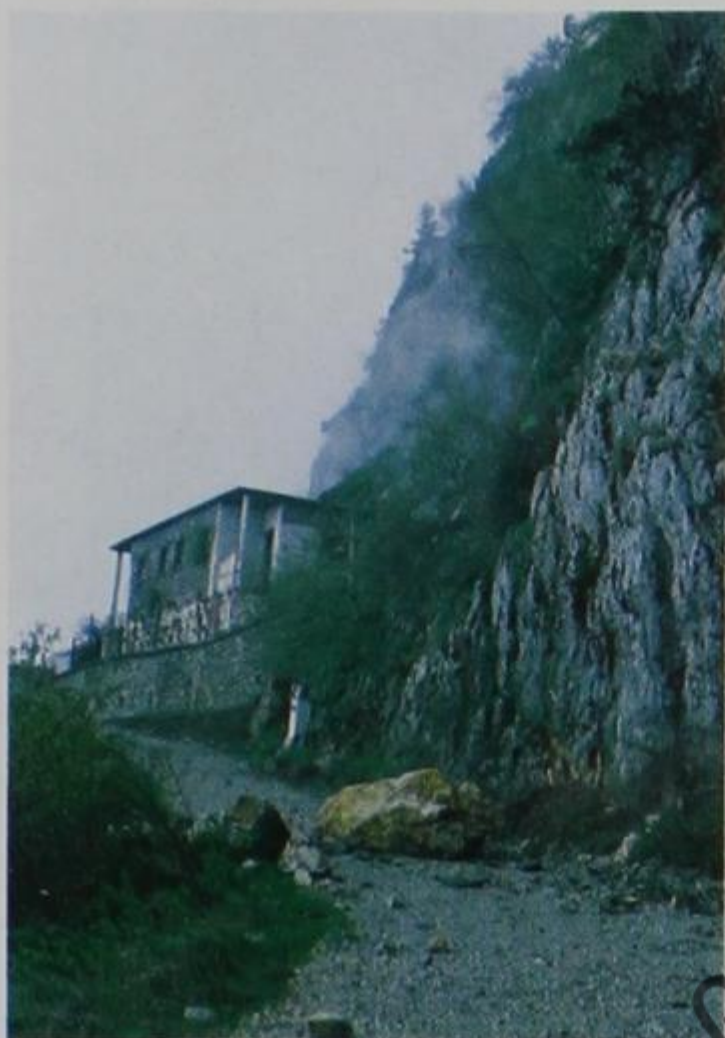
Αώος, Μπουραζάνι.
Aaos, Bourazani.

Γέφυρα Βοβούσας.
Vovousa Bridge.

*Τα ατμόλουτρα Αμαράντου.
Amarantos steam baths.*

*Οι θερμοπηγές των Καβασίων.
Hot mineral springs of Kavasila.*

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

Εκτός από όσα αναφέραμε σ' άλλο κεφάλαιο για τα διάφορα ιστορικά μέρη της περιοχής θα πρέπει να σημειώσουμε και μερικές ακόμα πληροφορίες από παλιούς ιστορικούς ή περιηγητές για την περιοχή της άνω κοιλάδας Αώου.

Όπως είναι γνωστό, τα πολύ παλιά χρόνια, οι κοιλάδες των ποταμών αποτελούσαν τις κύριες οδικές αρτηρίες για τη διακίνηση των λαών.

Και η κοιλάδα του Αώου, διεδραμάτισε αξιόλογο ρόλο σ' αυτή την επικοινωνία.

Από την Ιταλία οι ανθρώπινες μάζες αποβιβάζονταν στ' αλβανικά παράλια (Ιλλυρία) και απ' εκεί διαμέσου της κοιλάδας Αώου, περνούσαν στην Ήπειρο και στη Θεσσαλία.

Άλλος ένας δρόμος ήταν από Αγίους Σαράντα, διαμέσου της κοιλάδας Δρίνου και περιοχής Καλπακιού, προς Γιάννινα.

Αργότερα κατασκευάστηκε από τους Ρωμαίους η Εγνατία οδός.

Στα πιο στρατηγικά σημεία των κοιλάδων χτίζονταν φρούρια για την αναχαίτιση των επιδρομέων. Ίχνη από τα παλιά εκείνα φρούρια, υπάρχουν στην περιοχή μας, ακόμα και σήμερα.

Είναι στη μικρή πεδιάδα που εκτείνεται από την Κόνιτσα ως τη Μεσογέφυρα και από τ' άλλο μέρος ως το Καστράκι και τη Βίγλα. Αυτό το κομμάτι, κατά την αρχαιότητα, ανήκε στη Μολοσσίδα και ονομαζόταν Τριφυλλία.

Ο Τ. Λίβιος αναφέρει (32,19) ότι στην περιοχή αυτή βρισκόταν τα κάστρα και το στρατόπεδο του Πύρρου.

Όπως γράφει και ο Άγγλος καθηγητής N.G.L. Hammond στο βιβλίο του, που πραγματεύεται την Ήπειρο, τα κάστρα αυτά ήταν:

Το Καστράκι, πάνω από την πέτρινη γέφυρα, στο Βοϊδομάτη, η Σεσάρηθος, στη Μεσογέφυρα, εκεί που ανταμώνει ο Σαραντάπορος με τον Αώο, η Παλιογορίτσα μεταξύ Κόνιτσας και Ηλιόρραχης και το Λιτοβούνι, στη σμίξη Αώου - Βοϊδομάτη.

Βέβαια υπήρχαν κι άλλα κάστρα, όπως του Λαχανόκαστρου στο Πωγώνι και της Χρυσόρραχης και Βελλάς, κοντά στο Καλπάκι. Έτσι ο Πύρρος υπεράσπιζε τη Μολοσσίδα, με μια σειρά οχυρώσεων από τα βόρεια.

Όλ' αυτά, μαζί με τις πόλεις που προστάτευαν, καταστράφηκαν μαζί με τον πληθυσμό τους από την εκδικητική μανία των κατακτητών Ρωμαίων (168 π.Χ.) του Αιμίλιου Παύλου και την αδυσώπητη φθορά του χρόνου.

Αποσπάσματα από το βιβλίο του Hammond

"... δυτικά της Αγροτικής σχολής βρέθηκαν ρωμαϊκά νομίσματα και δυο κομμάτια κίονος, διαμέτρου 0,38 εκ.).

"... Σε μια θέση που λέγεται Παλιογορίτσα, στα βόρεια του κύριου δρόμου, διακρίνεται μια γραμμή περιφερειακού τείχους που υπάρχει ένας αριθμός από οικοδομικές πέτρες που έχουν διαστάσεις, για παράδειγμα 0,75 X 0,50 X 0,40 εκ. επεξεργασμένες κι ανεπεξέργαστες.

Αρχαίοι τάφοι στην "Παλιογορίτσα".

Ancient graves at Paliogoritsa.

Ανάμεσα στη γραμμή του περιφερειακού τείχους υπάρχει ένας βράχος περίπου 7 μέτρα μάκρος με 4,5 μ. πλάτος, που η κορυφή του είναι πελεκημένη σε διάφορα επίπεδα.

Περιεχει δύο, σαν φέρετρα, ορθογώνια δωμάτια, το ένα παράλληλο στ' άλλο, αυτά διατηρούνται καλά κι έχουν διαστάσεις 2,20 X 0,70 X 0,55 μ. και 2,15 X 0,85 X 0,55 μ. και στη βραχώδη επιφάνεια μεταξύ τους υπάρχει μια υψωμένη πλευρά 0,15 μ. πλατιά, που στέκει όρθια σε ύψος 0,03 μ. πάνω από το γενικό επίπεδο των βράχων.

Αυτά τα δωμάτια μοιάζουν το βραχόφτιαχτο τύμβο στη Σπηλιά Πλιάκου, κοντά στην Πλότσα (της Αλβανίας).

Ορειχάλκινο αγαλματίδιο που βρέθηκε στην Παλιογορίτσα 1993.

Coper statue found at Paliogoritsa in 1993.

"... Στον απομονωμένο και δασώδη λόφο, που λέγεται Λιατοβούνι, μια ασβεστολιθική εδαφική έξαρση σκεπάζεται μ' απλά κόκκινα θραύσματα καλής ποιότητας και με τα ερείπια από ένα μικρό φρούριο που είναι εξιχνιάσιμο μες από σωρούς συντριμμάτων και φαίνεται να 'χει χτιστεί από μικρές πέτρες, δίχως

ασβεστόλασπη. Προφανώς κατεχότανε κατά την αρχαιότητα, αλλά το φρούριο είναι μεταγενέστερο....".

Σεσάρηθος

Όπως περιγράφει ο Αραβαντινός στη "Χρονογραφία" του η Σεσάρηθος αναφέρεται από το Στέφανο τον Βυζάντιο.

"Εκείτο ίσως αύτη πλησίον της γεφύρας του Αώου καλουμένης Μεσογέφυραν κατά την όχθην, όπου σώζονται αξιολόγου ακροπόλεως ερείπια", τούτου τεθέντος, Σεσαρηθία ελέγετο η νυν Καραμουρατατία...".

Και ο Hammond συμπληρώνει:

"... Το πιθανόν μήκος (του τείχους) είναι 1050 βήματα. Οι οικοδομικές πέτρες είναι ορθογώνιες και καλά προσαρμοσμένες κι έχουν διαστάσεις για παράδειγμα, 0,70 X 0,45 X 0,40 μ. Στη νοτια άκρη της θέσεως, τρεις σειρές είναι στη φυσική τους θέση...

... Περιγραφή των ξιφών από Μεσογέφυρα στην εφημερίδα Αρχ. 1956, 131 φ.).

Ρουϊνίκος ή Ρεννίκο ή Καστράκι

Ακριβώς κάθετα στο ποτάμι, δίπλα στο πετρογέφυρο του Βοϊδομάτη, υψώνεται ένας γιγάντιος βράχος.

Στην κορυφή του βρίσκονται σήμερα σκόρπια τα ερείπια της παλιάς Προγονικής δόξας.

Αξίζει ν' ανεβεί κανείς εκεί πάνω, από το μονοπάτι που ξεκινάει από το γιοφύρι ή από τη μεγάλη εκκλησία του Αγ. Μηνά.

Η θέα από κει ψηλά, είναι εξαιρετική. Σε μεγάλο βάθος διακρίνεται τ' ορμητικό ποτάμι με τα γαλάζια του νερά.

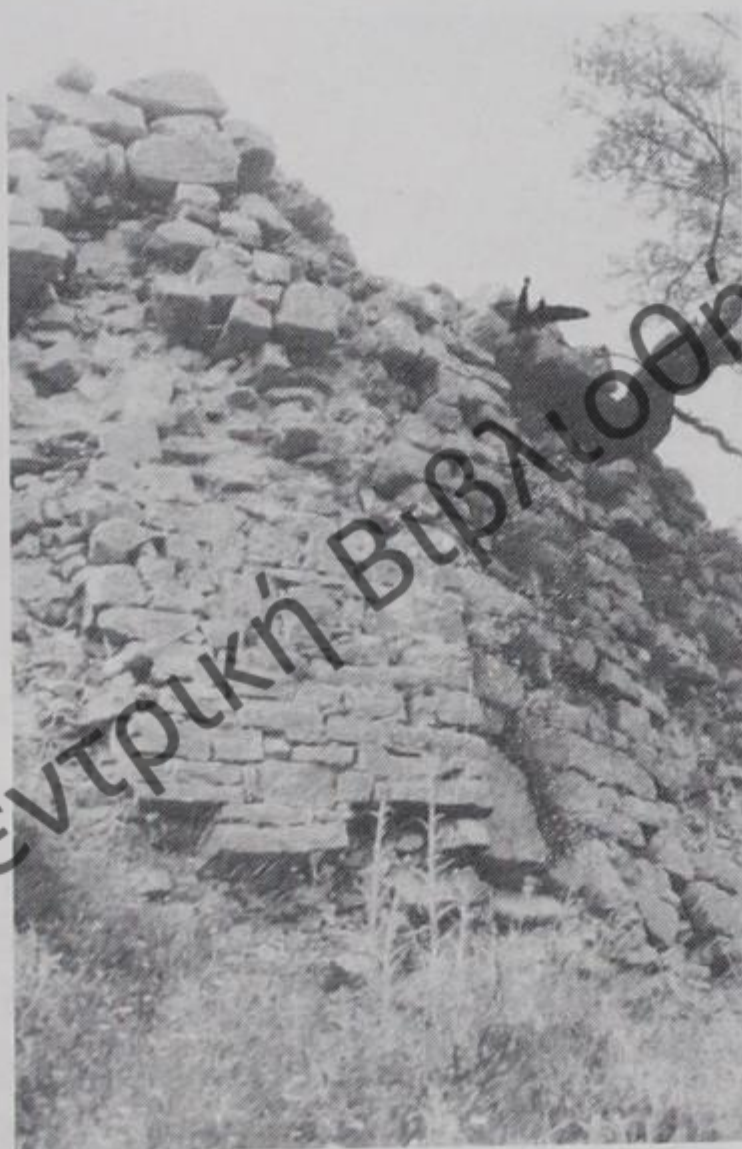
Ο φοβερός αντίλαλος φτάνει ως την κορυφή. Στ' ανατολικά, προβάλλουν αγέρωχα ως τα ουράνια, τα πυργωτά βουνά του Παπίγκου κι αρχίζει το θαυμαστό φαράγγι του Βίκου.

Στα δυτικά απλώνεται ο καταπράσινος κάμπος που αυλακώνεται από τα τρία ποτάμια, τον Αώο, το Σαραντάπορο και το Βοϊδομάτη. Λαμπερά νεροπλοκάμια σμίγουν στα Ελληνοαλβανικά σύνορα κι αδερφωμένα προχωρούν μέσα σε μια όμορφη

κοιλιάδα, την αρχαία Τριφυλλία, ώσπου να στρίψουν πίσω από τον απόκρημνο όγκο της Νεμέρτσικας. Αχόρταγα το ανθρώπινο μάτι αγκαλιάζει τ' άγρια και ήρεμα τοπία που συνυπάρχουν σ' αυτή τη γωνιά της ελληνικής γης.

Σε ανάταση η ανθρώπινη ψυχή αφουγκράζεται τα μηνύματα της ζωής μες στο διάβα του χρόνου.

Και είναι δίπλα σου κι εκείνα τα χαλάσματα με τις πελεκητές πέτρες....

*Τείχη Ακρόπολης που άφησε όρθια η φθορά του χρόνου στο Καστράκι.
Part of the Walls which can be observed at Kastriki.*

Παλιές δεξαμενές, θεμέλια αρχοντικών, υπολείμματα ναών και η εκκλησία της Ευαγγελίστριας που χτίστηκε το 1576 και σώζεται βουβή εκεί στις πλαγιάς την ερημιά.

Κάποτε αυτό το κάστρο διαφέντευε τον κάμπο και είχε τον

Τοίχος από φρουριακό κτίριο στο Καστράκι (ελληνιστικοί χρόνοι).
Ruins of ancient Fortifications in Akropoli Kastraki.

έλεγχο στο σταυροδρόμι. Το είχε οχυρώσει ο Πύρρος, όπως και τόσα άλλα. Γνώρισε δόξας αναλαμπές, καταστροφές και πάλι δόξες, ώσπου μια μέρα καταστράφηκε για πάντα από τη μανία των άγριων ορδών του Ισαήμ στα 1382 μ.Χ.

Τα ιστορικά στοιχεία έσμιξαν με το θρύλο και τώρα ο απόηχος φτάνει σε μας και μας μιλάει για εμφύλιες διαμάχες, για σήραγγα από την κορυφή ως το ποτάμι, για της πριγκιποπούλας την ολόχρυση "σαρμανίτσα" που είναι καπου μες τη γη κρυμμένη....

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

ΑΞΙΟΛΟΓΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ

*Α*πό την Κόνιτσα μπορεί κανείς να επισκεφτεί και ορισμένα άλλα αξιόλογα τοπία λίγο μακρύτερα απ' αυτήν.

Αρίστη Γέφυρα - Πάπιγκο

Αφήνουμε στο 27ο χιλιόμετρο τον κεντρικό δρόμο (Κόνιτσα - Γιάννινα) και στρίβουμε αριστερά, όπως μας λέει και η πινακίδα για Μεσοβούνι. Συνεχίζοντας, περνάμε την Αρίστη (Ζαγοροχώρια) και φθάνουμε στη γέφυρα του Βοϊδομάτη με το θαυμάσιο τοπίο. Δεξιά αρχίζει το περίφημο φαράγγι του Βίκου και αριστερά υψώνεται επιβλητικό στα βράχια το παλιό μοναστήρι της Παναγίας της Σπηλιώτισσας.

Τριγύρω βαθύσκια πλατάνια και τρεχούμενα νερά δίνουν ξεχωρη απόλαυση στους διαβάτες και τους γιδοβοσκούς με τα κοπάδια τους.

Ο δρόμος με τα πολλά καγγέλια μας οδηγεί στο Πάπιγκο με τα δροσερά νερά του, σε ύψος 1.000 μέτρα.

Σπίτια σκεπασμένα με πλάκες, δρόμοι πλακόστρωτοι και πάνω από το χωριό, τρομεροί πέτρινοι όγκοι.

Έχει και ξενώνες, όπου οι επισκέπτες μπορούν να κοιμηθούν τα βράδια. Πολύ ενδιαφέρον έχει και η συλλογή Κλ. Στάρα, που αποτελείται από εκατοντάδες φυτά και έντομα της χαράδρας Βίκου.

Από δω φτάνει κανείς στο καταφύγιο του Ελληνικού Ορειβατικού Συλλόγου, μετά από τρίωρη πεζοπορία. Είναι χτισμένο στο λαιμό του βουνού "Αστράκα", σε ύψος 2.000 m.

Από κει, ως τη μυθική "Δρακόλιμνη", η απόσταση είναι δύο ώρες πεζοπορία.

"Προβατίνα". Η βαθιά σπηλιά στην Αστράκα.

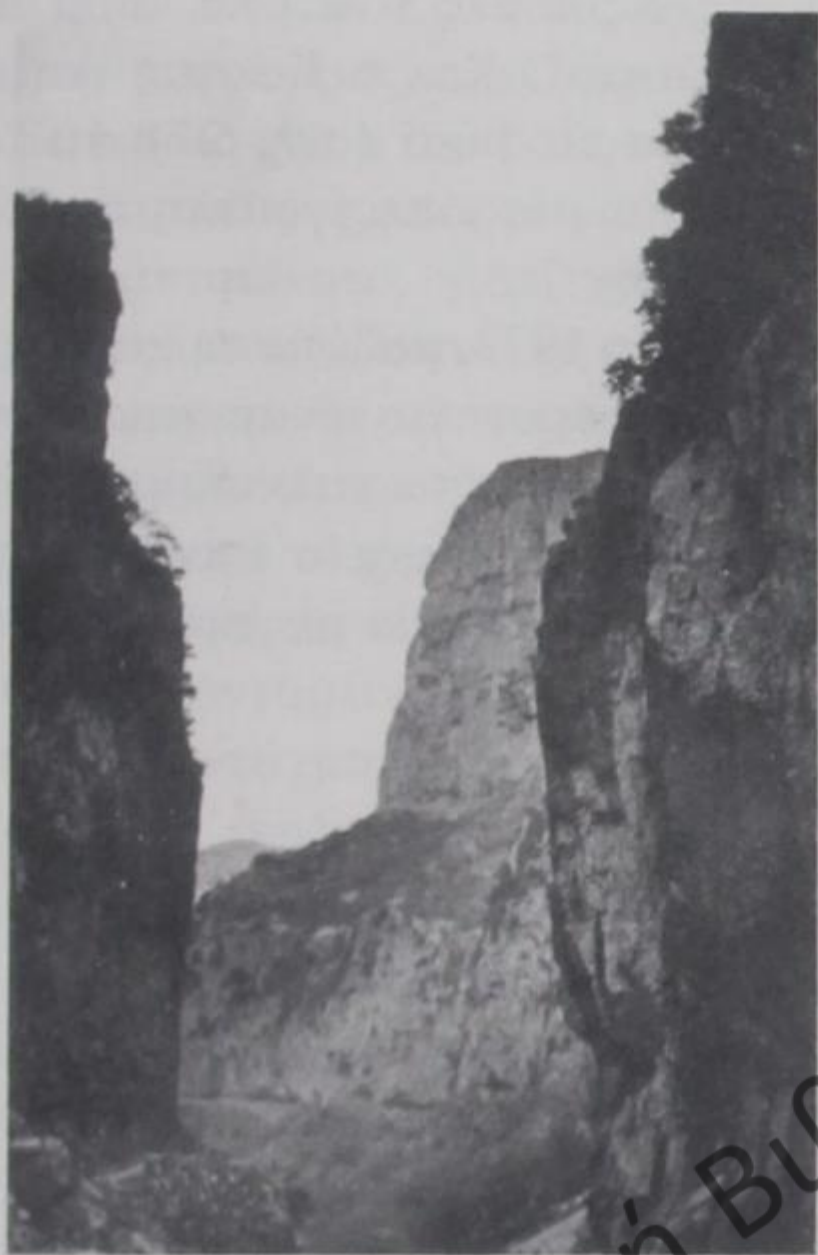
"Provatina". A deep cave (405 m) on the slope of Astraka.

Στο βουνό "Αστράκα", ανατολικά από το χωριό Πάπιγκο, σ' έναν από τους "Πύργους" του υπάρχει το άνοιγμα μιας σπηλιάς που οδήγησε τους σπηλαιολόγους ερευνητές, σε κάθετο και οριζόντιο βάθος 405 μ. Την ερεύνησαν Άγγλοι, Ιταλοί, Πολωνοί, Τσεχοσλοβάκοι κ.ά. χωρίς μέχρι τώρα να γίνει γνωστό κάτι το συγκεκριμένο από τις έρευνες. Οι παπιγκινοί την ονομάζουν "Προβατίνα".

Μονοδέντρι - Βίκος

Στο Μονοδέντρι, ο δρόμος πηγαίνει από το 19ο χιλ. (Γιάννινα - Κόνιτσα) ή από το άγαλμα του τσολιά στο Καλπάκι.

Αξίζει να κάνει αυτή την επίσκεψη κανείς. Λίγο πιο κάτω από το χωριό σαν αητοφωλιά στο βράχο, είναι χτισμένο από παλιά το μοναστήρι της Αγία - Παρασκευής.

Βίκος - Vikos

Μία άποψη από το περιφημο φαράγγι του Βίκου.

Εδώ ήταν και ένα από τα λημέρια του Κατσαντώνη στον καιρό της τουρκοκρατίας (αρχηγού της εθνικής μας Κλεφτουριάς).

Το Βίκο τον περιγράφουν και τον τραγουδούν διακεκριμένοι συγγραφείς με υπέροχες ποιητικές παραλλαγές: Είναι μια "γης θεοκομμενη σε πέτρινες φέτες, με χαρακόπου αρχαγγέλου θεόρατη σπάθα..." παρομοιάζει εμνευσμένα στην "Τουριστική του Ήπειρο" ο Λάμπρος Μάλαμας (σελ. 177). "Το χάσμα που άνοιξε η φύση αιώνες γιόμιζε λουλούδια..." θα μας εξάρει ο Ροζέ Μιλλιέξ σε επιφυλλίδα του στο "Βήμα" της Αθήνας. Ο Βίκος, όπως υπογραμμίζει ο Σεραφείμ Τσιτσάς, στο περιοδικό "Δασικά Χρονικά", είναι: "ένα από τα μεγαλύτερα θαύματα της φύσεως όλου του κόσμου..." Ο Ι. Λαμπρίδης εκθειάζει τον Βίκο σε καθα-

Από δω αρχίζει το μεγάλο φαράγγι με τους κάθετους θεόρατους βράχους.

Το μάκρος του είναι περίπου 12 χιλιόμετρα και το ύψος του 850 μ. Φτάνει ως την Παναγία του Βιτσικού, όπου είναι και οι πηγές του πανόριου Βοϊδομάτη, δίπλα στην εκκλησία της Παναγιάς.

Το θέαμα είναι τρομερό για το μεγαλείο και την αγριάδα του, ο αντίλαλος της φωνής καταχθόνιος ανακατώνεται με του νερού του βούισμα.

Μόνο αγριόγιδα φωλιάζουν και απλησίαστα αγρίμια.

ρεύουσα γλώσσα και γράφει για τις τομές του... "... σπήλαια τρομακτικά, σχίσματα εκπληκτικώτατα". Και ο Κώστας Λαζαρίδης μας λέγει στο βιβλίο του για το Βίκο (σελ. 27) ότι "σ' όλο αυτόν τον τόπο παρουσιάζεται μια απερίγραπτη φαντασμαγορία".

Ο Βίκος έχει χαρακτηριστεί από το 1973, μαζί με τη χαράδρα Αώου, σαν Εθνικός Δρυμός. Ενδιαφέρον για έναν επισκέπτη έχουν και τα άλλα χωριά του Ζαγορίου με τα καλντερίμια τους και τις πέτρινες στέγες, το Λαογραφικό μουσείο στον Ελαφότοπο, το Μουσείο Κ. Λαζαρίδη στο Κουκούλι με εκατοντάδες είδη φυτών του Βίκου κ.ά.

Καλπάκι - Βελλά - Καλλιθέα

Στο 30ό χιλιόμετρο από Κόνιτσα για Γιάννινα βρίσκεται το Καλπάκι που πέρασε στην ιστορία και το θρύλο. Στα γύρω υψώματα αναχαιτίστηκε η ορμή των ιταλικών μεραρχιών από τους Έλληνες φαντάρους που έγραψαν με το αίμα τους το "ΟΧΙ" του 1940.

Μπορεί κανείς να σταματήσει στο μουσείο να ιδεί τα ενθύμια της εποχής εκείνης.

Δυό χιλιόμετρα δεξιότερα προβάλλει το παλιό μοναστήρι της Βελλάς με τα σχολεία και τα άλλα κτίρια. Από τα βράχια βγαίνει άφθονο και κρύο νερό.

Σε μικρή απόσταση βρίσκεται το φυλάκιο της Κακαβιάς, στα ελληνοαλβανικά σύνο-

Ο στρατιώτης του 1940 στο Καλπάκι.
The 1940 Greek soldier in Kalpaki.

ρα. Πριν από το Καλπάκι, στην κορυφή ενός λόφου, στέκει ακοίμητος φρουρός, ο πελώριος μπρούτζινος στρατιώτης του '40.

Σε ειδικό χώρο του βάρθρου, αναπαύονται τα οστά των ηρώων.

Ο επισκέπτης μπορεί να φτάσει ως την κορυφή ακόμα και με το αυτοκίνητο, γιατί υπάρχει δρόμος ασφαλτοστρωμένος.

Ανατολικά υψώνεται το απότομο βουνό της Γκραμπάλας, όπου συντρίφτηκαν οι αλпинιστές του Μουσολίνι.

Τρία χιλιόμετρα βορειοδυτικά, στη θέση Καλλιθέα υπήρχε προπολεμικά το χάνι του Ζωΐδη. Στην κατοχή μετατράπηκε από τους Ιταλογερμανούς, σε οχυρωμένο φυλάκιο. Εκεί το Σεπτέμβριο του 1943, αντάρτικα τμήματα, του ΕΛΑΣ μ' επικεφαλής τον Δ/τή του 85 Συντάγματος Γ. Καλιανέση (Μεσσήνη) εξουδετέρωσαν γερμανική δύναμη 51 ανδρών.

Την έφοδο έκανε ομάδα θανάτου δέκα ψυχωμένων παλικαριών μ' αρχηγό τον Κονιτσιώτη Χ. Ζδράβο.

Στο παράτολμο και ηρωικό εκείνο εγχείρημα έπεσε μαχόμενος ο Λάζος Οικονόμου από τον Πύργο Στράτσιανης. Ο ταξιδιώτης που θα περάσει από αυτά τα ματωμένα μέρη θα ιδεί και στη θέση "Βίγλα" πάνω σε μια ραχη ένα κάτασπρο μνημείο με σταυρούς. Εκεί έπεσαν 18 τσολιάδες μας το Νοέμβρη του 1940.

Ένα χιλιόμετρο πιο πέρα, δίπλα στο δρόμο άλλο μνημείο μας θυμίζει τους νεκρούς από τη μάχη με τους Ιταλούς το 1943.

Το μνημείο των Ηρώων 1940 στη Βίγλα.

The monument of the 18 heroes on Vigla.

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ

ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Γεωγραφία

Πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας είναι η Κόνιτσα. Έκταση της επιφάνειας 418 τ.χ. Κάτοικοι με την απογραφή του 1991 = 9.306.

Η περιφέρεια απλώνεται από το Βοϊδομάτη ως το Γράμμο, από τη Νεμέρτσικα και τ' αλβανικά σύνορα ως την Πίνδο. Έχει 42 χωριά. Έχει ψηλά βουνά και ορμητικά ποτάμια. Τα κυριότερα βουνά είναι ο Σμόλικας και ο Γράμμος. Μεγαλύτερα ποτάμια: Σαραντάπορος, Δάος και Βοϊδομάτης.

Έχει δασικό και κτηνοτροφικό πλούτο, καθώς και πλούσια κοιτάσματα μεταλλευμάτων που περιμένουν την αξιοποίησή τους.

Στα ματωμένα βουνά της σκόνταψαν οι Ιταλοί το 1940 και γύρισαν στην Αλβανία κυνηγημένοι, ενώ οι γυναίκες της περιοχής κουβαλούσαν φορτωμένες τα πυρομαχικά στους Έλληνες φαντάρους.

Στα ίδια αυτά βουνά, το 1947 - 49 αιματοκυλίστηκαν οι Έλληνες σ' έναν ολέθριο αδερφοκτόνο πόλεμο...

Πολλά χωριά της επαρχίας έχουν υψόμετρο πάνω από 1.000 μέτρα.

Την εποχή του Αλή - πασά, η επαρχία της Κόνιτσας αποτελούσε αυτόνομη ομοσπονδία, χωρισμένη σε 5 τμήματα (κύκλους). Κάθε τμήμα έβγαζε δικό του αντιπρόσωπο· οι πέντε αντιπρόσωποι συνέρχονταν και συσκέπτονταν στο "Βαρόσι", δηλαδή στην Κόνιτσα για τα ζητήματα της επαρχίας.

ΤΑ ΧΩΡΙΑ

Καλλιθέα

Αυτή βρίσκεται 11 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της Κόνιτσας. Παλιά λεγόταν Γορίτσα. Ζωντανό χωριό με γεωργικές και κτηνοτροφικές ασχολίες. Με το μόχθο των κατοίκων του τροφοδοτείται η επαρχία και τα Γιάννινα με τα φημισμένα αρωματικά ροδάκινα και πεπόνια. Τον καιρό της παραγωγής, πωλούνται στη βρύση - δίπλα στο δρόμο - σε αφθονία.

Κλειδωνιά (Λιτουριάβιστα ή Γλυτονιαύστα)

Η Κλειδωνιά είναι καινούριο χωριό. Μεταπολεμικά το παλιό είχε εγκαταλειφθεί από τους κατοίκους του, αλλά τα τελευταία χρόνια άρχισε σιγά σιγά να ζωντανεύει και πάλι το παλιό με τη διάνοιξη δρόμου, ηλεκτροφωτισμό, κατασκευή σπιτιών για τουρισμό κ.α. Απέχει από Κόνιτσα 15 χιλιόμετρα.

Έχει εκκλησίες παλιές και η παράδοση αναφέρει ότι από δω πέρασε και ο Κωνσταντίνος Πωγωνάτος. Κατά τους ιστορικούς, εδώ ήταν η αρχαία Μυγδονία ή Εσθονία, που καταστράφηκε το 168 π.Χ. από τον αδυσώπητο Αιμίλιο Παύλο.

Κάπου στον κάμπο είχαν βρεθεί κατά το παρελθόν, αρχαίοι τάφοι, λουτρά και άλλα παλιά κτίσματα.

Στην άκρη του χωριού - κάτω από το πέτρινο βουνό - αναβλύζει ένα μικρό ποταμάκι, που το νερό του έχει θειάφι και είναι πολύ κατάλληλο για θεραπευτικά λουτρά.

Μ' αυτό το νερό, λέει η παράδοση, πλύθηκε ο Πωγωνάτος και θεραπεύτηκε από δερματικό νόσημα. Για να ευχαριστήσει το Θεό έχτισε την εκκλησία που είναι στην κορυφή του χωριού, τη Μονή Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.

Από τότε χάλασε και ξαναφτιάχτηκε πολλές φορές για ν' ανακαινιστεί το 1783 στη μορφή που τη βλέπουμε σήμερα.

Στο παλιό εγκατελειμμένο χωριό σώζονται όρθιες ή ερειπωμένες και άλλες εκκλησίες.

Είναι η κεντρική της Κοίμησης της Θεοτόκου που χτίστηκε

κατά τον 18ον αιώνα.

Ο Άγιος Αθανάσιος, με χρονολογία του ναού 1.617 μ.Χ.

Ο Άγιος Νικόλαος (1620 μ.Χ.).

Η Μονή Αγίων Αποστόλων, (1662 μ.Χ.).

Στην Κλειδωνιά ανήκει και η Μονή Αγ. Αναργύρων που αναφέρεται σε άλλο κεφάλαιο. Όλες οι παραπάνω εκκλησίες ήταν στολισμένες με εξαιρετικές τοιχογραφίες.

Ηλιόρραχη (Κουτσούφλιανη)

Δυτικά της Κόνιτσας και απέναντί της βρίσκεται η Ηλιόρραχη. Ηλιόλουστη ράχη - όπως λέει και το όνομά της - έχει αποδοτικά χωράφια στον κάμπο της Κόνιτσας.

Καβάσιλα

Λίγα χιλιόμετρα μετά την Ηλιόρραχη, προβάλλουν τα Καβάσιλα μες απ' τους κατάφυτους, με κουμαριές, λοφίσκους. Είναι γνωστά από τα περίφημα ιαματικά λουτρά, ειδικά για δερματικές παθήσεις.

Μεταξύ του χωριού και των πηγών είναι χτισμένη η εκκλησία της Παναγίας.

Στη βυζαντινή εποχή ήταν μοναστήρι με κελιά και υπόστεγα. Διατηρήθηκε και στην εποχή της τουρκοκρατίας προσφέροντας καταφύγιο στους κυνηγημένους, από τουρκαλβανούς, χριστιανούς.

Καταστράφηκε από τους αλλόθρησκους μάλλον κατά τό 1650.

Στα ίδια θεμέλια χτίστηκε η εκκλησία το 1884 - 1894 και πανηγυρίζει της Ζωοδόχου Πηγής και στις 8 Σεπτέμβρη.

Μάζι - Αετόπετρα (Σανοβό)

Δύο χωριά παραγωγικά που διασχίζονται από τον ασφαλόδρομο και λούζονται από τον ήλιο, χτισμένα στην πλαγιά μιας ήμερης και χαμηλής λοφοσειράς.

Οι κάτοικοί τους ασχολούνται με τα γεωργοκτηνοτροφικά. Έχουν αρκετά εύφορα χωράφια που ποτίζονται από τον Αώο. Στο Μάζι υπάρχει και Μουσείο Λαογραφίας και Φυσικής ιστορίας.

Μελισσόπετρα

Κοντά στο Μπουραζάνι, πάνω από τον Αώο, απλώνεται κλιμακωτά στην πλαγιά προστατευτικού λόφου, η Μελισσόπετρα.

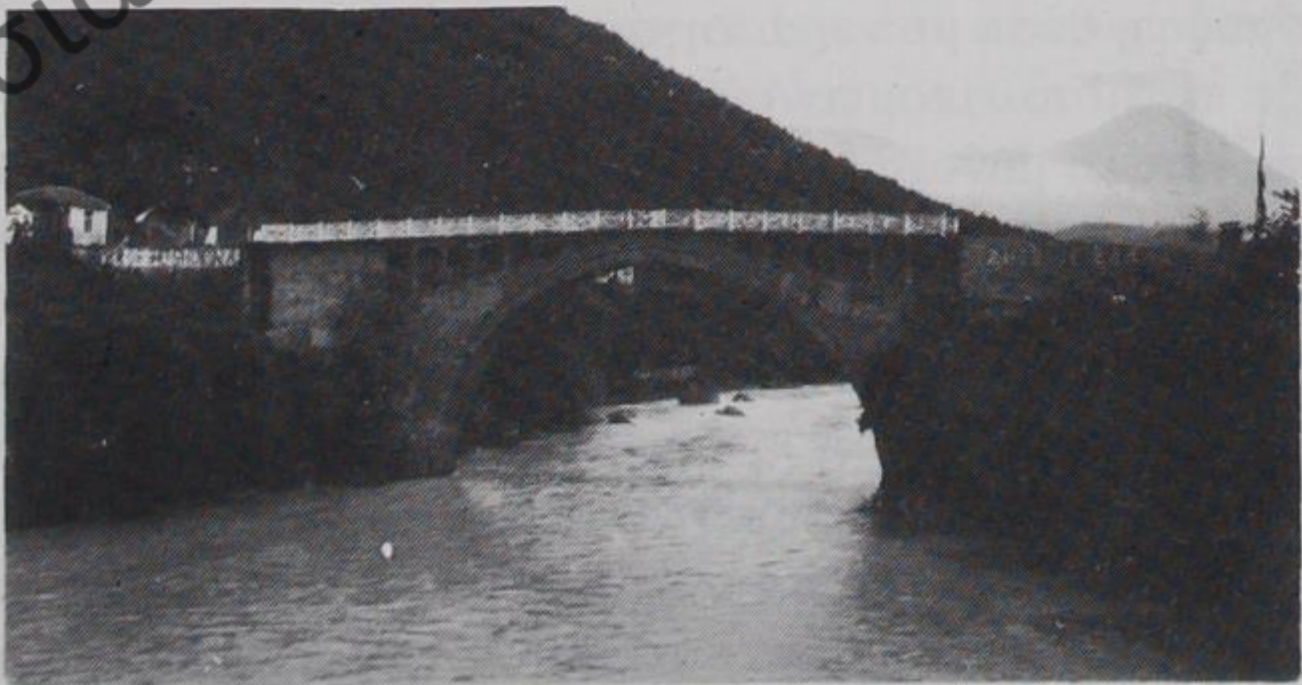
Μπροστά της το ποτάμι ξανοίγεται και πλαταίνει με όμορφες αμμουδιές και βαθύσκια πλατάνια. Από δω ο αυτικινητόδρομος μας φέρνει στο τελευταίο ελληνικό χωριό.

Καλόβρυση (Προβίτσκα)

Πριν από το χωριό συναντάμε τη γέφυρα της Μέρτζιανης γκρεμισμένη από την εποχή του Β' παγκόσμιου πολέμου, χωρίζει την Ελλάδα από την Αλβανία με το Σαραντάπορο, που κυλάει ανάμεσά τους.

Φτάνουμε στην Καλόβρυση. Ένα μικρό συμπαθητικό χωριουδάκι. Στα πόδια του πρασινίζει ο κάμπος και πλάι του κυλάει ο Σαραντάπορος, που είναι και το φυσικό σύνορο με τους απέναντι λόφους της Αλβανίας.

Στην απέναντι αλβανική πλευρά, αντικρίζουμε τα λουτροθεραπευτήρια των Αλβανών.

Η γέφυρα στη Μέρτζιανη πριν καταστραφεί. *The bridge of Mertzani.*

Αηδονοχώρι (Οστανίτσα)

Ξαναγυρίζουμε στη γέφυρα Μπουραζάνι και περνώντας απέναντι ακολουθούμε δεξιά τον ασφαλτόδρομο κοντά στην ποταμιά.

Πιο πάνω από τα περιβόλια, στην πλαγιά ενός λόφου είναι χτισμένο το Αηδονοχώρι. Χωμένο στην οργιαστική βλάστηση της περιοχής, μοιάζει με ζωγραφικό πίνακα.

Έχει όμορφα και μεγάλα σπίτια, αν και στην Κατοχή κήκε από τις ναζιστικές ορδές. Οι Γερμανοί σκότωσαν και αρκετούς Αηδονοχωρίτες το 1943.

Σε βράχο χτισμένη, σώζεται η βυζαντινή εκκλησία των Ταξιαρχών (1600).

Το 1930 βρέθηκε στην περιοχή μαρμάρινη πλάκα με την επιγραφή "ΣΕΣΑΡΗΘΟΣ".

Μολυβδοσκεπάστη (Διπαλίτσα)

Ακολουθώντας τον ασφαλτόδρομο, σύμφωνα με τα κλωθογυρίσματα του Αώου, συνεχίζουμε τη γνωριμί μας με τα χωριά της Κόνιτσας.

Αφήνουμε δεξιά μας τη γκρεμισμένη από τον πόλεμο "Μεσογέφυρα", όπου ήταν και τελωνειακός σταθμός πριν το 40, και ανηφορίζουμε σε λίγο για το "Μολύβι" (Διπαλίτσα).

Σε όμορφη θέση με νερά πηγαία και ωραία θέα, το σημερινό Μολύβι είναι το απομεινάρι μιας παλιάς βυζαντινής πόλης.

Εκτός από το μοναστήρι της Παναγίας, σώθηκαν από την φθορά του χρόνου και άλλες παλιές εκκλησίες και ερείπια σπιτιών, που μαρτυρούν τις παλιές δόξες αυτού του τόπου.

Λεγόταν αρχικά Διόσπολη, μετά Πασαρώνα, Πωγωνιανή και τέλος Διπαλίτσα.

Δεκάδες ναούς και εκατοντάδες σπίτια είχε η παλιά πόλη η οποία καταστράφηκε από τους πρώτους σταυροφόρους. Αλλά και μετέπειτα, επειδή βρισκόταν στο σταυροδρόμι της πορείας διαφόρων φυλών, πάθαινε καταστροφές από τις συχνές επιδρο-

μές. Έτσι κατέληξε στο σημερινό ήσυχο και όμορφο χωριουδάκι, που αγναντεύει την κοιλάδα του Αώου απέναντι και τα αλβανικά φυλάκια, λίγα μέτρα πιά πέρα.

Είναι από τα χωριά που η ιστορία άφησε αδρά αχνάρια πάνω τους.

Πωγωνίσκος (Μποντσικό)

Το χωριό αυτό, καταχωνιασμένο σ' ένα κοίλωμα της Νεμέρτσικας, είναι κάπως απρόσιτο και σπάνια το επισκέπτεται άνθρωπος. Σήμερα είναι ακατοίκητο κι έρημο.

Τώρα τελευταία άρχισαν να φτιάχνουν σπίτια, μερικοί από τους σκορπισμένους κατοίκους του και ενδέχεται, να ξαναδοθεί ζωή και πάλι, κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, στο έρημο χωριό. Ψηλότερα από το χωριό, στις πλαγιές της Νεμέρτσικας, εκεί που κάποτε ήταν το "Παλιοχώρι", είχε ο Αλήπασας, το κονάκι του για θερινή διαμονή. Σ' αυτά τα μέρη οι τσομπάνοι του, ξεκαλοκαίριαζαν τα κοπάδια του, που αριθμούσαν σε χιλιάδες πρόβατα.

Πίσω από τη Νεμέρτσικα διακρίνονται τα χωριά Πωγωνίου, Βασιλικό, Κεφαλόβουσο, Βήσσανη κ.ά.

Τα χωριά της Δάκκας Αώου

Παίρνοντας το δρόμο ανατολικά της Κόνιτσας, διασχίζουμε ένα πυκνό δάσος από πεύκα και έλατα και αμέσως ξανοίγεται μπροστά μας μια ομάδα χωριών. Είναι πνιγμένα στο πράσινο και περιτριγυρίζονται από ένα αλπικό τοπίο. Ελεύθερο, Παλιοσέλι, Πάδες, Άρματα, Δίστρατο.

Παλαιότερα δεν υπήρχε αυτοκινητόδρομος και η συγκοινωνία γινόταν με ζώα.

Εδώ έβρισκαν καταφύγιο οι κατατρεγμένοι Έλληνες την εποχή της τουρκοκρατίας και είχαν τα ορμητήριά τους οι Κλέφτες. Αλλά και στη γερμανική κατοχή, όλη η περιοχή είχε φωλιές των ανταρτών της Αντίστασης.

Τα δάση της περιοχής βγάζουν αρκετή ξυλεία και τα έγκατα

της γης κρύβουν πολλά πλουτοπασραγωγικά αγαθά. Στην περιοχή Πάδων - Αρμάτων ανακαλύφθηκαν κοιτάσματα χαλκού - ίσως και χρυσού - αλλά παραμένουν αναξιοποίητα.

Πηγή (Πεκλάρι)

Πριν πάρουμε τον κατήφορο για τα χωριά της Λάκκας αφήνουμε στ' αριστερά μας ένα χωριό με καταπράσινο περιβάλλον. Απέχει 7 χιλ. από την Κόνιτσα και αποτελεί ιδεώδη τόπο παραθερισμού με τα δροσερά του νερά και τον καθαρό αέρα.

Οι κάτοικοι ασχολούνται με την υλοτομία και τη μαστορική τέχνη (χτίστες).

Δεν ανήκει στα χωριά της Λάκκας, είναι ένα από τα προάστια της Κόνιτσας και το αναφέρουμε εδώ σαν παρένθεση λόγω της εδαφικής μορφολογίας.

Η πηγή είναι πατρίδα του ευεργέτη Γ. Καραγιάννη που έβγαλε πολλά χρήματα στη Ρουμανία και έφτιαξε στο χωριό του υδρογωγεία, εκκλησίες και γεφύρια.

Εκτός από το τοξωτό γεφύρι του χωριού, με χρήματά του έγιναν (1906) η γέφυρα της "Τοπόλιτσας" στη θέση Μπούση, απ' όπου επικοινωνούσαν οι κάτοικοι της Κόνιτσας με τα μαστοροχώρια και τη Μακεδονία· ίσως να χτίστηκε με δικά του έξοδα και το γεφύρι μεταξύ Ζέρμας - Κάντσικου.

Ελεύθερο (Γκρισμπάνι)

Κατηφορίζουμε από τον αυχένα της Σουσνίτσας (υψόμ. 1300). Ο αέρας σφυρίζει στα φύλλα των πεύκων και μπροστά μας απλώνεται η Λάκκα.

Πέρα, στο βάθος του ορίζοντα, υψώνεται η βουνοσειρά της Τύμφης με τη "Γκαμήλα".

Χιόνια σκεπάζουν κορφές και χαράδρες. Σε ορισμένα σημεία το χιόνι παραμένει ώσπου να πέσει το καινούριο.

Στη μέση της Λάκκας περνάει ο Αώος, που ξεκινάει από τη Βοβούσα και χάνεται στ' αλβανικά παράλια.

Μετά από διαδρομή 22 χιλιομέτρων, φθάνουμε στο Ελεύθερο. Όμορφο χωριό με τρεχούμενα νερά και πολλά "κηπάρια", όπου σπέρνονται γίγαντες πάρα πολύ νόστιμοι και καλόγευστες πατάτες.

Πιο πάνω υψώνεται ο "Κλέφτης", που θυσιάστηκαν εκατοντάδες αδέρφια Έλληνες στον εμφύλιο πόλεμο.

Το 1943 καταστράφηκε, το χωριό με φωτιά από τους ιταλο-γερμανούς.

Παλιοσέλι

Προχωρώντας με αυτοκίνητο, σε λίγη ώρα βρισκόμαστε στο Παλιοσέλι. Από αυτό το χωριό αρχίζουν τα Βλαχοχώρια με τα κοινά έθιμα, όπου το Δεκαπεντάγουστο κάνουν πανηγύρια.

Έχει παλιά εκκλησία με όμορφο τέμπλο και εικόνες αγιορειτικής ζωγραφικής, που έχει πάρει μια θεαματική κλίση από καθίζηση και παραμένει στέρεη στη θέση της.

Με το μεγάλο του υψόμετρο, τα κρύα νερά και το πράσινο τοπίο είναι δροσερό όλους τους μήνες του καλοκαιριού. Απ' εδώ, μονοπάτι μας οδηγεί στη "Δρακόλιμνη" του Σμόλικα.

Το 1943 κάηκε το χωριό από τους γερμανούς.

Πάδες

Υποχρεωτικά ο δρόμος, συνεχίζοντας, περνάει από τους Πάδες. Όπως και τα προηγούμενα χωριά, έτσι και τούτο έχει δροσερά νερά και καλό κλίμα για παραθέριση. Βρίσκεται στους πρόποδες του Σμόλικα, όπου αγναντεύει κανείς τη βουνοσειρά της Γκαμήλας.

Από δω αρχίζουν τα κοιτάσματα του χαλκού. Το αξιοθέατο του χωριού είναι η "πέτρινη γριά", ένας βράχος δηλαδή που μοιάζει με γριά, καθώς βλέπουμε τα βράχια πάνω από το χωριό.

Μπορούν οι ορειβάτες από τους Πάδες να ανέβουν στη "Δρακόλιμνη" και το Σμόλικα από μονοπάτια ανάμεσα σε δάση και λιβάδια (5 ώρες πορεία).

Ευεργέτες: Τσουμάνης και Γκράσος.

Άρματα (Αρμάτοβο)

Ψηλότερα ακόμα, στις ανατολικές παρυφές του Σμόλικα, είναι χτισμένα τ' Άρματα, με τα πυκνά δάση και τα πολλά νερά. Συνεχίζονται κι εδώ τα κοιτάσματα χαλκού και άλλων μεταλλευμάτων, που μέχρι σήμερα παραμένουν στα σπλάχνα της γης.

Δίστρατο (Βρνάζα)

Περνάμε μέσα από πανέμορφα τοπία και πλούσια βλάστηση για να φτάσουμε ανηφορικά στο Δίστρατο. Κεφαλοχώρι μεγάλο, όμορφο, ζηλευτό και ξακουστό για τα αισθήματα πατριωτισμού, και φιλοξενίας των κατοίκων του.

Εκτός από την κτηνοτροφία, οι κάτοικοι ασχολούνται και με την υλοτομία.

Παλιότερα εμπορεύονταν και το κατράμι που παράγονταν στο χωριό.

Το πουλούσαν μέσα σε ασκιά, σε όλη την περιοχή.

Χιονοδρομικό κέντρο Βασιλίτσας.

Ski resori at Vasilitsa.

Εργάζονται στην κοπή των ξύλων γύρω στα 80 άτομα που έχουν φτιάξει δυο συνεταιρισμούς.

Το δεκαπενταύγουστο γίνεται κι εδώ τρικούβερο πανηγύρι.

Οκτώ χιλιόμετρα ψηλότερα, στις πλαγιές της "Βασιλίτσας" έχει κατασκευαστεί από τον Ορειβ. Σύλλογο Γρεβενών, με την κρατική βοήθεια, χιονοδρομικό κέντρο με "Λίφτ" (μικρά ανεβατόρια).

Πρός το παρόν είναι προσιτό μόνον από την περιοχή των Γρεβενών γιατί από τη Λάκκα δεν είναι ακόμα κατάλληλος ο δρόμος και δυσκολεύονται τα μικρά αυτοκίνητα.

Σαμαρίνα

Η Σαμαρίνα μεγάλο βλαχοχώρι, έχει υψόμετρο 1450 μ. Είναι στα σύνορα Ηπείρου - Μακεδονίας και ανήκει διοικητικά στο νομό Γρεβενών. Την αναφέρουμε όμως εδώ, γιατί πολλοί είναι εκείνοι που την επισκέπτονται τα καλοκαίρια και πολλοί ακόμη θα ήθελαν να τη γνωρίσουν. Είναι πασίγνωστη κι από το θρυλικό τραγούδι: "Κι' εσείς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας κλπ."

Σαμαρίνα. Samarina.

Μέρες κρατάει εκεί το δεκαπενταυγουσιτιάτικο πανηγύρι (της Παναγίας), όπου βρίσκει ο κάθε ξένος επισκέπτης νόστιμα κρέατα και άφθονα τυριά. Πολύς κόσμος συγκεντρώνεται από τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και απολαμβάνει γλέντια και φαγοπότια στο ορεινό τούτο θέρετρο. Στην εκκλησία της έχει κι ένα πεύκο φυτρωμένο, πάνω στον τοίχο απ' τ' άγιο βήμα.

Τα "Μαστοροχώρια" και τα άλλα χωριά

Αφήνουμε τη νοτιοανατολική πλευρά του Σμόλικα, για να γνωρίσουμε τα βορειοδυτικά χωριά του.

Τα περισσότερα απ' αυτά έχουν βγάλει γενιές και γενιές από χτιστάδες, γι' αυτό λέγονταν παλιότερα και μαστοροχώρια.

Χτίστες πασίγνωστοι που σκόρπιζαν σε όλη την Ελλάδα.

Οργανωμένοι σε "μπουλούκια", έχτισαν χιλιάδες σπίτια: σεράγια μπέηδων, αρχοντικά Ρωμιών. Σώζονται ακόμα τα αρχιτεκτονικά αριστουργήματά τους σε κάθε γωνιά της ελληνικής γης.

Από δω προμηθεύονταν τους μαστόρους του ακόμα και ο Αλή-πασάς. Εκτός από την Ήπειρο, Θεσσαλία, Μακεδονία, Ρούμελη, έφθαναν ακόμα και στην Αλβανία, όπου έχτιζαν των Τουρκαλβανών τα σεράγια.

Βουνά, ψηλά, άλλα γυμνά και άλλα δασωμένα, βαθειές χαράδρες και τον Σαραντάπορο με τα παραποτάμια του στη μέση, αυτά είναι τα κύρια φυσικά χαρακτηριστικά της περιοχής.

Χτισμένα, άλλα σε πλαγιές και ξάγνατα, άλλα σε οροπέδια και λαγκαδιές, τα χωριά τούτα κρατήθηκαν με πείσμα ελληνικά, παρ' όλες τις επιδρομές των Τουρκαλβανών και των ληστών στην τουρκοκρατία.

Τούτος ο τόπος έχει πάθει πολλές καταδρομές και ο λαός του βασανίστηκε πολύ. Πέρασαν πάνω του όλοι οι πόλεμοι. Δεν υπάρχουν βουνοκορφές, πλαγιές φαράγγια και ρεματιές που να μην ποτίστηκαν από το αίμα της ρωμιοσύνης.

Από παλιά οι κάτοικοι της περιοχής ξενιτεύονταν στην Αμερική και στη Βλαχία. Ξεκινούσαν με τα караβάνια της εποχής (κίνησε ο Ρόβας... λέει το τραγούδι) και όταν κάποτε ξαναγύρι-

ζαν, τα γλέντια κρατούσαν μέρες στα χωριά. Τότε τα χωριά ήταν ζωντανά, με πολύ κόσμο.

Σήμερα ζητούν φροντίδα και συμπαράσταση της πολιτείας, για την αξιοποίηση των αγαθών και πλουτοπαραγωγικών πηγών τους. Έτσι θα ξαναγυρίσει ο κόσμος και θα πάρουν τα χωριά μας καινούρια ζωή.

Εξοχή (Ζέλιστα)

Από το δρόμο Κόνιτσα - Νεάπολη, ξεκινούν παρακλάδια που μας φέρουν στα διάφορα χωριά.

Στρίβοντας από το 80 χιλιόμετρο, αριστερά συναντάμε το χωριό Εξοχή.

Πυκνές και μεγάλες εκτάσεις από δρυς και χαμόδεντρα περιτριγυρίζουν το χωριό και την περιοχή. Η Ζέλιστα είναι χτισμένη σε ένα ύψωμα με αμφιθεατρική θέση προς το Σαραντάπορο και την ιστορική "Μαρία".

Πυξαριά (Μπιλθούκι)

Κοντά στην Εξοχή, αλλά προς τα σύνορα, απομονωμένη και μες στην πυκνή βλάστηση βυθισμένη είναι η Πυξαριά. Κυνηγότοπος πρώτης τάξης συγκεντρώνει κάθε χειμώνα τους Κονιτσιώτες κυνηγούς για το κυνήγι του αγριογούρουνου.

Έχει και ιαματικές πηγές στις όχθες του Σαραντάπορου, απέναντι από τα Καβάσιλα.

Αγία - Βαρβάρα (Πλάβαλη)

Στο τέλος των συνόρων είναι η Αγία - Βαρβάρα. Έχει δάση και παραθεριστικό κλίμα. Κάτω από το χωριό αγναντεύουμε το Σαραντάπορο που χάνεται, μετά από μικρή διαδρομή, στην Αλβανία.

Τα νερά κελαρύζουν μες στο δρόμο και τις κατάφυτες ρεματιές, ενώ τ' αηδόνια την άνοιξη σε συναρπάζουν με το κελάηδημά τους....

Αμάραντος (Ίσβορος)

Σε πευκόφυτη πλαγιά, ο Αμάραντος, με άγριο και δροσερό τοπίο, είναι από τα καλύτερα χωριά για παραθέριση.

Με τα περίφημα ατμόλουτρα ελκύει πολλούς ασθενείς τους καλοκαιρινούς μήνες και παρουσιάζει μεγάλη κίνηση. Τα λουτά που έχουν και ράδιο, είναι θεραπεία για πολλές παθήσεις, ιδιαίτερα ρευματικές και ισχιαλγικές.

Τράπεζα (Βράνιστα)

Προχωρώντας στον ασφαλτόδρομο, συναντάμε αριστερά στο 10ο χιλιόμετρο από Κόνιτσα, το χωριουδάκι Τράπεζα. Είναι χτισμένο σε μια τραπεζοειδή προεξοχή του εδάφους, μέσα στο πράσινο φόντο των βελανόδενδρων και με αξιόλογη θέα ολόγυρά του.

Άγιος Νικάνορας (Κορτίνιστα)

Απέναντι από την Τράπεζα - στην άλλη πλευρα του δρόμου - αντικρίζουμε το εκκλησάκι του Αγ. Νικάνορα, χτισμένο σ' ένα ψηλό βράχο. Απ' αυτό πήρε και τ' όνομά του το χωριό. Γιορτάζει στις 7 Αυγούστου και η θέα του θυμίζει Μετέωρα.

Μόλιστα

Η Μόλιστα αποτελείται από τρία χωριά. Τη Μόλιστα ή Μεσαριά, το Γαναδιό και το Μοναστήρι ή Μποτσιφάρι. Κεντρικό χωριό είναι η Μόλιστα και κοντά είναι τα άλλα δύο χωριά.

Το Γαναδιό, χτισμένο μέσα στο πράσινο, φημίζεται για τα αρχοντικά του σπίτια και τη φιλοξενία των εξελιγμένων κατοίκων του.

Λένε, πως παλιότερα, είχαν βρεθεί διάφορα αρχαία αντικείμενα. (Λήκυθοι, λόγχες, θώρακες, νομίσματα).

Προπολεμικά εδώ υπήρχε η Σπυριδώνεια σχολή (Σχολαρχείο με κινηματογράφο), Παρθεναγωγείο, Οικοτροφείο.

Από την άλλη μεριά είναι χτισμένο το τρίτο χωριό, το Μο-

Γαναδιό (Σχολαρχείο). Ganadio.

ναστήρι, με δεκάδες εκκλησίες και πρώτο και καλύτερο το μοναστήρι, που είναι αφιερωμένο στα εισόδια της Θεοτόκου με ιστορική εικόνα της Παναγίας.

Και τα τρία χωριά έχουν πάνω από είκοσι εκκλησίες.

Πουρνιά (Σταρίτσιανη)

Μεταξύ "Κλέφτη" και "Γύφτισσας" σ' ένα οροπέδιο, απλώνονται τα σπίτια της παλιάς Σταρίτσιανης.

Όμορφο χωριό, με νερά κρύα και δάση οξιάς και πεύκου τριγύρω. Πηγαίνοντας στο χωριό, συναντάμε τη μονότοξη πέτρινη γέφυρα ακριβώς πάνω από τη γέφυρα, στο κοίλωμα απότομου βράχου, είναι ζωγραφισμένος ο παντοκράτορας από πολλά χρόνια. Απ' εδώ καταγόταν ο Βασ. Έξαρχος, ευεργέτης του χωριού. Αυτός είχε καφενείο σε συνοικία της Αθήνας με τίτλο "Τα Εξάρχεια", απ' όπου πήρε και το όνομά της η συνοικία.

Τώρα στη θέση του καφενείου χτίστηκε ξενοδοχείο και μαγαζί και τα έσοδα πηγαίνουν στο χωριό για κοινωφελείς σκοπούς.

Για τη γέφυρα της Πουρνιάς ο Ι. Λαμπρίδης (σελ. 187) αναφέρει: "... Η εν τη θέσει "Μαυρόπετρα" παρά την κόμην Σταρίτσιανην κτισθείσα (1853) γέφυρα δια προσφοράς 11 μεν. χιλ.

γροσίων της Βασιλικής Ι. Κυριακούλη, 49 χιλ. γρ. ετέρων αγνώστων ημίν".

Αγια - Παρασκευή (Κεράσοβο)

Όμορφο και δροσερό χωριό, κάτω από το δασωμένο "Ταμπούρι". (Γνωστό παρακλάδι της Πίνδου από τις μάχες στον ελληνο - ιταλικό και τον εμφύλιο πόλεμο). Μεγάλα πλατάνια στην πλατεία, νερά κρύα και ψησταριές, περιμένουν τους επισκέπτες για όμορφα τσιμπούσια.

Έχει ξενοδοχείο, εστιατόριο, αγροτικό ιατρείο, αστυνομικό σταθμό, δασονομείο και ταπητουργείο.

Ο Ξενώνας Κερασόβου.

Guest Room.

Στις 26 Ιουλίου γίνεται τρικούβερο πανηγύρι, στο οποίο συμμετέχουν και τα γύρω χωριά.

Πολλοί Κερασοβίτες διαμένουν στην Αθήνα και έχουν ιδρύσει από το 1979 αδελφότητα που επέδειξε αξιόλογη δράση.

Ένα από τα σημαντικότερα έργα της είναι η ανέγερση κτιρίου όπου θα στεγάζονται διάφορες υπηρεσίες, το πνευματικό κέντρο και ξενώντας με 15 δωμάτια.

Επίσης ίδρυσε στην Αθήνα τράπεζα αίματος από τα μέλη της (κωδικός αριθμός 20), για την αλληλοβοήθεια των χωριανών).

Για την πράξη της αυτή τιμήθηκε με βραβείο από το υπουργ. κοινωνικών υπηρεσιών. Είναι από τα πιο ζωντανά χωριά της επαρχίας. Απ' εδώ, παίρνοντας το μονοπάτι οι φυσιολάτρες - ορειβάτες, μπορούν να φτάσουν με τετράωρη πορεία στη "Δρακόλιμνη" του Σμόλικα και στην κορυφή του.

Φούρκα

Στη Φούρκα πηγαίνει κανείς από το Κεράσοβο και από το Δίστρατο.

Πιο σύντομος και βατός είναι ο δρόμος από το Κεράσοβο. Διασχίζοντας τις πλαγιές του Ταμπορού με την εναλλασσόμενη βλάστηση μαυρόπευκου και οξιάς, θαυμάζεις τα λιβαδοτόπια με τα πολυάριθμα αγριολούλουδα και τα τρεχούμενα νερά.

Φέρνεις στη μνήμη σου τους αγώνες της ρωμοσύνης σ' αυτά τα ήμερα βουνά.

Απορείς για το κατόντημα του ανθρώπου· γιατί τόση βία, τόση διχόνοια τόση θανάτικη; Αιώνια και αγέωχα τα βουνά μετρώνε την αφροσύνη των ανθρώπων....

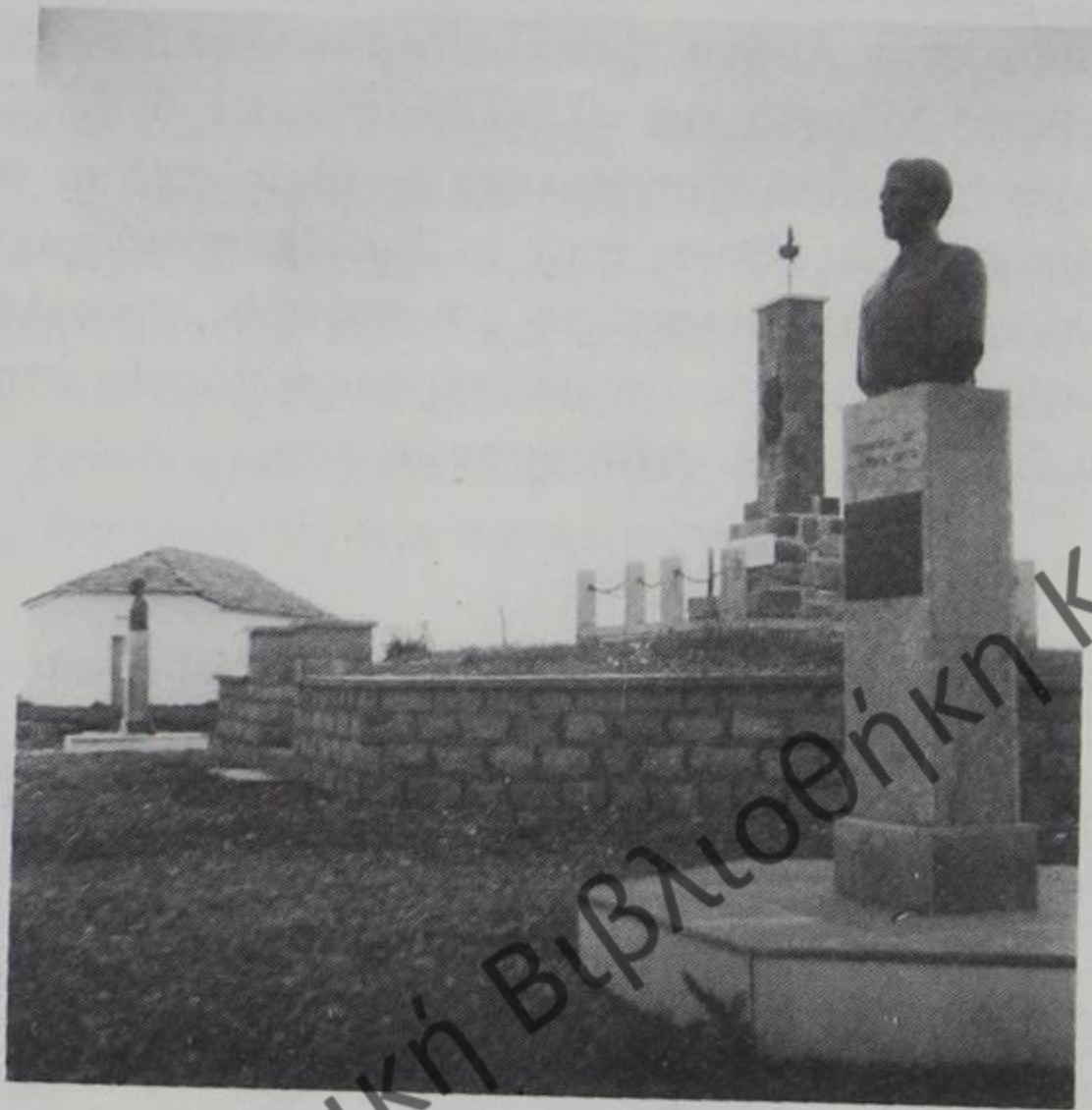
Σε μια ώρα βρίσκεσαι στο χωριό. Παλιότερα είχε πολύ κόσμο και χιλιάδες πρόβατα έβοσκαν στις ράχες. Τώρα ο πληθυσμός είναι λίγος και μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες μεγαλώνει κάπως.

Προπολεμικά εκτός από την κτηνοτροφία η Φούρκα είχε πολλούς τεχνίτες μαραγκούς και ραφτάδες στα τοπικά ρούχα.

Στον ελληνοϊταλικό πόλεμο, πάνω σ' αυτές τις ράχες, αποκρούστηκαν οι φασίστες Ιταλοί επιδρομείς της επίλεκτης μεραρχίας των αλпинιστών (Τζούλια), από τα πολεμικά τεχνάσματα και την ανδρεία του στρατού και του λαού μας.

Οι γυναίκες κουβαλούσαν τα πυρομαχικά και τα εφόδια με το "ζαλίκι" (φόρτωμα στις πλάτες). Στον Αϊ Λιά της Φούρκας έπεσαν πολλοί ηρωϊκοί στρατιώτες κι αξιωματικοί. Πρώτος σκο-

τώθηκε ο υπολοχαγός Αλ. Διάκος και τραυματίστηκε ο συν/άρχης Κ. Δαβάκης.

Μνημείο πεσόντων στον Αϊ Λιά της Φούρκας. (Δεξιά, η προτομή του Αλ. Διάκου).

Monument of war fighters at St. Luis-Fourka. (Right the bust of Al. Diakos.)

Εκεί έγραψαν οι πατεράδες μας μια από τις λαμπρότερες σελίδες της νεότερης ιστορίας μας.

Η Πολιτεία αναγνωρίζοντας την προσφορά των Φουρκιωτών κατά τον πόλεμο, απένειμε το 1945 τον "πολεμικό Σταυρό Α' τάξεως".

Με προεδρικό διάταγμα του 1976, τελείται κάθε χρόνο στον Αϊ Λιά, δημόσια γιορτή στην οποία παίρνει μέρος πλήθος λαού.

Επτά χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Φούρκας, είναι χτισμένο από το 1747 το μοναστήρι της Παναγίας της Κλαδόρμης. Παναηγυρίζει στις 8 Σεπτέμβρη, στην επέτειο γέννησης της Θεοτόκου.

Λέγεται, ότι από τη Φούρκα κατάγονταν ο Καραγιώργης που

διετέλεσε πρωθυπουργός της Σερβίας.

Καστανέα (Κασιάνιανη)

Δεξιά από τη γέφυρα Σπηλιωτόπουλου ο δρόμος μας οδηγεί στη γραφική Καστάνιανη.

Ωραίο φυσικό περιβάλλον, με πλούσια νερά και καλή βλάστηση. Καθώς γράφει ο ιστορικός Λαμπρίδης, ο Άγιος Κοσμάς το 1778 εγκατέστησε σχολείο για τα σκλαβωμένα Ρωμιόπουλα με χρήματα που οικονόμησαν οι γυναίκες του χωριού εκποιώντας τα είδη πολυτελείας (χρυσά, αργυρά και μεταξωτά είδη). Βρίσκεται χτισμένη στην πλαγιά της Γύφτισσας.

Καστανέα - Kastanea.

Σύμφωνα με μια παλιά παράδοση στο βουνό αυτό, μια γύφτισσα χτυπούσε το τύμπανο για να ειδοποιήσει τα γύρω χωριά, ότι άρχιζε το "παζαρόπουλο" της Κόνιτσας κάθε Σεπτέμβριο. Έτσι οι κάτοικοι της περιοχής κατέβαιναν στο παζάρι ν' ανταλ-

λάξουν τα προϊόντα τους και να παραβρεθούν στο μεγάλο γεγονός της χρονιάς για την εποχή εκείνη. Πανηγυρίζει την ημέρα της Ανάληψης και της Αγ. Παρασκευής, την 26 Ιουλίου.

Τα καλοκαίρια πολλοί κάτοικοι επιστρέφουν στο χωριό για παραθέριση και δίνουν ζωντάνια με διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Πύργος (Στράτσιανη)

Οκτώ χιλιόμετρα από τον ασφαλτόδρομο, αριστερά στην πλαγιά του βουνού, καμαρώνει κατάντικρυ στον ήλιο, η Στράτσιανη. Έχει πολύ υγιεινό κλίμα, πολλούς οικοδόμους στις πόλεις και επιχειρηματίες που πλούτισαν στο Κογκό και αλλού.

Στο βράχο που εξέχει πάνω από το χωριό, έγιναν φονικότατες μάχες στον εμφύλιο πόλεμο. Στην περιοχή του χωριού εντοπίστηκε αμίαντος.

Πυρσόγιαννη

Μόλις περάσουμε το Σαραντάπορο, ΒΔ αντικρίζουμε την Πυρσόγιαννη. Χωριό προσήλιο, μεγάλο και με διάφορες υπηρεσίες, εστιατόριο και ξενοδοχείο.

Μουσείο στην Πυρσόγιαννη.

Museum in Pirsoyiani.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας, οι αρχιμαστόροι και οι μαστόροι του, έχτισαν τα μεγαλόπρεπα σεράγια των μπέηδων και των αγάδων στο Λεσκοβίκι, στο Αργυρόκαστρο, στην Ερσέκα, την Πρεμετή, και πάμπολλα πέτρινα γεφύρια στον ποταμιών τα περάσματα. Έχει βγάλει - όπως και τα περισσότερα χωριά της περιοχής - πολλούς μαστόρους.

Απ' εδώ ήταν και ο λαϊκός αρχιτέκτονας Ζιώγας (Γιώργος) Φρόντζος, ο αρχιμάστορας του γεφυριού της Κόνιτσας. Οι κάτοικοί του έχουν μεγάλη παράδοση στους πατριωτικούς αγώνες και σ' έναν ιδιότυπο λαϊκό πολιτισμό. Παρουσιάζουν δε και σήμερα μια εξαιρετική και δημιουργική πολιτιστική κίνηση. Ομάδα προοδευτικών νέων δημιούργησε στο χωριό το μουσείο "Λαϊκής αρχιτεκτονικής" με εργαλεία μαστορικής και πολλές φωτογραφίες.

Βούρμπιανη

Γνωστό χωριό από παλιά. Σ' αυτό γεννήθηκε ο Κώστας Γραμματικός, γραμματέας του Αλή - πασά. Τον παλιό καιρό βοήθησε στην πνευματική ανάπτυξη της περιοχής με το Σχολαρχείο που διατηρούσε. Φημίζεται για τα πολλά και γραφικά ξωκλήσια της. Στο ναό της κοίμησης της Θεοτόκου, υπάρχει και η εικόνα του Αγ. Γεωργίου (1747). Είναι τόπος καταγωγής πολλών ονομαστών μαστόρων και αρχιμαστόρων.

Στην Αθήνα εδρεύει και ο Σύνδεσμος Βούρμπιανης που είναι συνέχεια της "Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητος Βούρμπιανης η οποία ιδρύθηκε το 1883 με σκοπό την ανέγερση σχολείων στο χωριό για το φωτισμό των υπόδουλων συμπατριωτών.

Οξιά (Σέλτση)

Ορεινό χωριό, στις παρυφές του Γράμμου, με πυκνά δάση και κοιτάσματα ανεκμετάλλευτου χρωμίτη (όπως και στην περιοχή της Βούρμπιανης). Τόπος πλούσιος σε κυνήγια και υγιεινός για παραθέριση.

Από δω κατάγονταν και ο (καπετάν - "Τσακάλωφ") που πολέμησε γενναία του Ιταλογερμανούς κατακτητές στην Εθνική

Αντίσταση.

Ασημοχώρι (Λεσκάτσι)

Βρίσκεται στους πρόποδες του ορεινού όγκου που αποτελεί το Γράμμο. Έχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των άλλων χωριών που αναφέραμε και των επόμενων που ακολουθούν. (Νερά πηγαία χτίστες κ.λ.π.).

Χιονιάδες

Σήμερα το χωριό είναι σχεδόν έρημο αλλά κατά την τουρκοκρατία αποτελούσε μια σωστή βρυσομάνα που πότισε για χρόνια τ' όμορφο δέντρο της τέχνης. Από δω εξόρμησαν σ' όλη την Ήπειρο, Δυτ. Μακεδονία, Θεσσαλία και σ' όλα τα νησιά οι περίφημοι Χιονιαδίτες αγιογράφοι και ζωγράφοι.

Γοργοπόταμος (Τούρνοβο)

Συνέχεια με τα προηγούμενα χωριά που στολίζουν τις πλαγιές και τα λαγκάδια του Γράμμου, ο Γοργοπόταμος είναι το προτελευταίο χωριό.

Φημίζεται για τα φασόλια - γίγαντες που είναι πολύ βραστερό και νόστιμα.

Κατά το 18ο και 19ο αιώνα αναπτύχθηκε στο χωριό αυτό πάρα πολύ η ξυλογλυπτική από λαϊκούς τεχνίτες.

Οι ξυλογλύπτες, που έγιναν γνωστοί σ' όλη την Ελλάδα, λέγονταν "σκαλιστές ή ταλιαδόροι", και ήταν οργανωμένοι επαγγελματικά σε χωριστό "ισνάφι", όπως και οι αγιογράφοι των Χιονιάδων.

Έργα τους σώζονται σε πολλές εκκλησίες της χώρας και των Βαλκανίων όπως είναι π.χ. το τέμπλο της Μητρόπολης στα Γιάννινα κ.ά.

Πληκάτι

Τούτο είναι το τελευταίο χωριό προς την κορυφή του Γράμμου. Είναι χτισμένο σε μια μικρή κοιλάδα με άφθονα και κρύα νερά. Οι κάτοικοι ασχολούνται, εκτός από την κτηνοτροφία και το γεωργία, με το κόψιμο χρήσιμης ξυλείας από τα πυκνά δάση.

καθώς και με τη μαστορική.

Στον εμφύλιο έπαθε πολλές ζημιές, όπως και όλα τα γειτονικά χωριά, πολλοί κάτοικοί του, βρέθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες.

Λαγκάδα (Μπλίσδιανη)

Όπως το λέει και τ' όνομά της, η Λαγκάδα είναι χτισμένη μες το προστατευτικό λαγκάδι, πιο πάνω από το ποτάμι Σαραντάπορο, στους πρόποδες της "Γύφτισσας". Χαμένη μες στην αγκαλιά του δάσους, γεύεται τ' αγαθά της φύσης.

Καθάρια αγέρα και κρύα νερά. Ασχολίες των κατοίκων: Υλοτομία και κτηνοτροφία.

Θεοτόκος (Φιτόκος)

Πάνω στον εθνικό δρόμο, δίπλα στη δεξιά όχθη του Σαραντάπορου και πιο πάνω από τη διακλάδωση της Λαγκάδας, χτίστηκαν τα τελευταία χρόνια γύρω στα 15 σπίτια.

Έτσι έγινε ένα νέο χωριό από κατοίκους της Οξιάς και της παλιάς "Φιτόκου" στην προνομιακή αυτή θέση που κάποτε ήταν χτισμένο άλλο χωριό και γινόταν και "παζάρι". Είναι ένα σημείο για στάθμευση και ξεκούραση των περαστικών που ταξιδεύουν από Δυτ. Μακεδονία προς την Ήπειρο. Είναι στέκι για ν' απολαύσουν ένα καφεδάκι.

Μετά απ' αυτό το χωριουδάκι, ο ταξιδιώτης προς Μακεδονία, θα έχει την ευκαιρία να σταματήσει στο χωριό Επταχώρι. Είναι όμορφο και ιστορικό χωριό. Εκεί έγιναν οι πρώτες μάχες με τους Ιταλούς και στις γύρω κορυφές γράφτηκε η ιστορία της θρυλικής "γυναίκας της Πίνδου".

Αετομηλίτσα (Ντέντσικο)

Το χωριό απέχει 17 χιλ. από τον ασφαλτόδρομο. Ο δασικός δρόμος περνάει μες από τα πεύκα. Όμορφα λειβάδια, καταπράσινες πλαγιές, νερά που ξεπηδάνε από τα τρόχαλα, πανύψηλα πεύκα σα λαμπάδες, πανέμορφη φύση.

Το υψόμετρο του χωριού είναι πάνω από 1400 μ.

Από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο, ο τόπος σφύζει από ζωή. Χιλιάδες πρόβατα βόσκουν στις χορταριασμένες κορυφές του Γράμμου και τα τυροκομεία δουλεύουν εντατικά, και βγάζουν υπέροχα τυριά. Προπολεμικά έβοσκαν 45.000 πρόβατα και σήμερα περίπου 16.000.

Στο πανηγύρι του Δεκαπενταύγουστου παίρνουν μέρος και τα λαλούμενα κι αντιλαλούν οι πλαγιές. Αξίζει τον κόπο, του καλοκαιρινούς μήνες, ν' ανεβεί κανείς εκεί πάνω. Τον υπόλοιπο χρόνο, οι τσελιγκάδες και τα κοπάδια, φεύγουν για χειμάδια και το χωριό μένει ακατοίκητο και έρημο.

Στον εμφύλιο εδώ ήταν το αρχηγείο του Μάρκου. Είναι μεγάλο κέντρο παραγωγής τυριού και ξυλείας (πεύκου και οξιάς).

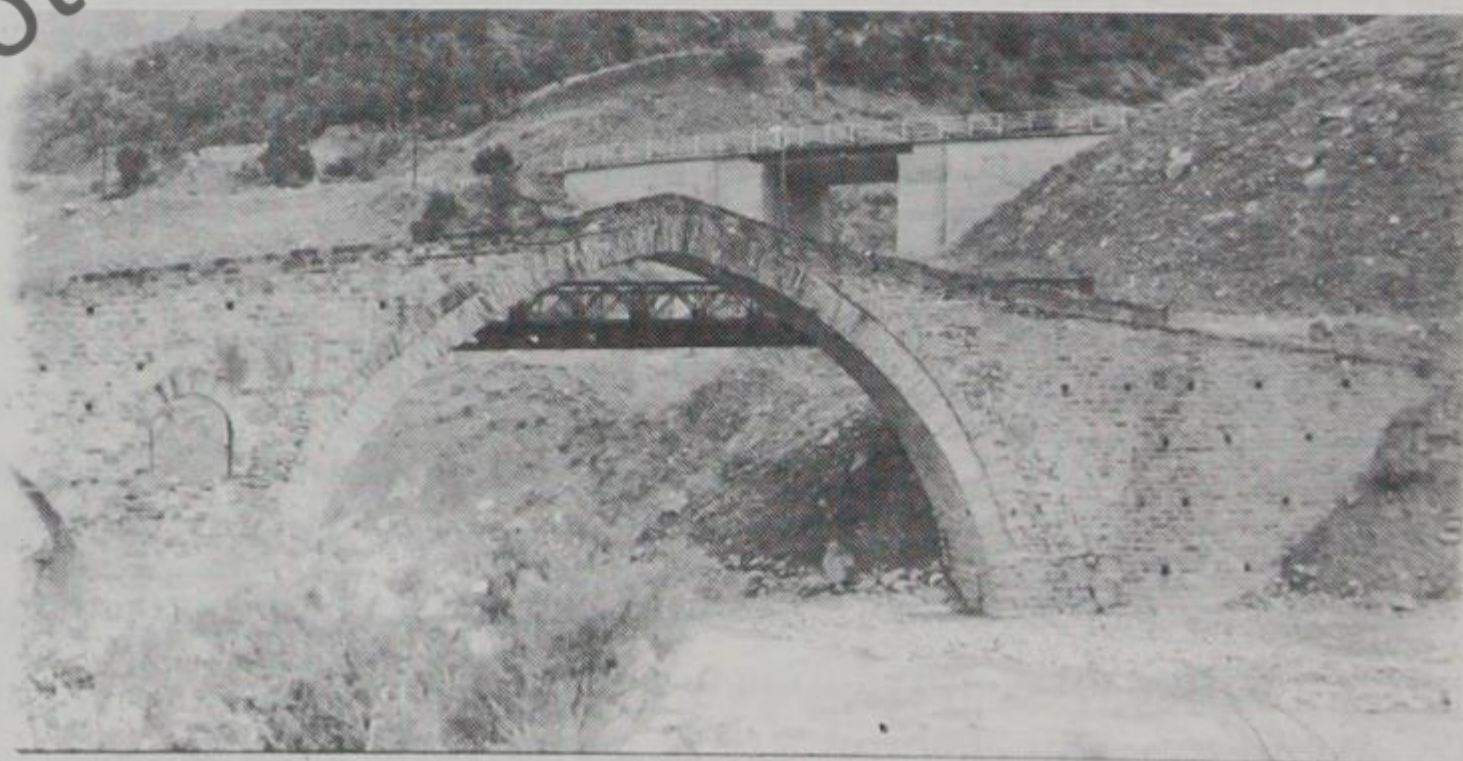
Κεφαλοχώρι (Λυκόρραχη - Λούψικο)

Το καινούριο χωριό χτίστηκε τελευταία, δίπλα στην εθνική οδό. Το παλιό ήταν, πίο ψηλά. Σκαβοντας για τη διαμόρφωσή του, στο νέο χωριό, βρέθηκαν αρχαία νομίσματα που μεταφέρθηκαν στα Γιάννινα (Μουσείο).

Από δω αρχίζουν οι "Αρρένες" του Γράμμου. Η κυριότερη ασχολία των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία.

Δροσοπηγή (Κάντσικο)

Σταρφαλωμένο, σε προσήλια πλαγιά, το Κάντσικο έχει αρκετά

Γέφυρα στο Σαραντάπορο. *The bridge at Sarantaporos.*

υψόμετρο και πολλά νερά που κατεβαίνουν από τα βουνά της Φούρκας.

Όπως και στα άλλα χωριά της περιοχής, έγιναν κι εδώ πολύνεκρες μάχες κατά τον ελληνοϊταλικό και τον εμφύλιο πόλεμο.

Πριν ανηφορίσουμε στο χωριό συναντάμε το πέτρινο γεφύρι που είναι αξιόλογο έργο παλιού αρχιτεκτονικού ρυθμού και με δύο τόξα. Οι κάτοικοί του ασχολούνται με τη μαστορική και άλλες δουλειές στις πολιτείες. Το καλοκαίρι ζωντανεύει πιά πολύ το χωριό. Οι μόνιμοι κάτοικοι ασχολούνται με τα συνηθισμένα, όπως και στα γειτονικά.

Πλαγιά (Ζέρμα)

Απέναντι από τη Δροσοπηγή αγναντεύουμε την Πλαγιά. Ο δρόμος φτάνει και ως το μοναστήρι της Παναγιάς.

Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται με την κτηνοτροφία και είναι ονομαστά τα γαλακτοκομικά προϊόντα του.

Εκτός από τα βουνά, το κυριότερο αξιοθέατο είναι το μοναστήρι. Είναι έργο του 15ου αιώνα, καταστράφηκε από τους τόσους πολέμους και σήμερα χαρακτηρίστηκε σαν διατηρητέο μνημείο και η αρχαιολογική υπηρεσία, ανέλαβε την επισκευή του. Όπως και τα παραηγούμενα χωριά και τούτο είχε περιπέτειες στον εμφύλιο και πολλοί κάτοικοι έζησαν για πολλά χρόνια στις σοσιαλιστικές χώρες. Λόγω κατολισθήσεων το χωριό μεταφέρθηκε λίγο - λίγο κοντά στο μοναστήρι, στη θέση "Κρούσιανα" και το παλιό έμεινε πια έρημο.

Στη Ζέρμα γεννήθηκε το 1854 ο οπλαρχηγός Γιαννούλης Ζέρμας. Στα 1877 βγήκε στα βουνά με τον καπεταν - Λεωνίδα από τη Σαμαρίνα και μετά το σκοτωμό εκείνου, έμεινε με το Νταβέλη.

Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1878 στη Δυτ. Μακεδονία και μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας (1881) διέλυσε το σώμα του και επέστρεψε στο χωριό του.

Το υπέδαφος της περιοχής

Υπάρχουν σίγουρες ενδείξεις ότι το υπέδαφος της επαρχίας

κρύβει θησαυρούς από πετρώματα.

Ξέχωρα από τα διάφορα μάρμαρα που ανακαλύφθηκαν στα βουνά του Γράμμου και του Σμόλικα, εντοπίστηκαν και πολύτιμα μεταλλεύματα για εκμετάλλευση, όπως είναι ο χαλκός στους Πάδες - Άρματα, το αμίαντο στον Πύργο, ο χρωμίτης στην περιοχή Οξιάς και Βούρμπιανης, πετροκάρβουνο προς τη Λυκόρραχη, χαλαζίας στη χαράδρα Αώου κ.ά.

Χιλιάδες χρόνια οι θησαυροί αυτοί κοιμούνται και οι κάτοικοι της περιοχής εκπατρίζονται για να βγάλουν τον επιούσιο σε ξένα μέρη.

Χωριά για παραθερισμό

Σχεδόν όλα τα χωριά της επαρχίας είναι κατάλληλα για παραθέριση, με το υγιεινό τους κλίμα, σε μεγάλο υψόμετρο, με το ζωογόνο αγέρα των δασών και τα πλούσια νερά των πηγών τους. Σε μερικά χωριά υπάρχουν και ξενώνες ή ξενοδοχεία. τέτοια χωριά είναι η Πυρσόγιαννη η Βούρμπιανη, το Κεράσοβο, το Παλιοσέλι, Πάδες κ.α.

Προϊόντα για επισκέπτες και παραθεριστές

Στην Κόνιτσα και στην επαρχία της, μπορεί ο κάθε ξένος να προμηθευτεί: Νόστιμα γλυκά (μπουγάτσες - κουραμπιέδες κλπ.) από τα ζαχαροπλαστεία της πλατείας.

Είδη λαϊκής τέχνης και τοπικά ενθύμια, από το εργαστήριο χρυσοχοΐας της πόλης. Τα ονομαστά πεπόνια της Κόνιτσας και άλλα φρούτα στον καιρό τους, από τα μανάβικα, το κρατικό κτήμα και την Καλλιθέα.

Πέστροφες από τα ιχθυοτροφεία της Κλειδωνιάς. Φασόλια γίγαντες από τα χωριά της Λάκκας Αώου και τα χωριά του Γράμμου. Τυροκομικά προϊόντα, από Αητομηλίτσα, Λαγκάδα, Πλαγιά, Φούρκα. Βελέντζες από το παζάρι της Κόνιτσας κάθε χρόνο στις 20-26 Σεπτεμβρίου.

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

*Α*νάμεσα στα πολλά νερά που αναβλύζουν στην περιοχή της Κόνιτσας, ξεχωριστή θέση έχουν εκείνα που ωφελούν τον άνθρωπο σε διάφορες παθήσεις.

Αυτά αποτελούν τις γνωστές ιαματικές πηγές στην Κλειδωνιά, στα Καβάσιλα και Πυξαριά καθώς και τις ατμούχες πηγές στον Αμάραντο.

Όπως βεβαιώνουν οι ειδικοί, αυτές οι πηγές είναι θησαυρός που μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους για το συμφέρον του ανθρώπου.

Θα αναφέρουμε πιά κάτω, τι έγινε ως τώρα και ποιές προοπτικές υπάρχουν για την εκμετάλλευση αυτού του φυσικού πλούτου.

1. Κλειδωνιά

Μόλις φτάνουμε στην Κλειδωνιά, αριστερά και λίγο πιά πέρα από το πρατήριο της Shell, ξεπηδά από τα βράχια νερό θειούχο αλλά κρύο.

Προς το παρόν μένει ανεκμετάλλευτο.

2. Θερμόλουτρα Πυξαριάς

Στη δεξιά όχθη του Σαραντάπορου, στην περιοχή του χωριού Πυξαριά, βγαίνει από τα έγκατα της γης θερμό νερό. Προπολεμικά λειτουργούσαν θειούχα θερμόλουτρα και σώζεται ακόμα το μισοερειπωμένο κτίριο των λουτρών.

Ως τη στιγμή αυτή δεν έγινε καμιά αξιοποίηση.

3. Καβάσιλα

Στην αριστερή όχθη του Σαραντάπορου απέναντι ακριβώς από τις πηγές Πυξαριάς, υπάρχουν άλλα θερμά νερά που αναβλύζουν χιλιάδες χρόνια· σήμερα άρχισε η εκμετάλλευσή τους την κα-

λοκαιρινή περίοδο.

Από αρκετά χρόνια, ο "Σύνδεσμος εκμετάλλευσης Ιαμ. Πηγών Καβάσιλων - Πυξαριάς Κόνιτσας" αφού πήρε το δικαίωμα εκμετάλλευσης από τον ΕΟΤ, προσπάθησε να τ' αξιοποιήσει.

Με χρήματα του Νομαρχιακού ταμείου, έγινε η διάνοιξη και ασφαλτόστρωση του δρόμου από Ηλιόρραχη - Καβάσιλα - Λουτρά.

Στις πηγές, έγιναν διάφορα τοιχώματα αντιστήριξης και η κατασκευή κτιρίου για τους λουόμενους.

Το Μάρτη του '83 δημιουργήθηκε εταιρεία Α.Ε. Δήμος Κόνιτσας κοινότητες Αγ. Βαρβαρας - Πυξαριάς - Καβάσιλων - Εταιρ. Αγρ. Ανάπτυξης Ηπειρος", με 5 εκατομ. κεφάλαιο και ποσοστό ίσο μεταξύ τους. Σκοπός: Η αξιοποίηση και εκμετάλλευση των ιαμ. Πηγών Καβάσιλων - Πυξαριάς, με επιδίωξη την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Για τις παραπάνω πηγές υπάρχει έρευνα μελέτη του Υφηγητή της Γεωλογίας Κ. Ν, Καραγκούνη.

Επίσης υπάρχει αξιόλογη μελέτη του γιατρού Μ.Ν. Καραγκούνη που δημοσιεύτηκε στην "ΗΠΕΙΡ. ΕΣΤΙΑ" (τεύχ. 357 - 359 1982).

Από τη μελέτη αυτή παραθέτουμε ορισμένα ενδιαφέροντα στοιχεία.

Οι θεραπευτικές ενδείξεις των θερμομεταλλικών πηγών Καβάσιλων.

"Σύμφωνα με τους ισχύοντες κανονισμούς και ιδίως κατά Fresenius, η ταξινόμηση και ο χαρακτηρισμός μιας ιαματικής πηγής, γίνεται ανάλογα με το ύψος των άνω του 1 γραμ. ανά χιλιόγραμμο ύδατος, ευρεθέντων τιμών των εν τη διαλύσει συστατικών στοιχείων ορυκτών μετάλλων.

Σ' αυτό δε κατά κύριο λόγο, αποδίδονται οι θεραπευτικές ιδιότητες των θερμομεταλλικών νερών.

Οι πηγές Καβάσιλων χαρακτηρίζονται μάλλον ως υπόθερμες υδροθιο-χλωρονατριούχες. Κατά συνέπεια δε οι θεραπευτικές

ιδιότητές τους, οφείλονται στο εντός των νερών περιεχόμενο θείου, υδροθείο και στο ραδιενεργό αέριο (RN) ραδόνιο.

Στους ίδιους επίσης λόγους οφείλονται και οι θεραπευτικές ιδιότητες της λάσπης που σχηματίζεται από τα θερμομεταλλικά νερά κοντά στις πηγές.

Κατόπιν εξετάσεων του νερού και της λάσπης από ειδικούς επιστήμονες, οι θεραπευτικές ενδείξεις αυτών σύμφωνα με τη γνώμη των ιατρών: Dr M. G. Scheekrbarth, M. Καραγκούνη, Οδ. Καραγκούνη, είναι οι παρακάτω:

1. Λουτροθεραπεία (και λασπόλουτρο).

- α) Παθήσεις δερματικές, όπως έκζεμα, δερματίτιδες κ.κ.π.
- β) Παθήσεις ρευματικές, αρθρίτιδες, όπως χρόνια ρευματισμοί, χρόνια παραμορφωτική αρθρίτιδα, σπονδυλοαρθρίτιδα, ουρική αρθρίτιδα κ.ά.
- γ) Παθήσεις γυναικολογικές, όπως χρόνιες μεταφλεγμονώδεις καταστάσεις των σαλπίγγων και της μήτρας, λευκόρροιες, ανεπάρκεια ωοθηκών.
- δ) Επίσης βοηθά στο κυκλοφοριακό αγγειακό σύστημα.

2. Εισπνευσιοθεραπεία.

- α) Παθήσεις πεπτικού συστήματος, όπως ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, χρόνια πνευμονικό εμφύσημα, χρόνια ρινίτιδα, φαρυγγίτιδα, λαρυγγίτιδα καπνιστών και μή.

3. Ποσιθεραπεία

- α) Παθήσεις πεπτικού συστήματος, όπως υποσθενικές και υπερσθενικές δυσπεψίες, χρόνιες κολίτιδες, χρόνια δυσκοιλιότητα.
- β) Παθήσεις ήπατος και χολής, όπως χρόνια χολοκυστίτιδα, λιθίαση της χολής (με μικρές πέτρες).
- γ) Παθήσεις νεφρών όπως νεφρολιθιάσεις χρόνιες κυστίτιδες και ουρηθρίτιδες, ψαμμιάσεις (μικροί λίθοι και χωρίς συχνούς κολικούς).
- δ) Η χημική ανάλυση του νερού των πηγών Καβασίλων είναι η παρακάτω:

PH: 7,6		
Ειδική αγωγιμότης (25 °C)	1920	μMHOS
Στερεό υπόλειμμα (180 °C)	1108,0	MG/LIT
Διοξείδιο πυριτίου (SIO ₂)	25,5	. "
Κατιόντα		
Ασβέστιο ιόν (Ca ⁺⁺)	105,8	MG/LIT
Μαγνήσιο ιόν (MG ⁺⁺)	32,6	. "
Νάτριο ιόν (NA ⁺)	242,0	. "
Κάλιο ιόν (K ⁺)	21,5	. "
Αμμώνιον ιόν (NH ₄ ⁺)	θετική αντίδραση ανιχνεύσεως	
Ανιόντα		
υδροανθρακικόν ιόν (HCO ₃ ⁻)	269,4	MG/LIT
Χλώριο ιόν (CL ⁻)	397,1	"
Φθόριο ιόν (F ⁻)	2,2	. "
Νιτρικόν ιόν (NO ₃ ⁻)	1,3	. "
Νιτρώδες ιόν (NO ₂ ⁻)	-	
Θειικό ιόν (SO ₄ ⁻)	175,7	. "
Ολική σκληρότης σε γαλλικούς βαθμούς (°F)	39,8	
Ανθρακική σκληρότης σε γαλλικούς βαθμούς	22,1	
Μη ανθρακική σκληρότης σε γαλλικούς βαθμούς	17,7	

Ο Μέσος όρος θερμοκρασίας του θερμομεταλλικού νερού είναι 32ο C. Η παροχή κυρίων θερμομεταλλικών αναβλύσεων Καρβασίων είναι της τάξεως των 200 M3 / Η κατά την κρίσιμη περίοδο Αυγούστου Σεπτεμβρίου".

Ατμόλουτρα Αμάραντου

Βρίσκονται 5 χιλ. πάνω από το χωριό σε υψόμετρο 1260 μ. Στη ρίζα ενός ασβεστολιθικού βράχου διοχετεύεται μέσ' από τ' αβυσσαλέα βάθη της γης, θερμός αέρας.

Εκεί έφτιαξε η Κοινότητα πρόχειρους χώρους όπου άνθρωποι βασανισμένοι από το σαρακι χρόνιων παθήσεων, προσπαθούν να βρουν τη χαμένη τους υγεία.

Γύρω οι βουνοπλαγιές είναι κατάφυτες από πεύκα που σι-

γοτραγουδούν καθώς ο αγέρας χαϊδεύει τα φύλλα τους.

Η ανάσα του δάσους μοσχοβολάει κι ο επισκέπτης - ασθενής, κάνει εκεί πάνω θεραπεία διπλή: Στους αρμούς του σώματος, στους πνεύμονες, στον εγκέφαλο, μα και στην ψυχή.

Είναι ένα τοπίο εξαιρετικό.... Τα τελευταία χρόνια με συμμετοχή των κατοίκων και της αναπτυξιακής εταιρείας "ΗΠΕΙΡΟΣ", δημιουργήθηκε Εταιρεία Λαϊκής Βάσης, για τη σωστή αξιοποίηση των ιαματικών ατμών και προς όφελος των κατοίκων.

Και για τα ατμόλουτρα, υπάρχει μελέτη του γεωολόγου Κ. Ν. Γκαραγκούνη ο οποίος ανάμεσα στ' άλλα γράφει: "Από τα ατμογόνα στόμια των θερμοπηγών, που είναι 15 περίπου, βγαίνει ατμός 37ο C με θερμοκρασία περιβάλλοντος 15οC. Κατά το χημικό Περτέση ευρέθη, ότι οι ατμοί έχουν ραδιενέργεια ίση με 0.12 μονάδες Mache ανά λίτρο, στη θερμοκρασία των 36,6 ο C μετά της φυσικής εκφορτώσεως".

Θεραπευτικές ιδιότητες

Βάσει των μέχρι τούδε ειδικών ερευνών και μελετών των ιατρών 1) Dr Georgina Scheerbarth (ειδικού παθολόγου - καρδιολόγου) 2) Dr. Ν. Καραγκούνη (ειδικού ρευματολόγου) και 3) ειδικότερα του ιατρού Β. Χρήστου (ειδικού ακτινολόγου) κατόπιν μακροχρόνιων παρατηρήσεων (1950 - 1960, δημοσιεύματα 1960), επί 3.000 ασθενών ετησίως κατά μέσον όρο θεραπεύονται οι κάτωθι ασθένειες: "Επαγγελματικά νοσήματα" (αποκονιώσεις πνευμόνων, νεφρών, ήπατος, χοληδόχου κύστεως, οστών αρθρώσεων ή αρθροπαθειών και επαγγελματικών εν γένει ρευματοπαθειών κ.λ.π.), ρευματικές παθήσεις, μη επαγγελματικές οφειλόμενες εις λοιμώξεις ή και εις άλλα αίτια κλπ. (Σπονδυλαρθρίτιδες και αρθρίτιδες εν γένει, μεσοπλεύριαι νευραλγίαι, οσφυαλγίαι, ισχιαλγίαι και διάφοροι άλλαι νευραλγίαι, νευρίτιδες, νευρομυϊτιδες, τενοντίτιδες, μεταρρευματικά παθήσεις, αγγειλώσεις, παραλύσεις κλπ.).

Χρόνιαι απλαί βρογχίτιδες, ασθματική ή μη, ρινίτιδες, φαρυγγίτιδες.

Χρόνιαι γυναικολογικάί φλεγμοναί (κολπίτιδες, ενδομητρίτι-

δες, σαλπγγίτιδες κλπ.) στείρωση, δερματοπάθεια, αναιμία κλπ.)".

Ακόμα, τα ατμόλουτρα μπορούν να γίνουν μοναδικό στην Ευρώπη φυσιοθεραπευτήριο αδυνατίσματος.

Λουτρά Καβασίων.

Kavasila. Therapeutical Baths.

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Για να πάρει ο αναγνώστης και μια γεύση αρχιτεκτονικής στον Κονιτσιώτικο χώρο, παραθέτουμε μερικές φωτογραφίες Κονιτσιώτικων σπιτιών.

Με την ίδια αρχιτεκτονική που ξεπήδησε από τη σκέψη του λαϊκού πρωτομάστορα κι έγινε πράξη με το σφυρί και το καλέμι του τεχνίτη, είναι φτιαγμένα πολλά σπίτια σ' όλα τα χωριά της επαρχίας.

Ο ασπούδαχτος μάστορας έχτισε κατοικίες θεόρατες σε συντροφική αρμονία με τα ψηλά βουνά της περιοχής. Διαρύθμισε τους χώρους σύμφωνα με τις ανάγκες της εποχής του σ' ένα περίτεχνο συνδυασμό.

Πέρασαν χρόνια, μα τα έργα εκείνου του παλιού σμιλευτή της άψυχης πέτρας και του ξύλου μένουν.

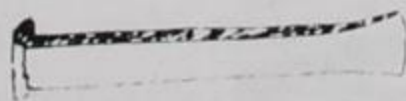
Τα βλέπουμε στις επιβλητικές εκκλησίες και στα ταπεινά ξωκλήσια, στα καλύτερίμια των χωριών και τα τζάκια.

Είναι τα περίφημα τοξωτά γεφύρια που κάνουν ευκολοδιάβατα τα μικρά και μεγάλα ποτάμια, οι σκαλιστές βρύσες και τα ερημικά εικονοστάσια. Τα ξυλόγλυπτα τέμπλα, τα ταβάνια, οι τοιχογραφίες, οι εικόνες.... Αθάνατα έργα του ανώνυμου δημιουργού, που έδωσε την ψυχή και το αίμα του, ζωντανεύοντας την άψυχη ύλη.

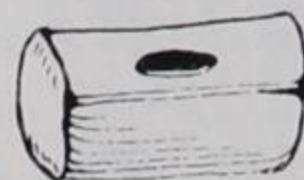
Τιμή και δόξα στον αθάνατο μάστορα! Το σμιλευτή της πέτρας και του ξύλου.

ΧΤΕΝΙΑ

Καλέμι

Μάτραυας

Κόνιτσα.

Konitsa.

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΕΣ ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ

Στους φυσιολάτρες - ορειβάτες, τα βουνά της περιοχής, προσφέρουν ανεπανάληπτες εικόνες, πλούσιες βουνίσιες εμπειρίες και βαθειές συγκινήσεις.

Παρ' όλο τον όγκο και το ύψος τους, τα βουνά μας είναι βατά και προσιτά για όλους τους φυσιολάτρες, άνδρες, γυναίκες, μικρούς και μεγάλους. Ο όγκος τους μας προκαλεί δέος, οι ψηλές τους κορυφές μας μαγεύουν, τα δάση και οι πηγές τους, μας ανασύρουν τα παγανιστικά αισθήματα από τα κατάβαθα του υποσυνείδητου και της πέτρινης εποχής. Με μια κουβέντα, μας φέρουν στην καλοδεχούμενη αγκαλιά της μάνας φύσης.

Θ' αναφερθούμε σε μερικά βουνά για μια μερική κατατόπιση των επισκεπτών και όσοι ενδιαφέρονται για περισσότερες πληροφορίες μπορούν ν' απευθυνθούν στη τοπική ορειβατική ομάδα.

Καρουτιά - Σουσνίτσα - Ροϊδοβούνι (ύψ. 1972 μ.)

Από τον Αϊ - Θανάση της Κόνιτσας, μετά από τρεις ώρες βόλτα, φθάνουμε στη βρύση της Καρουτιάς. Λίγη ανηφόρα, αλλά το θέαμα απολαυστικό από τις αλλεπάλληλες κορυφές που ανεβοκατεβαίνουμε.

Αγνάντεμα του κάμπου της Κόνιτσας και του χάους της χαράδρας Αώου. Μοσχοβολιάς απόλαυση από το ρετσίνι του ρομπολίσσιου πεύκου και των αγριολούλουδων το ανάσαμα.

Ευχάριστο και... ατέλειωτο φαγοπότι στη βουνίσια βρύση. Η ανάβαση στις κορυφές Σουσνίτσα, Ροϊδοβούνι απαιτεί λίγη ώρα πορείας αλλά το θέαμα πολλαπλασιάζεται από κει ψηλά. Το οπτικό πεδίο πιά, γίνεται κύκλος, ευφραίνεσαι με το μάτι και

την ψυχή από το απέραντο θέαμα.

Βρίσκεσαι ψηλά στου Αώου τ' ακροβούνια όπου το σφύριγμα του καθάριου αγέρα, καθώς γλιστράει ανάμεσα στα πευκολατίσια φυλλοκλώναρα, σμίγει με τον αιώνιο κι απόκοσμο αχό του ποταμού....

Λάζαρος - υψόμ. 2.020

Τρισήμιση ώρες πορεία, στην πλαγιά του Λάζαρου, μας φέρνει στην κορυφή του, από το πεδίο βολής.

Οι πλαγιές του δασωμένες με φλαμουριές, πεύκα κι ελάτια. Οι κορυφές, γυμνές και σκεπασμένες με χιόνι τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Από το μεγάλο του ύψος, τα σπίτια της Κόνιτσας φαίνονται σα σπιρτοκούτια και ο Αώος, που γλείφει τα πόδια του βουνού, λαμποκοπάει στον ήλιο με τα φιδογυρίσματά του.

Νεμέρτσικα (Μερόπη) - υψόμ. 2.209

Στη Νεμέρτσικα ανεβαίνουμε από τη Μολυβδοσκεπάστη - Μποντσικό ή από την άλλη μεριά, απ' τα Πωγωνοχώρια.

Είναι γυμνό βουνό με βλάστηση από θάμνους, σφακίδι, τσαϊ, που δίνουν στις μέλισσες αρωματικό μέλι.

Από την κορυφή που είναι και το σύνορο με την Αλβανία, η ματιά μας ξανοίγεται προς τα Πωγωνοχώρια κι από κει στην Αλβανία και την επαρχία της Κόνιτσας.

Ο όγκος και η θέα του βουνού, μας εντυπωσιάζουν.

Κλέφτης - υψόμ. 1.840

Στον Κλέφτη, μπορούμε να πάμε από διάφορες κατευθύνσεις: από την Πουρνιά, το Ελεύθερο ή τη Σουσνίτσα.

Η διαδρομή - όποιο δρομολόγιο κι αν κάνουμε - είναι θαυμάσια, μες από τα δάση των πεύκων και της οξιάς. Νερά κελαρύζουν στους πρόποδες του και σε λίγες ώρες βρισκόμαστε στη γυμνή του κορυφή.

Νιώθεις μια μελαγχολία, πατώντας από κοντά την κορυφή. Καμμένα πευκόδενδρα στέκουν ολόρθα, σιωπηλά, μακάβρια, που ορθώνονται τριάντα χρόνια εκεί στη μαρουτοκαπνισμένη κορυφή για να δείχνουν στις νέες γενιές σα βουβοί μάρτυρες

το αποτέλεσμα της καταραμένης εμφύλιας σύρραξης. (Αθώα θύματα σαν τους ανθρώπους).

Τίποτα δε φύτρωσε ανάμεσά τους, μόνο τα ερείπια των πολυβολείων χάσκουν σα σκελετωμένα στόματα θηρίων. Άθελα φέρνεις στο νου σου την τραγωδία του Σοφοκλή να επαλαμβάνεται ίδια, ολόϊδια.

Ετεοκλής και Πολυνίκης - τ' αδέρφια - να κονταροχτυπιούνται και η

Αντιγόνη να μοιρολογάει... Τι κρίμα, η τραγωδία της φυλής μας να επαναλαμβάνεται μετά από τόσα χρόνια!

Όμως πιά κάτω αντικρίζουμε, δάση ποτάμια και βουνά. Όμορφες εκτάσεις που θα μπορούσαν ν' αξιοποιηθούν και να γίνουν θέρετρα, να 'ρχονται και να ξαναγιάνουν τον οργανισμό τους κατά καιρούς οι κουρασμένοι άνθρωποι των εργατουπόλεων και του κάμπου.

Γράμμος - υψόμ. 2.520

Ο Γράμμος έχει πολλές βουνοκορφές. Ξεκινάνε από τις Αρρένες της Λυκόρραχης, πέρα στ' ανατολικά και προχωράνε στα βορειοδυτικά: Μούκα - πέτρα, Ρόζα - πέτρα, Μαύρη πέτρα, 2.160, 2.350 και άλλες κορφάδες ως την τελευταία και μεγαλύτερη του 2.520. Περπατείς, περπατείς και μοιάζεις - από μακριά - ασάλευτο ζουζούνι μες στο χάος. Ανεβαίνεις σε μια κορυφή - λες μέσα σου πως είναι η τελευταία - και ξάφνου άλλη προβάλλει μπροστά σου, μετά άλλη κι άλλη. Κάποτε φθάνεις στην πιά ψηλή εκεί είναι το σύνορο με την Αλβανία. Βλέπεις απέραντα βουνά, χαράδρες με αβυσσαλέα βάθη, λιμνούλες, ποτάμια. Δασωμένες οι πλαγιές προς το Πληκάτι και Αετομηλίτσα, γυμνές οι άλλες

Κλέφτης - Kleftis.

προς τη Γράμμουστα, όπου χάνεται το βλέμμα σου στην απεραντοσύνη.

Δεκάδες τα κοπάδια βόσκουν σκορπισμένα σ' όλη την περιοχή κι ασπρίζουν σαν μικροσκοπικά λιθάκια, από μακριά.

Πολυβολεία πέτρινα - απομεινάρια του αδερφοσπαραγμού - στέκουν σα γύπες στις βραχοκορφές και σου αναστατώνουν το στοχασμό. Αναλογίζεσαι τα τόσα και τόσα παλικάρια της Ρωμιοσύνης που μακελεύτηκαν σ' αυτά τα βράχια. Στοχάζεσαι πως χάθηκε μια γενιά, ποτίζοντας με το αγνό της αίμα τα βουνίσια αγριολούλουδα και σκόρπισε τα κόκκαλά της στους γκρεμούς και στα φαράγγια...

Ο Γράμμος είναι ένα μεγάλο βουνό για την απεραντοσύνη και τα ύψη του, ιστορικό για το παρελθόν του και όλο διδάγματα για το μέλλον της Ρωμιοσύνης.

Σμόλικας - υψόμ. 2.637

Ο Σμόλικας είναι το δεύτερο βουνό της Ελλάδας από υψομετρική άποψη. Στην κορυφή του μπορούμε ν' ανεβούμε από το Κεράσοβο, το Παλιοσέλι, τους Πάδες ή τον Κλέφτη.

Μερικές πλαγιές είναι δασωμένες με πεύκα και άλλες γυμνές και απότομες. Νερά άφθονα και παγωμένα αναπηδούν απ' τα σπλάχνα του και ορμητικά κατεβαίνουν στις ρεματιές. Μετά από 4-5 ώρες πορεία, απολαμβάνουμε στην κορυφή του, πρωτόφαντο θέαμα.

Η ανατολή του ήλιου από κεί πάνω είναι μαγευτική. Κόκκινες αχτίνες σπαθίζουν τον ορίζοντα, κατά την πλευρά της Θεσσαλονίκης και ροδίζει όλη η ανατολική μεριά της βουνοσειράς. Οι αποχρώσεις από το κόκκινο ως το πορτοκαλί συνθέτουν σπάνιο ζωγραφικό πίνακα. Αργά και μεγαλόπρεπα ξεπροβάλλει ο πελώριος πορφυρένιος δίσκος του ήλιου. Είναι απερίγραπτη η εικόνα εκείνης της στιγμής.

Καθώς φωτίζεται η ανατολική πλευρά του Σμόλικα, ο ίσκιος του βουνού - μαύρος πελώριος - σε σχήμα ισόπλευρου τριγώνου, ακουμπάει στις πλαγιές της Νεμέρτσικας. Όσο ανεβαίνει ο ήλιος ψηλά, αρχίζει να παίρνει το κανονικό του μέγεθος με πιο έντονες τις αχτίνες του, που διαλύουν την πρωϊνή ομίχλη και όλες οι

Ορειβάτες στις κορυφές του Σμόλικα.
Mountain climbers on the peaks of Smolika.

παραφυάδες της Πίνδου ξεχωρίζουν πέρα ως πέρα.

Σίγουρα, το απολαυστικότερο θέαμα για έναν ορειβάτη - φυσιολάτρη, θα πρέπει να είναι η ανατολή του ήλιου από την κορυφή του Σμόλικα.

Δρακόλιμνη (Σμόλικα) - υψόμ. 2.150

Μιάς ώρας πορεία από την κορυφή του Σμόλικα, απλώνεται σ' ένα οροπέδιο της βορειοδυτικής πλευράς του, η Δρακόλιμνη. Πήρε τ' όνομά της από το δράκο, σύμφωνα με τις δοξασίες και τους μύθους της λαϊκής φαντασίας.

Οι απλοϊκοί άνθρωποι του παλιού καιρού, πίστευαν πως ένας δράκος - στοιχειό θεόρατο - ζούσε στη λίμνη και έρριχνε πέτρες στον άλλο δράκο της Τύμφης ....

Καταπράσινα λιβάδια εκτείνονται γύρω από την ορθογώνια λιμνούλα και κίτρινα αγριολούλουδα στολίζουν τις ακτές της.

Το μήκος της είναι 120 μέτρα, το πλάτος της 60 μ. και το βάθος της 3,5 μ., όπως μετρήθηκε από την ορειβατική ομάδα της Κόνιτσας.

Το τοπίο τριγύρω είναι όμορφο και γαλήνιο· με τα βοσκοτόπια του ανεβάζει εκεί ψηλά χιλιάδες πρόβατα τα καλοκαίρια και το χειμώνα είναι σαβανωμένο με το κάτασπρο χιονένιο σεντόνι. Προσμένει πάντα τους ορειβάτες πρόσχαρα και καλόδεχτα.

Δρακόλιμνη (Τύμφης) - υψόμ. 2.200

Ακολουθώντας νοερά, την τροχιά... από τις πετριές του δράκου πέφτουμε ίσια μες τη λίμνη της Τύμφης. Περνάμε τη χαράδρα του Αώου και κάτω από την κορυφή της Γκαμήλας, νάμαστε κιόλας στην άλλη Δρακόλιμνη της Πίνδου... Με τα πόδια, η διαδρομή είναι τεσσερσίμιση ώρες από το Πάπιγκο. Στις αρχές Ιούνη, βρίσκουμε την πιο κατάλληλη εποχή για την επίσκεψη στη λίμνη.

Τότε, ανάμεσα στ' απομεινάρια του χιονιού, τα λιβάδια είναι καταπράσινα· πολύχρωμα λουλουδάκια κοσμούν το πανέμορφο χαλί της φύσης. Τρεχούμενα νερά κατεβαίνουν από τις κορυφές και δημιουργούν καταρράκτες και δροσερές βρυσούλες.

Τέτοιον καιρό η λίμνη είναι στις δόξες της. Οι κορυφές των τριγύρω βουνών καθρεφτίζονται στα πεντακάθαρα, γαλήνια και πανώρια νερά της. Γύρω της - σε πολλά σημεία - το χιόνι στοιβάχτηκε σε βουναλάκια από τους βορειάδες και μακρόστενα παγόβουνα πλέουν στην επιφάνεια σαν φοβερά κήτη.

Εδώ στα μεγάλα ύψη, που ακουμπά ο ουρανός στις κορυφές των βουνών και ο άνθρωπος βρίσκεται στην αγκαλιά της μεγάλης μανάς φύσης, δικαιολογημένα πλάστηκαν οι μύθοι.

Έτσι, οι ευφάνταστοι τσοπάνηδες από άγνοια και αδυναμία να δώσουν εξηγήσεις σε φυσικά γεωλογικά φαινόμενα και από παρεξηγήσεις διαφόρων περιστατικών, έπλασαν με την απλοϊκή τους φαντασία, πολλούς μύθους και θρύλους. Φαντάστηκαν πως το στοιχείο της λίμνης - ο δράκος - πετροβολούσε με πελώρια κοτρώνια τον άλλο δράκο του Σμόλικα.

Μετάδωσαν από γενιά σε γενιά, το θρύλο με το ξωτικό κριάρι που αντάμωσε κάποιο καλοκαίρι με τα πρόβατα των Σαρακατσαναίων και την άλλη χρονιά, τα νεογέννημένα παιδιά του, έπεσαν όλα στην λίμνη να το βρουν... Επηρεασμένος ο δεισιδαίμονας Αλή - πασάς από τα τόσα και τόσα που άκουσε, πήρε

μια μέρα βαρκάρηδες και υπηρέτες και ξεκίνησε να εξερευνήσει τη μυστική Δρακόλιμνη. Στο δρόμο - συμπτωματικά - του χάλασε τα σχέδια ένα φοβερό δρολάπι και γύρισε άδοξα στο σεράϊ του, μιας και ήταν και προληπτικός.

Αφήνοντας τους μύθους, αγναντεύουμε δίπλα τις τρομερές χαράδρες που αρχίζουν από δω και καταλήγουν στον Αώο. Μόνο αγριοκάτσικα μπορούν να σκαρφαλώσουν σ' αυτά τ' απάτητα από ανθρώπους βράχια. Βλέποντας τα σπάνια τούτα τοπία με την άγρια ομορφιά και την ποικίλη διαμόρφωση, αναλογίζεσαι τι θα πρόσφερε στους Έλληνες και ξένους επισκέπτες ένα τελεφερίκ σύγχρονης ευρωπαϊκής μορφής.

Πόσες χαρές θα πρόσφερε ένα χιονοδρομικό κέντρο στους δικούς μας και ξένους χιονοδρόμους... Ολ' αυτά μπορεί για σήμερα να'ναι όνειρα. Όμως κάποτε θα γίνουν πραγματικότητα.

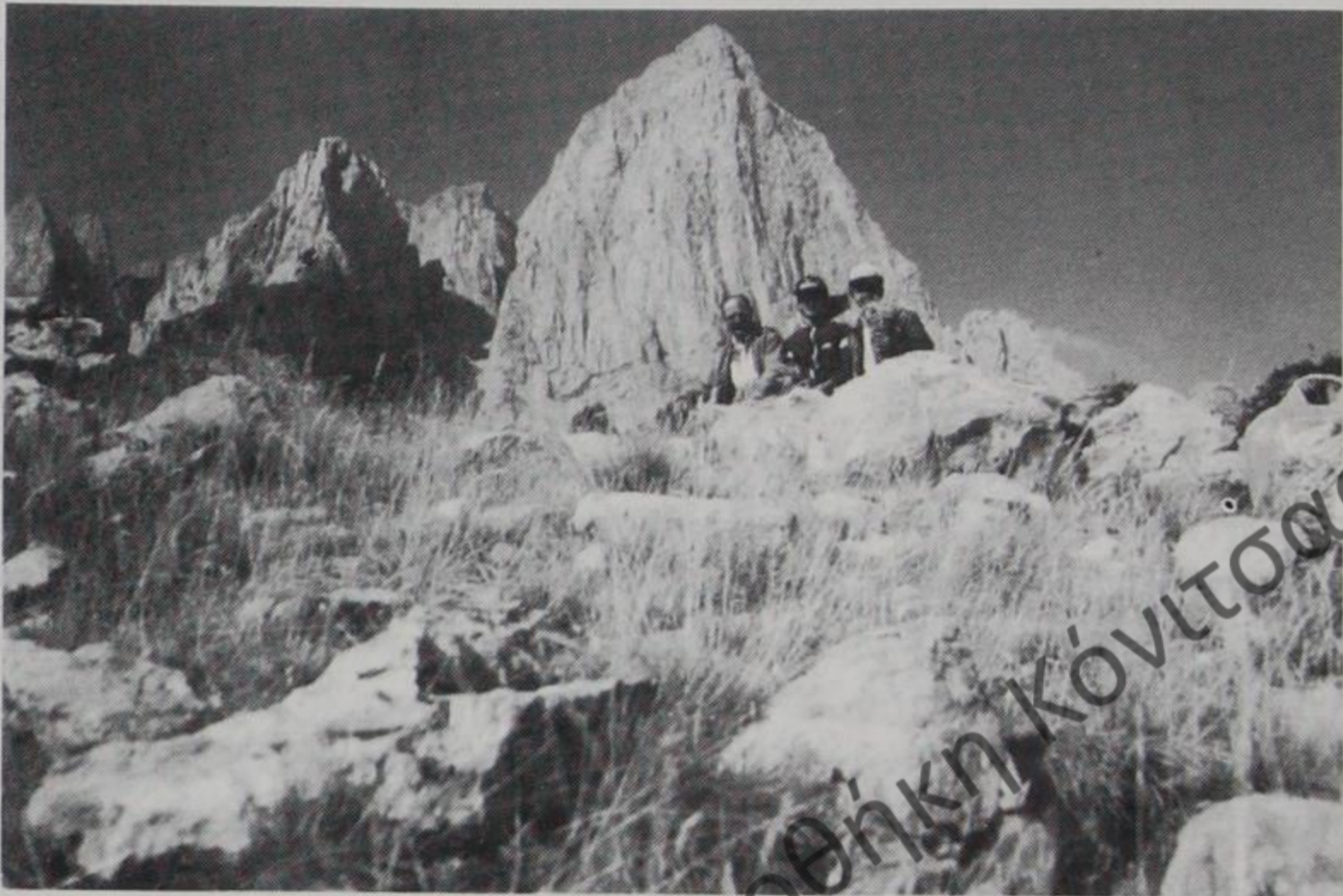
Γκαμήλα νψ. 2.497

Θα τελειώσουμε τις ορειβατικές εξορμήσεις στα πολυτραγουδισμένα βουνά μας, με την περιγραφή της ανάβασης στη "Γκαμήλα" που είναι η ψηλότερη κορυφή της Τύμφης.

Η ανάβαση έγινε από την ορειβατική ομάδα της Κόνιτσας και η περιγραφή δημοσιεύτηκε σε γιαννιώτικη εφημερίδα.

"... Την 17.6.72, Σάββατο απόγευμα, φτάνουμε με τρία ταξί στο όμορφο Παπιγκο. Φορτωνόμαστε τα σακκίδια μας και με κέφι ανηφορίζουμε το μονοπάτι για το καταφύγιο. Στη διαδρομή απολαμβάνουμε το υπέροχο ηλιοβασίλεμα και των κοπαδιών το σάλαγο τις λογιών - λογιών μυρωδιές από τα βουνίσια αγριο-λοβλουδα και το κρύο νερό που βγαίνει από τα έγκατα της "Αστράκας".

Το καταφύγιο, χτισμένο στον αυχένα του βουνού, μας εντυπωσιάζει με τον όγκο του. Είναι διόροφο και με όλες τις σχετικές ανέσεις, ώστε να μπορούν πολλά άτομα να διανυκτερεύουν άνετα. Φως, νερό, κρεβάτι, τζάκι και ωραία θέα, προσφέρονται στον επισκέπτη, σε ύψος 2.050 μ. Πού να πρωτοκοιτάξεις από κει πάνω! Από την ανατολική πλευρά - στο βάθος - μια λίμνη που σχηματίζεται από πηγαία νερά και χιόνια, δίνει φαντασμαγορία παραμυθένια στο τοπίο. Καταρράχτης ρίχνει τα νερά από

Γκαμήλα. Gamila.

τα χιόνια που λιώνουν, στη λίμνη και το πάφλασμα ακούγεται ως την κορυφή.

Ο χιονένιος μανδύας του χειμώνα, κουρελιασμένος, δίνει κι αυτός τόνο στο τοπίο και εναλλάσσεται με την πρασινάδα των λιβαδιών και τους γκρίζους όγκους των πελώριων βράχων.

Ο ύπνος είναι ευχάριστος σε τόσο ύψος και μας νανουρίζει ο δυνατός αγέρας όλη τη νύχτα.

Πρωί - πρωί δίνεται το σύνθημα και όλοι ανάλαφρα - παρόλο που είμαστε φορτωμένοι τα σακίδιά μας - κατεβαίνουμε προς τη λίμνη, για ν' ανηφορίσουμε και πάλι, αφού γεμίσουμε τα παγούρια με νερό από τη "Ρωμιόβρυση".

Σκαρφαλώνουμε, πατώντας σε βράχια, σε μικρούς λιβαδότοπους, σε κατσικόδρομους....

Αφήνουμε πίσω μας την Αστράκα και έχοντας ξερβά τον πελώριο όγκο του "Πλόσκου" κατευθυνόμαστε για την κορυφή της Γκαμήλας. Η γοητεία του βουνού μας μαγνητίζει και η κούραση ξεχνιέται απ' όλους μας. Περπατάμε πάνω σε εκτάσεις από βράχια κομματιασμένα. Εδώ τα στοιχεία της φύσης, στο πέρασμα

Ανάγλυφες βουνοκορφές από τον "Πλόσκο" (2377 μ.).

Sculpturous mountain peaks from Plosko (2377 m.).

χιλιετηρίδων, σμίλεψαν ένα σωρό παράδοξα σχήματα: βράχια σχεδόν επίπεδα και κομμένα με αυλακιές κάθετες μεταξύ τους και το κάθε κομμάτι είναι κι αυτό αυλακωμένο από την αιώνια ροή του νερού.

Βιβλικές μεταβολές γίνονται συνέχεια στο τοπίο: Πελώριοι βράχοι που ήρθαν από τις κορυφές των βουνών, έγιναν χίλια κομμάτια και γέμισαν τις πλαγιές τόνους χαλίκια.

Βράχοι θρυψαλισμένοι από την καταστροφική μανία των κεραυνών: σχισμές σαν πηγάδια σε ξαφνιάζουν δω κι εκεί και τα αλλόκοτα σχήματα που έχουν ορισμένες πέτρες σου διεγείρουν τη φαντασία.

Η ζέστη, το κρύο, ο αγέρας, το νερό μ' αρχιμάστορα το χρόνο, παλεύουν ακατάπαυστα και μεταβάλλουν τα πάντα.

Όπου να στρέψεις το βλέμμα σου, αντικρίζεις πέτρα: παντού πέτρα, από γιγαντιαίους βράχους μέχρι χαλίκια. Απέραντα νταμάρια της φύσης, σε αιώνιες μεταβολές.

Ανεβαίνουμε: που και που ξεπετάγεται καμιά πέρδικα και στις κορυφές των βράχων περνά ένα σμήνος από κοράκια, τα μόνα ζωντανά όντα.

Η ομάδα προχωρεί με κέφι· άλλος φωτογραφίζει τα υπέροχα τοπία, άλλος αποθανατίζει με την κινηματογραφική μηχανή ό,τι βλέπει τριγύρω του.

Επί τέλους φθάνουμε, μετά από τρίωρη πορεία, στην κορυφή. Τα πρόσωπα γυαλίζουν από τον ιδρώτα, μα η χαρά μας είναι μεγάλη. Είναι αλήθεια πως κουρασθήκαμε ώσπου να πατήσουμε στην κορυφή, αλλά το θέαμα από κει ψηλά μας αποζημιώνει είμαστε στα 2.497 μέτρα.

Απέραντος ορίζοντας τριγύρω μας, πελώρια βουνά προβάλλουν σε κάθε κατεύθυνση και χωρίζονται μεταξύ τους με βαθιές χαράδρες και ποτάμια.

Να ο Σμόλικας, η Νεμέρτσικα, το Μιτσικέλι, ο Τόμαρος το Περιστέρι. Παραδείσου θέαμα βλέπουν τα μάτια μας, θεϊκό πανόραμα. Αγαλλιάζει το είναι του ανθρώπου και φιλοσοφεί.

"Βλέπει το μεγαλείο της φύσης και σκέφτεται την ανθρώπινη μικρότητά του. Εδώ πάνω ξεχνούνται όλα τα ποταπά αισθήματά του και εξανθρωπίζεται. Νιώθει το σύντροφό του σαν αδερφό, αναπτύσσονται στο έπακρο τα αλτρουϊστικά του αισθήματα, με μια κουβέντα, εδώ ο άνθρωπος υψώνεται κι αυτός σε ανώτερες σφαίρες ανθρωπιάς· είναι ένα αναβάθμισμα στην κολυμπήθρα του καλού...".

Αλλά ας σταματήσουμε τις σκέψεις γιατί είναι καιρός να δοκιμάσουμε τη νοστιμιά του φαγητού μας. Το περιεχόμενο του σακιδίου μας είναι πράγματι νοστιμότατο, από το κρέας στο λαδόχαρτο ως το ταπεινό κρεμμύδι, όλα είναι θαυμάσια.

Μετά από λίγη ώρα, αγναντεύοντας άλλη μια φορά τα άγρια φαράγγια, τα βουνά και τα ποτάμια, καθώς και τη μυθική "Δρακόλιμνη", που λαμποκοπάει γαλάζια απέναντί μας, αποχαιρετούμε την αιώνια κορυφή και κατεβαίνουμε. Κατηφορίζουμε και στο νου μας είναι τυπωμένη η μαγευτική εικόνα που αντικρίσαμε από κει ψηλά....

Μερικές κρίσεις και γνώμες για την πρώτη έκδοση του βιβλίου

"... Θερμώς συγχαίρω για την προσφοράν σας..."

Μητροπολίτης Σεβαστιανός

*

Ένα μοναδικό, περιηγητικό, ιστορικό και κατατοπιστικό βιβλίο για την ακριτική εγκαταλειμμένη και τόσο προσδοφόρα κι αναξιοποίητη περιοχή της Ηπείρου γραμμένο από το φυσιολάτρη Σ. Τουφίδη.

... Βιβλίο κατάλληλο και απαραίτητο εγκόλπιο για κάθε Κονιτσιώτη, αλλά και αυθεντικό στη διαφώτιση για κάθε επισκέπτη..."

Λάμπρος Μάλαμας "Ελ. Πνεύμα"

*

"... Ένας από τους καλύτερους οδηγούς που διάβασα. Με απλά λόγια και βαθιά γνώση της ιστορίας και λογοτεχνικό ύφος και με αντικειμενικότητα, δίνετε στα κείμενά σας εκείνη τη ζωντάνια που τραβάει τον περιηγητή προς τα μέρη σας..."

Μιχ. Σταφυλάς. Αθήνα 6.9.78

*

"... Από τα πρώτα κι όλας φύλλα αιχμαλωτίζει τον αναγνώστη το κατατοπιστικό κι απέριπτο ύφος του δίχως πελαγοδρομίες και μαιάνδρους..."

*

Χαρ. Πέτσκος + "Ηπειρωτ. Μέλλον" 26.9.78

*

"... Η μεγαλύτερη αρετή του βιβλίου είναι η λογοτεχνική ομορφιά του!"

Ζήκος Ντίνος (Καλαμάς) "Πανηπειρωτική" Σεπτέμβρης 1979

*

"... Με γλαφυρότητα και με πλούσιο φωτογραφικό υλικό ο Σ.Π.Τ. μας ξεναγεί στην περιοχή της Κόνιτσας.

Τα κείμενα είναι με υπευθυνότητα γραμμένα και μας προσφέρουν πάμπολλες πληροφορίες σχετικές με το φυσικό χώρο της περιοχής".

Χρ. Χειμώνας "Θεσσαλιώτις", 6.5.80

*

"... Το βιβλίο σας έχει τη χάρη και την ευαισθησία να χαρίζει ενημέρωση, δροσιά, ελπίδα μα και πίστη στον άνθρωπο..."

Φίλιππος Γελαδόπουλος, Αθήνα 10.4.78

*

"... Το μικρό και καλαίσθητο σε εμφάνιση αυτό βιβλίο είναι ένας πραγματικός οδηγός για τους τουρίστες που επισκέπτονται την επαρχία μας..."

Αναστ. Ευθυμίου, "Πρωϊνά Νέα" 15.3.78

*

"... Συγχαίρουμε θερμά τον κ. Τουφίδη και τον ευχαριστούμε γιατί με το βιβλίο του έδωσε σε μας τους ξενητεμένους τη χαρά να ζήσουμε για λίγο έστω και νοερά σε μια ελκυστική περιοχή, την πανέμορφη Κόνιτσα".

Β. Μάκης Περιοδικό "ΚΟΝΙΤΣΑ" Φεβρουάριος 1980

*

"... Γυρνώντας τα φύλλα του, ρουφάς τις σελίδες σαν ο διψασμένος από οροσειρική πηγή. Συναγωνίζονται σε ζωγραφική και ποιητική ομορφιά οι πλούσιες φωτογραφίες του με τις τόσο ζωηρές περιγραφές του. Και είναι οι περιγραφές αυτές μια αδιάσπαστη ενότητα γεωργικής περιγραφής διηγηματικής απόδοσης μυθολογικών ή ιστορικών στοιχείων του τόπου και αναβίωσης λαογραφικών παραδόσεων..."

Ζήκος Ντίνος (Καλαμάς) "Πανηπειρωτική" (1984)

*

"... Ενημερώνει σφαιρικά και υπεύθυνα κατατοπίζει. Το κείμενο διαποτίζει η λογοτεχνικότητα, ατόφιος ο λυρισμός, η ποίηση στεφανώνει τις θαυμάσιες περιγραφές, η απλότητα σκλαβώνει. Μιλούνε έντυπα οι σελίδες, μιλούνε οι φωτογραφίες σε τούτο το απόκτημα της συνοριατικής περιφέρειας... αποτελεί προσφορά καταξιωμένη..."

Γ. Βρέλλης "Πρωϊνά Νέα" 9.6.84

*

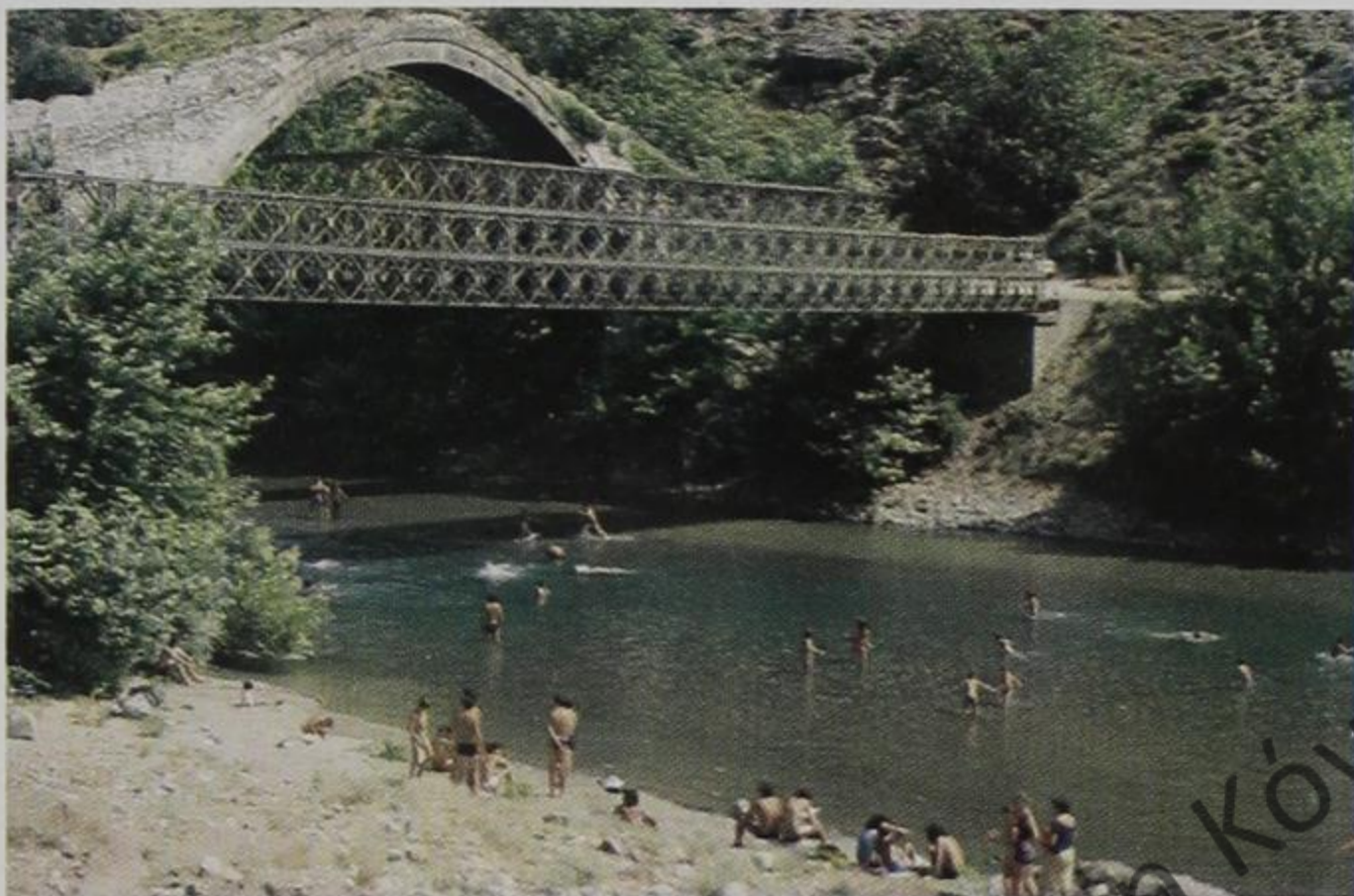
"... πέρα από το ότι θα πρέπει να συνιστά εγκόλπιο σε κάθε Κονιτσιώτη, όπου κι αν ζει, αποτελεί το βιβλίο τούτο, το καλύτερο μέσο προβολής της απαράμιλλης σε ομορφιά και τουριστικά ενδιαφέροντα Επαρχίας της Κόνιτσας..."

Π. ΓΙΑΚ (ΠΡΩΙΝΑ ΝΕΑ)

*

"... Χρήσιμο το βιβλίο του Σ.Τ. και ο ίδιος ο ερευνητής χρήσιμος στην περιοχή, που όσοι βγάζουν βιβλία, ανατρέχουν στις πηγές του και τον επισκέπτονται, γιατί είναι πόρτα ανοιχτή με απλόχερη την καρδιά στο Πνεύμα που υφαίνει. Όμως αυτό το βιβλίο έχει το ανάβρασμα της ψυχής του και μας δίνει σε λυρικούς τόνους μυστικά και την ιδιαιτερότητα της περιοχής..."

Λευτ. Τζόκας "Πανηπειρωτική" 1990

Πισίνα στον Αώο
Pisina in Aeos River

Ορειβάτες στα βουνά Ασημοχωρίου.
Mountain - climbers on the Asimohori Mountains.

Η Νεμέστρσικα από Λάζαδο.
Mr. Nemestriska taken from Mt. Lazarus.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

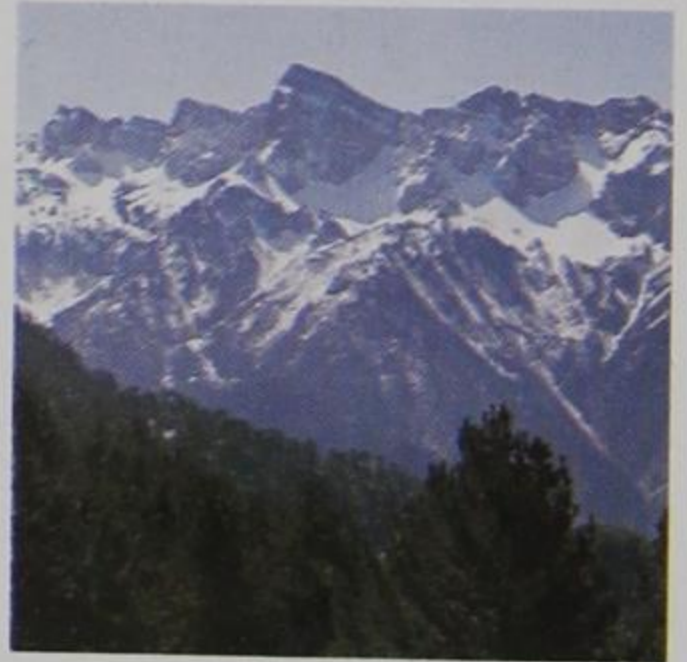
Σμόλικας. Από Ταμπούρι.
Smolikas (Taken from Tabouri).

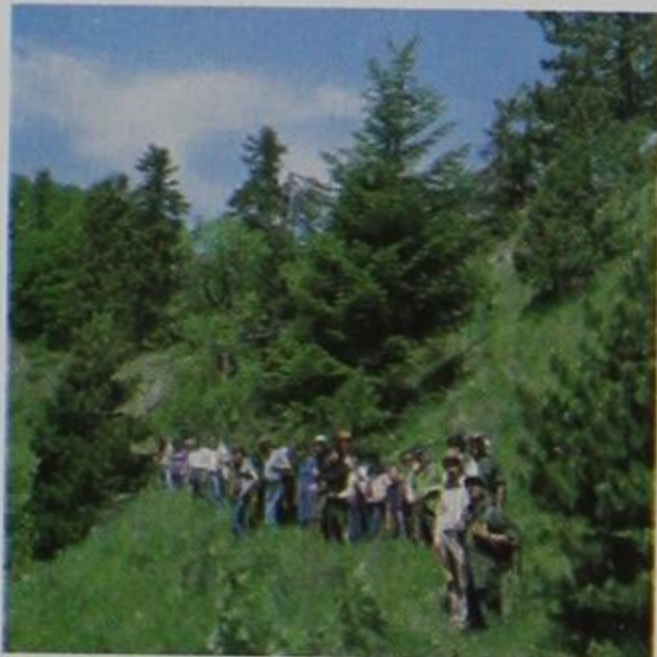
Γράμμος
Grammos

Κλέφτης.
Kleftis.

Τύμφη
Tymphi

Ταμπούρι.
Tabouri.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Λίμνη στο Γράμμο.
A Lake on Mt. Grammos.

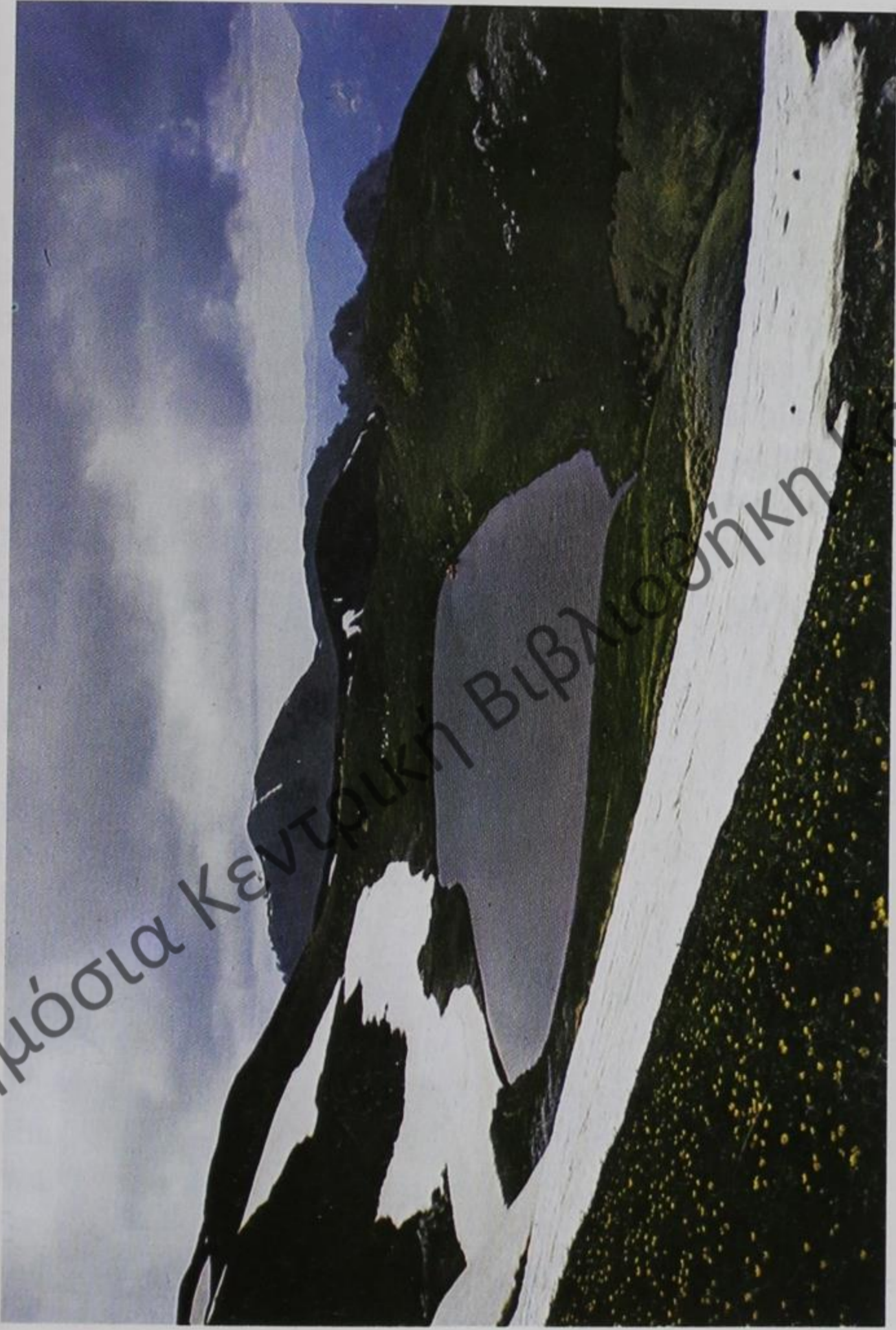

"Δρακόλιμνη" Σμόλικα,
"Dracolimni" Smolikas.

Ρομαντική βαρκάδα στη "Δρακολίμνη" Τύμφης.
Romantic boating in Dracolimni of Tymphi.

Η μυθική "Δρακόλιμνη" του Σμόλικα.
The mythical "Dracolimni" of Smolikas.

Χειμερινή ορειβατική εξόρμηση στις πλαγιές της Αστροκάας.
Winter ascent on the Astraka slopes.

"Δρακόλιμνη" Τύμφης.
"Dracolimni" Tymphi.

PART ONE

KONITSA

Konitsa is built at an altitude of 630 m from sea level, 64 kms NW from Jannina. It is amphitheatrically built, on the hillside of Mt. Gymnadi. Gymnadi was called Nymphi in ancient times. It has its feet on the Aoos River, the waters of which sound more like a lullaby than a simple purling.

Konitsa has been an independant district area since 1948 and is inhabited by 3,500 people (acc. to the latest census). In 1940 there were only 2,313 people living in it whereas in the late 20s it was inhabited by only 1,959 people. During the Turkish Invasion (1453 - 1828) it was inhabited by more than 4,000 people half of whom were Turks themselves. Even sooner - according to historical data - its population had reached the incredible number of 7,000, 4,000 of whom were Christians.

Konitsa was a noisy, alive and well little town in earlier years and that's why people used to call it a "kasaba" - ie a big city - in comparison to Jannina which they were describing as a "little village".

Konitsa: the name

Various opinions and thoughts have been expressed as to the origins of the name of Konitsa.

P. Aravantinos, historiographer specialized on Hipirus History, claims that the name has its origins in the ancient Hipirotic town "Knossos" which was linguistically differentiated over the years: Knossos - Konissos - Konissa - Konitsa. On the other hand, Poukeville and others regard the origin of the name to be slavic. However, specific elements concerning the name of the town have not been found yet.

Konitsa: the history

Safe proof as to when Konitsa was built has not been found

yet; several thoughts have been stated on that matter however.

Poukeville - who toured all around Hipirus during the years of the Turkish Invasion - claims that it is the ancient town of Antinania which was destroyed by continuous barbaric invasions.

The English Traveller Leake (17th c.) puts the ancient town of Erivia in the place of today's Konitsa, based on a popular song which goes "At Erivia's Castle...".

Others report that this was the place where Stivara was situated while some others suppose that the ancient town of Knossos was built there. That last supposition can also justify the name of Konitsa....

What's sure as a fact is that on this strategical as well as picturesque site, there was, as a matter of fact, built an ancient town which was rebuilt many times ever since, since it suffered many barbaric raids. Under the few ruins of the ancient relics found at various spots, the history of bloody crashes and the archaeological treasures of the earlier Rise and Fall of this town are to be found.

The various Roman and Byzantine findings betray that this place has been through a lot, throughout the years. Even today the visitor can see the relics of an old castle, a little far away from the little church of Santa Barbara. An old chronicle tells us that this castle was built by some aristocrat named Konis - and it is maybe after his name that the town took its' name after all. The castle-conquered by the Turks in evil manner-belonged to the Enetians during the Middle Ages. The Turks however became masters of the place, took away the home and land of the native Christians and gave half of the assets to their Albanian subordinates.

Hard evidence of these does not exist so far but tradition has it that the above happened when Murat was Sultan in Konstantinople (Instabul) during the years 1421 - 1451. The Turks received great help by Ishahim (born in Leskoviki) who was the first Christian to become Muslim. His example was, unfortunately, followed by many other Greeks who were eventually called

"Karamourates" after Murat the Sultan.

Because of that "change of heart" many orthodox churches were turned into mosques and one of these is to be found a little far off the Aaos stone bridge. The elderly can also remember another such church at Agios Kosmas.

Over the years life between the Turks and the Greeks became more relaxed and they even started sharing common habits.

The Muslims started showing respect for our religion and many times they were also asking for its help when ill or in need of supernatural aid. It is possible that some relics of their original faith had been regenerated somewhere in the depths of their subconscious. Some of the finest families of the turkish aristocracy have dwelled in Konitsa. Even today we can see here and there half - fallen walls of old Turkish mansions. Their palaces have been surrounded by high walls with enormous stone -gates and marvellous gardens.

Konitsa was the birth place of the so-called Hashekis (commander in Athens during the 18th c.), other well-known Turks who lived in Konstantinople, and even the mother of Ali Pasha, Hamko, whose half-fallen house is still to be found at the upper parts of the town. During the years of the Turkish Invasion the local Kaimakaris (deputy governor) had had his headquarters in Konitsa. The town flourished and it soon became a merchantise centre.

Leather tanning and merchantise had greatly progressed. So were carpet-making and other arts. During the last week of September the famous Pazaropoulo (Bazaar) was conducted in Konitsa. It is still being conducted in recent years with great success. For this bazaar thousands of merchants were coming from all the nearby districts, but even from Thessalia and Macedonia.*

* —————

The writer and translator of this book do not recognize FYROM as Macedonia. For a better understanding the reader is asked to share this view.

There was also animal exchange. They were selling or buying popular hand-made blankets, wooven carpets, coats, agricultural and cattle goods. Even today one can buy the beautiful blankets of Samarina and Fourka, the cheese of Zerma and the headcheese of Dentsiko.

In recent years Konitsa was liberated with the help of the greek Army, on February 24, 1913. Here is where Gavit Pasha found resort together with his 2,000 soldiers and 4 canons. Bekir Agas from Grevena and Mouchtar Agas, together with his 250-300 troops sought resort here as well. The same happened with Hachmet Beis and his regiment, the local Masters Kirim, Izer and Giafer and some 4,000 soldiers. In the late May 1917 the town fell under Italian Occupation which was however ended in the early September of that same year.

During the greek-italian war (1940-41) the Italians caused several damages: they burnt down houses and other buildings. During the Italian-german Occupation (1941) Konitsa had been destroyed for a second time.

The Konitsians, as well as the inhabitants of the whole district in general, showed their patriotism during the occupation years of the 2nd world war and without being less brave than the other greek fighters fought against the invaders as members of various organizations of the Resistance.

That was not the end of the destructions Konitsa suffered: in late December 1947, during the terrible Civil War, several new misfortunes found the town. Ever since the Civil War was over, Konitsa has tried to stand up on her feet again and improve her position.

The town - like all other small towns-has to fight against the "minotaur" of Urbanism. This Urbanism creates hydrocephalous Cities and deserted Provinces. Konitsa resists the absorbion of its' population with the very few means it has available and at the time being waits for any kind of state support which will enable this beautiful town to become a "bride" of the mountains.

As a matter of fact, Konitsa could well achieve such a goal:

It's the bond on the road from Igoumenitsa to Thessaloniki. Konitsa is surrounded by high mountains full of pines and fir-trees; sites that would well be turned into resorts both for the summer as a place for relaxation and for winter as a place for sports.

The Aoos River flows nearby, running through a wild but wonderful in beauty ravine which is still waiting for the construction of the so called "teleferic" at the Gamila Peak.

Not very far away, the therapeutical baths are waiting for their own development. Baths that can cure thousands of people having breathing problems. Even further on the mountains the sub-soil treasures wait to see the light of the day.

...

But let us walk a bit to the centre of the town and its' little roads and paths, and let us feel how alive it is, regardless of all the drawbacks mentioned above. Konitsa has a lot to show us both from the present and the past.

The relics are talking,
the castles are singing,
the ruins and the stones are telling stories
of old times' nobility...

Πέτρινη και σιδερένια γέφυρα Αώου. Στο βάθος το τζαμί Σουλτάν Σουλεϊμάν.

The historical bridge of Konitsa.

GETTING TO KNOW KONITSA

Ano Platia - The upper part of the square

This is the place where the New Town Hall is being built - next to the Red Cross Hospital. The old building of the Turkish barracks which was the Town Hall for quite some time in the past, is now being used for educational purposes.

The offices of the National organization of Health are a little far away. Here are also the Police Headquarters. A little way up one can find the offices of the Organization of the Greek Telecommunications Company.

Central Square

This square is the soul of the town. This is where the evening walk takes place. The small but full with trees park which was constructed by the Decorative Committee, is a place where one can feel cool even during the very hot summer days.

On entering the square there is a telephone ward and one can see the statue of Liberty on the background. This statue was made in 1982 on the expenses of the Town Hall and the Greek Union for the Crippled.

The Market and Other Services of Public Interest

Around the central square one can find all kinds of shops and almost all kinds of services.

There are four hotels "TIMFI", "AOOS", "PINDOS" and "DENDRO" ranging from 2nd to 3rd class. There are also a lot of tavernas where one can taste local cuisine and two restaurants with contemporary cuisine. Pastries, cafes, discos and all kind of other shops are to be found there. There are three baker shops. Three pharmacies, a work - shop of popular art and a branch of the local Women Movement selling hand-made

handiwork.

Services of Public Interest:

Agronomy, rural dispensary, rural veterinary dispensary. Office of Agricultural Development. Chief foresters Office. Coffer of the State. Economical Taxation Office. Court of Justice of the peace. Third Office of Public Education. Centre of Child-welfare. Metropolitan House for Old People situated at Ano Konitsa. House for the development of Mental Abilities where the public Library is also housed. This Library has 40,000 books and borrows them throughout Hipirus and even to the islands of Corfu and Lefkada. Electricity Offices. Post Office. Three Banks (Agricultural, National and Commercial Bank), Notary's Office. Bus terminal with thick transportation to Jannina and the villages of the district, and to Thessaloniki (tel. no. 22 214).

In several spots of the town one can find four gas - filling stations, two dental Clinics, a primary school and a Metropolitan boarding school for highschool pupils. A little further down the market place and at a site which was given to the Municipality by the late major Konstnatinos Roussis, one can find the building of the Highschool and the Leceum. At the entrance of the school the bust of benefactor Roussis was placed in 1983. The bust was chiseled by schulptor Michael Economides.

The Technical and Vocational Schools co-run with the Anagnostopoulos School. There are also three primary schools (at the downtown, the middle and upper parts of Konitsa -one for each part). One can also find three kindergartens, two infantile stations (both rural) and two Institutes for learning Foreign Languages.

In ending, there is also a meteorological station with a lot of organs for various countings which is subject to the Chief Headquarters of the Greek Air Force. One can also find a Union of local agricultural production and a Carpet-factory.

The new Quarter.

After a, free of charge, cession of public land to the homeless

a new Quarter was founded there in 1973 at a place called Gravitsia. At the same time the Organization of Residence built 24 apartments for an equal number of families who were working either as workers or as civil servants.

Nearby, the General Registry of Sports constructed the National stadium which includes a volleyball-court and a gym. This quarter, which lies from the 3rd Primary School to the Aooos Bridge, is mainly inhabited by refugees coming to Konitsa from Turkey after the Micrasiatic Disaster of 1922.

Churches

1. St. Nicolas: Built around the years 1842 - 43. It is the town's Cathedral and its' full name is Cathedral of the district of Driinoupolis, Pogoniani and Konitsa.

2. Agii Apostoli: Its found at Kato Konitsa. It was built in 1791 on the ruins of an old church. It is built at an idyllic spot where the peace and quiet are very relaxing. Thats where the cemetary is also situated.

3. Santa Barbara: Its a little church built on the relics of an ancient temple.

4. Agios Konstantinos: It is built in recent years at Kato Konitsa.

5. Agios Kosmas: Founded on Sept. 1970 with the personal involvment of archibishop Sebastianos and the aid of the Christians. The construction works ended in 1975 and on Aug. 24 of that same year the church was consecrated. The church is dedicated to St. Kosmas from Aetolia. (St. Kosmas was born in 1714 at Mega Dentro of Apokouros. On 24.8.1779 he was hung by the Turks after Venetian merchants and Jew usurers had slandered him and accused him of being a Russian spy). He was hung at the village of Kolikontasi in Berati, Albania. Ali-Pashas respected and loved St. Kosmas and he was the first one to honour him after he was dead.

St. Kosmas and the schools.

St. Kosmas, when travelling around Hipirus, stopped at Konitsa for a while. His main purpose was to wake the national consciousness of the Greeks. In one of his teachings he states out: "You, miserable and unspeakable people who only care about living longer, you ignore the most important of all: both men and women and children are in a great danger of sinking into the fires of hell. You need schools. Start building them NOW. This is your only Salvation!".

After that, a lot of primary and secondary schools were established in Konitsa. They all promoted the Education Issue. As a matter of fact, as historiographer Lambridis states out, the urgings of St. Kosmas were so much welcomed that "women in Konitsa - like the women of Carthage in ancient times - sold all their jewellery (gold and silver) and all their silk clothes and gave the money to help cover the costs of the establishment or maintainance of the school buildings.

St. Kosmas was not the only teacher of the nation. George Mostras from Arta, Balamos who taught during the 18th c. and Dr. Kosmas from Thesprotia were also as important.

Chapels.

1. The Red Virgin: Old byzantine chapel dedicated to the Assumption of the Virgin Mary, with byzantine wallgraphics of the 15th c. (1412). Its half an hour drive from the western parts of Konitsa.

2. The Holy Trinitarian: it is in the fields of Konitsa.

3. Santa Paraskevi: also found in the fields.

4. St. Elias. It is built up in the mountains.

5. Agios Athanasios -at the upper parts of the town.

6. Virgin Mary's Chapel - near that of Agios Athanasios.

7. St. George the Neo-martyr of Jannina. Its found in the centre of Konitsa but it is a private chapel and its open to the public only on special occasions.

Benefactors

Konitsa has had its' benefactors almost since its' construction.

One of them, Panagiotis Hatjinikos (1709 - 1776) was, together with the famous Zois Kaplanis, benefactor of both Jannina and Konitsa.

Another famous benefactor is Michael Anagnostopoulos (b. 1837 in Papigo - died in 1906). With the money of his legacy to Konitsa's prefecture, Konitsa's public Council decided to establish the Anagnostopoulos Agricultural School of Konitsa. Mr. Anagnostopoulos was also the manager of the PERKINS Institute for the Blind in the United States.

But of course, one cannot talk only about the benefactors of the past. Benefactors can also be found nowadays -in spite of the personal interest which now is prevailing between human relationships.

Konstantinos Roussis (ex-major) donated the site where today's secondary school has been built. Chris Pravatzis, donated an apartment for athletic purposes in Athens. Hippocrates Natsis gave cash for a play-ground in Karies. Nicolas Grassos (b. in Pades) donated three stores in Salonika. He also gave a considerable amount of money in order to built an establishment after his name in Konitsa.

Mr and Ms Dova donated an apartment under the condition that the money of the rent is to be given to the best students of the Highschool and the leceum. Herasmia Skianis donated the establishment which now houses the first Kindergarten in Konitsa.

In ending, Clearchos Papadiamantis donated assets coming up to 40 million drhs in order to built an establishment after his name in Konitsa. Here is a part of his will:

"The purpose of this establishment is naturally the public interest. (civilization, education, charities etc.). To be more specific this establishment will aim at the rising of the spiritual and mental level of all the people living in Konitsa -which is my birthland.

Most of the nearby villages have benefactors too.

TOURING

There are many historical and important buildings and sites of natural beauty in Konitsa.

Going up the narrow streets one can literally "discover" the chapel of St. George the Neomartyr. The private chapel on the outside is surrounded by stoned patios and reebs embracing its' walls. In the inside the paintings of the Hionaditic School are prevailing. It is now a kind of hagiographic museum which is worth seen by all those who love the painting art of the past generations.

The mansion of Housein Bei

A little bit further up the Town Hall is the mansion of Housein Bei. Going up the narrow road we come to face the gates of the mansion with its' wonderful yard. The walls are high and covered with reebs and ivy. The doors are old and the wooden windows are swallowed by moth. Parapets are now covered with weeds since men do not care any longer... Inside the house the ceillings are carved beautifully with traditional patterns - a product of a wild imagination and a devine inspiration. The gardens were full with beautiful flowers. Seances were mingling together with the warblings of the nightgales. Stoned chiseled fountais welcomed charems, nobility and gentility of the time.

Hamko's Mansion

At a panoramic spot one can see what is left of the family house of Hamko -mother of Ali-Pasha.

All around heavy and tall walls with loop-holes and hidden doors; enormous gates ornamented with curved drawings and turkish inscriptions. In the inside, aging and torn down because of battles and conflicts one can find stores, barracks and stables.... Piles of stones now stand where once heavenly gardens stood and only a part of Hamko's mansion is still standing erect. These ruins would have said a lot if only they could speak.

According to some historiographers once this was Zeinel Bei's serai; he had a daughter of an outstanding beauty, Hamko. Everybody knew about Hamko's beauty. Albanians from Berati, Tepeleni and Argirokastro were coming to ask her for their bride. There was also a love song composed to praise her beauty.

While on a expedition against his brothers Salek and Mechmet, Velis visited Konitsa. He saw Hamko and fell in for her. They got married and later she gave birth to Ali-Pasha -known as the "lion of Hipirus".

Santa Barbara

A wide path leads us, through bushes and young thees, to the chapel of Santa Barbara. The forest nearby is a new one for the older was burnt during the years of the German Occupation.

It is built on the ruins of an ancient temple. This chapel has a rare position. Its Konita's veranda. The view from up there is breathtaking yet outstanding. All the way up is the mountain, full of pine-trees that come out of the rocks. Green, in all its shades, is dominant.

A little bit further up are the relics of the castle. And down on the highway one can see the two Aaos Bridges and the river itself swaying its' way through the valley.

There is the mosque- a relic of the years of the Turkish Invasion-the chapel of Agii Apostoli with its cemetery, and the bell tower...

Houses, schools, the little town, all are beautifully scattered in the mountain's feet and further in the background Aaos and Voidomatis become one with the River Sarantaporos and then disappear in the depths of Albania. At the glorious Meropi - Mt. Nemertsika - your eye can rest for a while before it looks to the right, at the albanian mountains and the so-called Leskoviki. It is thus worth the pains for one to climb all the way up to Santa Barbara. Besides, its only a few minutes away from the 2nd primary school and the view is more than compensating

On Ash Monday a lot of people are gathered here and a fiesta takes place.

The Castle

The castle is not very far away from Santa Barbara. The site is incomparable. One gets the sense of being in an aeroplane and looking down at the river and valley.

Sheer rocks split among our feet and the Aaos Ravine appears itself. The mountain sides are filled with pines and other wild-trees which give the place a grandeur. White with snow all year long is the opposite peak of Timfi which, in its 2,500 m. altitude provocatively pierces the sky. On the feet of these sheer rocks Aaos sounds like a supermundane monster. Here, at this outstanding position the castle was built and severe attendands were surveying all the way down the mountain sides and the plain.

Historically speaking we cannot say for sure who built it and when. Its' secret lies hidden somewhere in its' relic and someone has to dig deep among them to find it. However, tradition says that this castle was once Enetian but was taken away by the Turks in evil manner. After many years of fighting the guard was fooled by a Turk dressed in women clothing....

The old say that there was an underground drain which ended at the river and the besieged were using it to take water or even escape.

Nowadays, there is a cave full of stalactites and people say that's where the drain ended. Whether this was the exit or not, remains to be seen.

The Museum

The Popular Art Moseum in Konitsa is at the "Dentro" position and was built by the Adorning Committee in 1980 through its' members donations and with some State financial assistance.

The various exhibits were either donated by the inhabitants ot bought by the committee.

Besides the popular local clothing exhibits, there are also

various traditional utensils made of clay, wood and copper; various farm implements and other tools useful in the everyday life of our ancestors.

The inauguration of the Museum was held on Aug. 9. 1981.

The mosque

On the way down from the castle to the river and among rocks we reach the mosque. Tall, with its sharp nose looking towards the sky, it stands there for centuries now reminding the visitor that sometime the Turks were here. We can see the Hotja going up there to pray and preach the Muslims.

The everlasting cupress -trees nearby paint the gloomy picture of an old gleam of Ishlam -in vain!

Barbarian invasions, mutual slaughter, glamour of an imposed minority are all covered like steps on the snow - thats what oblivion does to people...

The mosque was built by Sultan Suleiman the Glorious in 1536. Its sacred for the muslims.

Nowadays, the Archeological Branch is very careful to maintain whats left and fence its' gardens.

The Aaos Bridge

*The wooden bridge is a hundred years old,
unites the two ends of the ravine
and brings together people from East and West...*

A few metres furher down the mosque, near the exit of the ravine the two banks of Aaos are united with a beautiful stone bridge.

Outstanding and imposing, in the ravine's mouth, it has been the only passage from the one point to the other for many years. It is -in all probability- the biggest in height and width monoarched mansory in Greece (20 x 40 m.).

In earlier times, in the middle of the bridge's span there was a little bell which was ringing every time a strong wind was blow-

ing.

That way the passer-by was informed to be careful and not be carried away and fell in the river.

To continue tradition the Adorning Committee hang, in 1975, a likewise bell, since the original one was destroyed during the wars.

Its' history

In 1823, under the supervision of D. Liabeis -according to historians- and with public aid, a wooden bridge was built to serve the citizens.

But in 1833 this bridge was carried away by floating waters and Pan. Skoubourdis and Vas. Masios undertook the construction of a new bridge. Later this bridge was also destroyed.

So in 1870 J. Loulis, banker in Jannina, coming from Kastanochoria, and passing by, destined at the sulphur springs nearby, promised a great amount of money and started getting this money for the construction of a new bridge. It was finished in 1871 and cost 120,000 turkish piastres.

Apart from Loulis who offered 50,000 piastres, Liabei Bros offered 5,000, A. Papazoglou 2,000, J. Liabeis 1,300, G. Zoidis 2,500, Mochamet Beis Siskos 2,500, Bekiaris Bros 1,060 piastres and the archibishop of Vella 50 Turkish pounds. The rest of the amount was gathered by the citizens of the town both Greeks and Turks.

Chief engineer was a popular and illiterate architect, Ziogas Frontzos from Pyrsoyianni.

The construction amazed both the Turk and the European architects. When they came to inspect it (from Konstantinople) they started asking "who built it?". The inhabitants told them to search for Ziogas. They then asked him which Polytechnic school he had graduated from and he answered. "The Krapa Polytechnic School". (Krapa is a site at Pyrsoyanni).

In 1913, while the Turks were leaving Konitsa they attempted to blow the stone bridge up but they failed.

St. John-neomartyr from Konitsa

Konitsa has her own saint. There are paintings of him in the church of Agii Anargiri and at the chapel of St. Nicolas in Konitsa.

John was born in Konitsa and both his parents were Muslims. His father was also dervise. His house was a little bit further down where the "Dentro" position is. He was originally called Hashan. When he became a young man he went to Jannina, then to Arta and from there to Agrinio. There, the Turk commander Iousoufarabas, called him his dervise.

Later, the Turks changed commander but John refused to follow either the old or the new one. His behaviour was Christian-like and so were his clothes.

He could not get baptized however because he was afraid of the consequences on him and the Christian population. That's why he went to Ithake and was baptized "John". He took the Christian preaching and came back to Xiromero, at a little village (Mahalas) where he also got married.

During all that time he was hiding but in 1813 his father found out about his refusal to remain a muslim and sent two dervises to make him change his mind. He didnt want to see them or talk with them and they left.

After that he was turned in to the local Mousehim (commander), who got very angry and informed the katish and mouftish (muslim priests). After that they arrested him, tied him up and brought him to Agrinio for further interrogation.

John admitted his being a Christian and said he had changed his name into a christian one. The muslims tried to dissuade him by promising him high positions and great wealth. But that was in vain. John was steady and with great courage he manifested his christian Faith even when the Turks put him to prison and tortured him in the most cruel way.

Finally they killed him with a sword in Sept. 23, 1814. That was Wednesday. That same day the Christians in Agrinio took his body and burried it at a field nearby.

St. John's fountain

Next to St. John's shrine one can hear the waters of the fountain purl.

This water comes from the bowels of the Earth. Its' murmuring meets, at springtime, the nightgale's song.

The fountain's darning was done in Sept. 1976 and it now looks like a traditional lobby. The water is crystal clear and digestive.

The mausoleum

A hundred metres away from St. John's fountain, the state constructed in 1976 a mausoleum to honour the soldiers who were killed during the wars.

The mausoleum is found at a picturesque site and is very simple in appearance; it impresses and submits the visitor. The cupress-trees almost bow before the honoured dead and at the pine-wood nearby, the wind blows tenderly. Here man is touched by the glory of the human sacrifice and one can really probe deeper into the meaning of life.

Platanakia-Panagia - Ai -Thanasis

Behind the hospital is a little road which, after 3 or 4 turns leads to "Platanakia": the new taverna and Guest-room which were built at the expense of benefactor Kl. Papadiamantis, EOT (greek tourist organization), the Prefectural Fund and the Municipality's Fund.

Platanakia is ideal for the hot summer months as it is built at an altitude of 750 m. Further up, built among inhospitable rocks is the little chapel of the Virgin Mary-referred to as Panagia. On the hills' feet one can find the chapel of Ai Thanasis. Its found in one of the most picturesque sites in Konitsa.

Between the two chapels-on the top of a hill- is a memorial structure in honor of those who fought and died during the Italian-Greek war of 1940.

Sharp mountain sides and pines, beautiful green hills and

ravines - this is how the landscape looks like in 800-900 m altitude.

A few kilometres away from Ai Thanasis- in the heart of the pine-forest- one can find the children's camp where hundreds of children seek for and find pleasure and healthy environment each and every summer. From the camp onwards the road is not covered with asphalt any more but if you decide to take it, it will be worth it since it leads to the villages of Aaos' Lakk and before you reach Sousnitsa there is another fountain where the vegetation is also luxuriant.

This is just right for daily outings: you eat a lot but it is not before long that you want to eat again.

PART TWO

THE AOOS RAVINE

The old stone bridge is the entrance to the most approachable part of the Aoos Ravine.

This ravine with its endless and almost unexplored gorges is however not widely known. With its great length (50 kms), the deep straits, the horrific mountain sides, the covered with all kind of vegetation peaks and the rare flora and fauna is equal to and in some parts even better from the famous gorges of Vikos and Samaria.

This marvellous landscape is, up to now, undeveloped. This, of course, can at some extent be positive: Because, if its development were to be carried out destructively and with no sense at all -as was the case with other greek landscapes- its all the same it never happened. Nowadays that even more people can understand what it means to destroy Nature, we hope for a better, more correct and rational development.

Up to now we have come up with various studies on the development of the ravine and its surroundings. The most recent is that of the Swiss mechanic (1962) A. Schonholzer. According to this survey, a teleferic will run through the ravine all the way to Drakolimni in Mt. Timphi. Another study is that of Dr. K.N. Gargounis, geologist (1979). He suggests the construction of a tunnel, a "Fußgängerzone", a fishing spot etc. There is also a study on behalf of the Ministry of Co-ordination for the development of the ravine. This study was conducted in 1982 and includes:

a. views on how to take advantage of the ravine in the best way.

b. list of the hundred plants, herbs and flowers and an equivalent number of animals and birds of the area.

c. suggestions on how to develop the whole place best.

The "Hipirus" Developmental Company have also conducted their own studies.

The Aaos Ravine and the Vikos Gorge have been characterized as National Parks since 1973 and are among the ten National Parks in Greece.

Recently, several problems have arisen as to the construction of a dam in Chrysovitsa, Metsovo and the brief diversion of the Aaos Springs towards Arahthos.

The inhabitants of the area are concerned as to whether this will affect the irrigation of the valley or not. The Electricity Company can have various other spots for the construction of electricity dams. Let's hope this one will be preserved since it is a place of unique beauty.

The Wild Goat

Among the animals that live in the Aaos Area, the wild goat has a very important position.

Of course, the roe-deer with its big, naive eyes is the most beautiful animal in the area. The eagle on the other hand is unquestionably the king of the high peaks. The bear is the biggest "monster" of the great nature.

But, the wild goat is the fastest and more headstrong of all. It's the "acrobat" of the mountains.

They are found where no man has ever put his foot on and they climb from one rock to the other with an amazing speed and an unbelievable accuracy. They look around, towards the valley while chaos and steep rocks split under their hooves.

These animals are not very beautiful but they are imposing and have an arrogant air, with horns on their head and pointing hooves under their feet. They are found in the Aaos Ravine with its steep and forested hillsides. The wild goat is like an ornament to the ravine and physiologists amaze themselves with the incredible speed in which it appears right in front of them and then vanishes like a forest-airy - in a flash!

The wild goat - a few dozens left now - wonder around in

groups and fortunately have outlived extinction. Their hunting is banned but some hunters are killing them in great numbers and it's now doubtful whether they will still be there in the future unless severe punishment is imposed on law-breakers.

All over Greece there are only a few places where one can find these animals. The Aaos Ravine is privileged to shelter such a rare animal.

The Stomio Monastery

In order to reach the Monastery of the Virgin Mary one has to walk for quite some miles along the river. According to Schonholzer this should be the start of the teleferic line which would end at Drakolimni.

On both sides of the river vast rocks form the ravine which is full of pines, elms and other trees and bushes. The subsoil is full with ore such as quartz which sometimes is even scattered here and there on the ground.

The river rolls its water in a loud and supermundane manner. The point where the ravine gets very narrow, resembles an outlet (stomio). The monastery is built on a rock - like an eaglenest. No one can really put into words the view from up there. Densely vegetated hillsides, with running water everywhere, all around, and the Gamila peak above the monastery scraping the sky.

It's a place which provokes the ultimate Fear and spiritual Hoisting. Such were the places our ancestors imagined the nymphs to live at.

From an epigraph on the monastery entrance one can see that this Byzantine chapel was built in 1774 by a Konstantinos who came from the opposite hillside of Paleomonastiro. During that time it was full with nuns who cultivated the land, kept flocks of lambs and goats and had beautiful gardens.

On Aug. 18 1944 the Germans burnt the place to the ground and only the chapel was left untouched.

Every year on Sept. 8, a lot of people come there to honour

Panagia Stomiotissa.

Throughout the year, many physiolatres visit the place. From time to time Rvr. Kosmas takes Mass and looks after the monastery as best he can.

Canoeing in Aoos

Together with the ravine, its wild beauty of flora and faouna there is something more for the visitor: its the plasure and satisfaction of those who enjoy taking the difficult but lovely sport of "Kajak" or canooing.

Every year in early June, groups of tourists (esp. germans) puddle from Vovoussa down to the Konitsa Bridge in their canoes. The spectacle is impressive and pleasant: canoes slide on the foaming and fiery water.

According to the veteran canoeist J. Schächner, Aoos is one of the most "difficult" rivers for such a sport. On a 7-climax he gives Aoos a 4 and for some more difficult passages he gives a 5 and a 6. He claims Aoos is one of the 5 of the best European Rivers and says that Mt. Timphi is the most splendit of all the other european mountains.

Lately "PRAXIS" club, apart from coping with the exiting sport of the canoeing have also started a wind-flying School giving new get - aways to the young people of the area.

Another activity which many of Konitsa's visitors can undertake is Trout fishing. This is done either with a fishing rod or with a fishing line and its a very pleasing sport.

PART THREE

SOCIOCULTURAL ACTIVITIES

There are many corporation clubs in Konitsa. The following are the most important: PINDOS football team Ornamental society. Merchandise corporation. Feminist movement club. War Resistance club. Cultural Club: "St. Nicholas" etc.

Folklore dancing club whose members are both children and adults. Mountaineering club which, with its outings and rushings motivates young people to love Nature.

In Athens there is the Club of Konitsians living in the capital. Its called "AOOS" and backs the town up financially. In Athens is also the federation of the Konitsian Brotherhood, and the Union of the Konitsians living in Jannina.

Recently, with the support of the Aaos Club and the aid of the municipality and the citizens, a new association was formed: its the Association of a Popular Base. This, together with HIPIRUS Company moves towards the socio-economical development of the area.

Cultural Development

During the years preceding the war the cultural development of the province was slow; during the years of the german occupation however, there was a cultural boost the importance of which noone really did realize at the time. All the people who were fighting to get their food and gain their Liberty did, at the same time and through the Resistance teams, rose their educational and cultural level a great deal.

Further development however was held back since after the war the political situation was not steady, a lot of people started moving towards the big cities, some others immigrated and the foreign customs came to distort the traditional ones.

A thing that was preserved through the years is the annual "fiesta". Of course it doesn't keep its original form any more but it still is the main event of the villages. Lately, at some villages like Pyrsoyanni-Kastaniani and elsewhere, people organise cultural weekly fiestas with talks, plays and dancing.

In Konitsa also, some plays are being put on stage from time to time. The clubs and corporations sometimes call important people to give lectures.

In 1980 a new fiesta was established. It lasts 10 days (8-18 Aug.). The concept of the idea belongs to the young people in Konitsa but the Municipality helped them both morally and financially. Apart from the fiestas, plays, sport activities, traditional music festivals etc. there are also - during these 10 days - art exhibitions (painting, photography, craftmanship etc) and also a book exhibition with the works of young writers living in the area.

In ending this chapter we should also mention the publication of the "Konitsa" magazine. It is published every two months in Konitsa and with its reportages and local news, is the linking bond between the Konitsians and those who live in Athens, away from their birth-place.

The carnival

The people who will visit Konitsa during the Lent Period can enjoy a beautiful and very old fiesta: a rich and delighting carnival.

The carnival in Konitsa was absent for quite some time but it reappeared in 1978 and as time goes by it becomes even better. Old, local customs and characters are revived and the people's laughter is never - ending.

The Municipality has founded the Civil Centre which covers a lot of cultural activities. There's also a Music-School and the Municipality's Radio Station. This Radio-station covers a wide area. The Metropolis of Konitsa have also their own Radio-Station.

PART FOUR

OUTINGS AWAY FROM KONITSA

If the visitor wants to see some more of the natural beauties in the area he can then go a little far away from the town:

Voidomatis Stone Bridge

Seventeen Kms away from Konitsa we find the Voidomatis Stone Bridge which is 200 m. off the Highway. The water of the river is crystal clear and it forms a fall at the irrigation dam there. The water is drinkable and digestive. Perennial plane trees overshadow the river and make a site of outstanding beauty; a site ideal for banquets and fiestas. Especially on May-Day, thousands of people come and enjoy themselves there. Many amateur fishers also come to fish the famous trout. This is one of the few so beautiful rivers in Greece.

At various spots, all around the river, one can find tavernas and cafeterias and some metres away from the bridge there is also an A-class Hotel.

Research has showed that Voidomatis is the clearest European River and thus is open to many activities (photograph, fishing, canoeing etc.).

Historian Labridis commends on the Bridge: "for just 37,000 piastres Balkiz Hanoum, wife of Malick Pasha, managed - evethough others before her had tried but failed - to construct the bridge (1853). Among those who failed, we should mention G.K. Berjeyannis who spent 10,000 piastres in 1844".

Monasteries and Voidomatis

Inside the ravine and all around the river's banks there are monasteries where people - during the years of the turkish in-

vasion - found refuge away from the barbarians. These monasteries were hermitages for the monks and consolation for the Christians. On our way up from the bridge, on our left hand, we see the Chapel of Agii Anargiri. There, under the shadow of the ravine and its' steep rocks one can find the ruins of what Time and Man's Indifference left. Agii Anargiri is a small chapel with frescos and abandoned cells.

As the epigraph on its entrance claims, it was built in 1658. It now belongs to the Municipality of Klidonia, Konitsa.

As we approach the "heart" of the ravine we reach the point where the plane trees form a pan with the ground, and the sky above them cannot be seen.

Here, on the right side of a steep rock, one can find the Monastery of Zoodohos Pigi (Panagia Spiliotissa). Labridis says it was built in 1579. It became the centre of the whole area and its' active and brave Father Superior and monks were encouraging and helping the inhabitants of the near by villages. Nowadays the monastery is under the supervision of the village of Aristi and there is a great fiesta every year on the day of Zoodohos Pigi (the 1st Friday after Easter).

Under the village of Vitsiko and near to Voidomatis Spings, there is another small chapel- dedicated to the Assumption of the Virgin Mary. It was built in 1738 and some of its frescos can still be distinguished.

As regards to the name of Voidomatis, the most dominating version is that which claims that the first constituent is the slavic word "Voda" which means "water". The second part is the word "mati" which, in several parts of Greece means "water spring" or "source". Indeed, the water of Voidomatis is as clear and cold, as the very place it comes out of. We should also mention that in a small distance from Agii Anargiri a cage has been found. This cage is full of bones and pyritoiths, aged 12,000 years.

The Monastery of Molivoskepasti

For those who visit Konitsa and stay a bit in the town, it

would be an omission not to visit the monastery of Molivdoskepasti as well. Besides, its only 17 kms away, with a road paved with asphalt and a very beautiful drive. We pass both Mazi and Aetopetra and reach Bourazani where the Aaos Bridge is. There we see a taverna and the hotel "BOURAZANI". The locality is fascinating!

A kilometre away, by the river - which is broader at that point-a cave was discovered a few years ago and its full of stalactites. Noone has really explored it yet and unless the State doesnt do something about it, it will be destroyed by careless and reckless visitors.

At Bourazani, the road on the left leads us straight to the monastery. It is built under the village of Molivdoskepasti-on the feet of the outstanding Mt Nemertsika or Meropi (Aeropou in ancient years). The whole area is flat, vegetated, and has many water springs.

From far away one can see the tall Byzantine dome. The monastery is dedicated to the Assumption of the Virgin Mary and is surrounded by a tall and thick wall. The wooden gate way -covered with iron plate- is 10cms thick. One can make out holes done by the bullets of Turks and Albanians who attacked the place.

On Entering the yard, on our left hand, we find the cells where the monks and pilgrims were sleeping at night. Nowadays these cells are re-constructed to house christians who come a long way. The superior of the monastery is in charge and is always there to help worshipers in whatever they might need.

In the inside, the church has many artistic woodcuts of the 16th century and some old hagiographies. The painting of the Virgin Mary is a work of the 7th c. and is called "Panagia Pogonianitissa".

The History of the Monastery

In short, this is what happened with this Convent:

It was built by the Byzantine Emperor Konstantinos Pogonatos

in 670 BC. Tradition says Pogonatos entered the bathrrom which was near an ancient temple there in a very arrogant way and when he came out he was all black. Of course he regreted his being so arrogant and proud and immidiately got cured. It was then that he decided to built the Convent. It is called Molivdoskepasti (leaden roof) because it was covered with leaden stones. Later this lead was turned into bullets for the needs of the Revolution.

Many years after that it was almost demolished but it was renewed by Adronikos Komninos Paleologos in 1341.

During the Turkish Occupation the Monastery was turned into a School and helped the greeks a great deal.

Once it was the Metropolis of the Province of Pogoniani. That was so till 1863 when a patriarchical circular letter abolished it.

The Monastery celabrates on Aug. 15 but pilgrims come a day earlier. On the day of the Festivity people lay on their blankets, on the grass, and eat, drink and dance to popular music.

PART FIVE

SITES OF ARCHAEOLOGICAL INTEREST

It is known that in the past, the valleys of the rivers were the main roads through which people communicated with each other. The Aaos Valley too played an important role in communication. People were coming in great numbers from Italy to the Albanian Coast (Illiria) and from there, through the Aaos Valley, they were coming to Hipirus and Thessalia. Another way to reach Hipirus was from Agii Saranta, through the Drinos Valley and the Kalpaki area to Jannina. Later, the Romans constructed the "Egnatia Street".

At the most crucial and strategical parts of the valley the ancients built castles to check the enemy's advance. Ruins of these castles are still scattered here and there. Such a place is the small valley starting from Konitsa and Mesogefira to Kastraki and Vigla. This part, in ancient times, belonged to the province of Molossida and was called Trifillia. Titus Livius (32, 19) mentions that it was there that Pyrrhos, King of Hipirus, had his palaces and campuses.

The English professor N.G. L. Hammond in one of his books on Hipirus writes: "The castles that one can find in these parts are Kastraki -at the upper side of the stone bridge at Voidomatis-Mesogefira, where Sarantaporos meets with Aaos, Paliogoritsa between Konitsa and Heliorachi and finally Litovouni -where Aaos and Voidomatis meet." There were some other castles at other spots too. Such castles were Lahanokastro in Pogoni, and Crisorachi and Vella in Kalpaki. That way king Pyrrhos was defending Molossida with a series of fortifications at the Northern Side of the Valley. All these, together with the towns and people they were protecting, were destroyed by the Romans (168 BC)

when Aemilius Paulus invaded the area.

Quotations from Hammond's book

"Roman coins and two parts of a bollar with a diametre of 0,38 cm were found west from the agricultural school".

"... a line of a peripheral wall and a number of building stones with dimensions of 0,75 x 0,50 x 0,40 cms (both elaborated and non-perfected) were found at a place called Paliogoritsa, north from the main road.

Between the line of the peripheral wall is a Rock some 7m long and 4,5 m wide, the upper part of which is hewn at various levels. It contains two coffin-like chambers, parallel to one another. These are in good condition and their dimentios are 2,20 x 0,70 x 0,55 m and 2,15x0,85x0,55 m. On their unhewn side there is a high side 0,15 m wide, which stands erect on a height of 0,03m. under the general level of the rocks. These chambers resemble the stoned tomb of the Pliakos Cave in Plotsa, Albania".

"... On the deserted and forested hill of Liatovouni, a calcareous sinter is covered with high quality red splinters and the ruins of a small fort which can still be traced and which is built with small stones and no lime mortar. Obviously, this fort is posterior to the Ancient Times..."

Sesarithos

As Aravantinos writes in his Chronography, Stefanos of Byzantium has mentioned Sesarithos for the first time:

"Sesarithos was probably situated near the Aaos Bridge, now called Mesogefira where the ruins of a remarkable Acropole are to be found. This was Sesarithos, now called Caramourataria.

Hammond adds: "... The possible length of the wall is 1050 steps. The building stones are rectangular and adjusted to each other. Their dimentions are 0,70x0,45 x0,40 m. At the Southern part of this site, three rows are still standing on their natural

position".

Rhuinikos-Rhevniko or Kastraki

Vertical to the river, next to the stone bridge of Voidomatis, is a vast rock. One can go up there from either a path starting from the bridge or the road from Agios Minas Church. The view from up there is excellent. At the background, the river sways its way through the valley. The echo comes back to the top and is horrific. Eastwards one can see the Mountains of Papigo and the spectacular Vikos Gorge.

Western lays the green valley with its three rivers: Aoos, Sarandaporos and Voidomatis. All come together at the Albanian Border and vanish under the steep Mountain of Nemertsika.

Old cisterns and Mansions' foundations are all that's left of the ancient temples... The Chapel of Evagelistris, built in 1576, stands silent and glory on a bare hillside.

Once this castle was a crossroad to the valley. King Pyrros had it fortified-like many others. The rise and fall of this castle wasnt final until it was completely destroyed by Islahim in 1382.

Noone really knows where History ends and legend begins. People talk about Civil Wars, a tunnel coming down to the river from the mountain, a princess' brooch which is buried somewhere...

PART SIX

WHERE TO GO

Aristi-Gefira-Papigo

*A*t the 27th klm of the Konitsa-Jannina Highway we take the left turn to Mesovouni. Going up we pass Aristi and reach the Voidomatis Bridge with its splendid view. On the right we can see where the Vikos Gorge begins and on the left is the old Monastery of Panagia Spiliotissa.

Plane trees and clear waters all around make the place a pleasure for both the visitor and the shepard. A road with the one turn following the other leads us to Papigo which is built at an altitude of 1000 m. The houses are all covered with tables of stone, the streets are paved and enormous rocks overshadow the village.

Visitors can spend the night to one of the Inns and guest-rooms. The Clearhos Staras Collection of plants, flowers and insects of the Vikos Gorge is also interesting. From Papigo one can go to the shelter of the Greek Climbing Club, after a 3-hours walk. Its built in the middle of Mt. Astraka at an altitude of 2,000 m. From there it takes 2 hours walking to reach the legendary Drakolimni.

East from the village, on Mt Astraka is the entrance of a cave which lead the spelaeologists to a depth of 405 m. English, Italians, Poles, Check, and others have explored it but nothing is formally said yet. The locals call the cave Provatina.

Monodendri-Vikos

There are two ways to go to Monodendri: its either from a turning on the 45 km of the Konitsa-Jannina Highway or from

the Soldier's Statue Road in Kalpaki. The visit however worths it. A bit further down the village is the Monastery of Santa Barbara. That is where the Gorge begins. It is 12 Kms long and 850 m high. It reaches the Chapel of Panagia at Vetsiko where the springs of Voidomatis are. The sight is striking for its splendour and wilderness. The echo of a man's voice mingles with the water's roar. Here only wildgoats and other wild animals come. This was the place where Katsandonis (a Klepht leader during the revolution of 1821) had his den at.

Vikos is being described by distinguished writers and singers on various poetic versions. It is "a piece of land cut in stone slices with the sword of an angel" as Lambros Malamas says in his "Touristic Hipirus" (p. 177). Roze Milliex, at an essay in the "Vima" journal writes about "an adyss Nature has created which was later filled with flowers".

As Serafim Tsitsas claims in an article in "The foresst Chronicle" "Vikos" is one of Nature's Wonders all over the world. Its one of a kind". I. Lambridis says that "Vikos' cuts and slashes are more than dreadful caves and astonishing clefts in a rock". Finally, Kostas Lazaridis, in his book on Vikos (p. 27) says that "all this landscape has an inexpressible phantasmagoria".

Since 1973 Vikos, together with the Aaos Ravine, has been a National Park.

A visitor will also find interest in the other villages of Zagori, with their stoned patios and roofs, the popular Art Museum in Elafotopos, the K. Lazarides Museum of Koukouli with hundreds of Vikos' flowers etc.

Kalpaki-Vella-Kallithea

At the 30th klm of the Konitsa-Jannina National Road the legendary Kalpaki is situated. On the surrounding hills the Italian divisions advance was checked by the greek soldiers in 1940. One can stop at the Museum and see some reminders of that epoch. Two kilometres further is the old Vella Monastery, the school and other buildings. Small springs make the water jump

out of the rocks.

About 30 kms away is the Kakavia custom-house and the Greek albanian Border. Before one reaches Kalpaki one can see, on the top of a hill, an outstanding war Memorial: its the huge bronze statue of the 1940 soldier. At a special post nearby is the tomb of the heroes. The visitor can reach this Memorial by car since there is an asphalt-covered road which leads up there.

Eastern is the steep Mt. Grabala where the greek soldiers gave Mousolini's Alpinists a very hard time. Three kilometres NW from this position is Kalithea where Zoidis had an Inn before the war. The Italians, during Occupation, were using it as a post. In September 1943 ELAS (National Liberating Army, part of the Resistance) under the command of Colonel G. Kallianes of the 85th Regiment managed to annihilate 51 germans. The assault was made by a group of 10 people (a suicide team) with Charisis Zdravos as their leader.

During that daring and heroic act Lazos Economou was the only victim. The visitor who will go to see these parts will also see a white memorial full of Crosses. It is the tomb of the 1 soldiers who died there in November 1940. A kilometre further down the road another such Monument reminds us of the heroes killed after a battle with the Italians, back in 1943.

PART SEVEN

KONITSA AND THE NEARBY VILLAGES.

Geography.

Capital of the province is Konitsa. Its' size is 418 sq. metres. According to the 1991 census it had 9,306 inhabitants. It stretches from Voidomatis to Mt. Grammos and from Mt. Nemertsika and the Albanian border to Mt. Pindos. Its' greatest rivers are Sarantaporos, Aoos and Voidomatis.

On its' mountains the Italians in 1940 were halted and retreated to Albania chased by the Greeks. The women were carrying ammunition on their backs. On these same mountains the Greeks drenched the country in blood during the 1947-49 Civil War.

..Most of the nearby villages are built at an altitude of more than 1000m.

During the Ali-Pasha times, the Konitsa province was an autonomous Federation divided into five sections. Each section had its' own representative. All five representatives were meeting at Varosi (ie. Konitsa) to discuss the Province's issues.

THE NEAR BY VILLAGES.

Kallithea.

It is 11 kms away from Konitsa. Its' first name was Goritsa. Most of the inhabitants are either labourers or cattlemen. The village is famous for its' peaches and water melons which cater for all the market in Jannina as well. However one can find them at source, at stands by the Highway.

Klidonia (Lithouniavista or Glydoniafista)

Klidonia is a new-founded village. After the war, the old village had been abandoned but lately its' inhabitants have come back. The village has come back to life again and the newly con-

structed road, the houses that have been built lately, and the electricity supply have helped a lot towards that direction.

The new Klidonia is 15 kms away from Konitsa. There are many old churches and tradition says that Konstantinos Pogonatos, emperor of Byzantium, stayed there for some time. Archaeologists say this is the place where the ancient Mygdonia or Esthoros was. It was destroyed by the ruthless Aemilius Paulus in 168 B.C.

Somewhere in the valley, ancient tombs, public baths and other old buildings were found in the past.

Near where the village ends, is a little river, the water of which is sulphuric and thus appropriate for therapeutical baths.

Tradition has it that Pogonatos bathed in that water and was cured by a dermatological disease. To thank God he built the church of the Transfiguration of Jesus Christ. This church is on the upper part of the village. Since it was built it has been torn down many times and was finally reconstructed in 1780.

The old Klidonia is now an abandoned village but it has many old churches. The biggest church is that of Virgin Mary, Assumption which was built in 1617. Agios Nikolaos, was built in 1620 and the Monastery of Agii Apostoli in 1662. All the churches are full with outstanding, magnificent and artful frescoes.

Iliorachi (Koutsoufliani).

West from Konitsa and right opposite to it is Iliorachi: a hill full of sun as its name states.

Kavasila.

A few kilometres away from Iliorachi one can find Kavasila which is a village built among tall trees and forested hills. Most people know the village by its mineral waters. Somewhere between the village itself and the baths is the church of Panagia. In Byzantine times it was a convent full of cells and hangars. During the Turkish Occupation it was a refuge for the Christians. However, people from another creed destroyed it in 1650. On these same foundations, the new church was built between 1884-1894.

Mazi-Aetopetra(Sanovo).

These two villages are cut in half by the Highway.They are sunny and built on the slope of a hill.The inhabitants are either cattlemen or labourers.The river Aoos runs through their fields.At the village Mazi one can find a Popular Art Museum and a Museum of Natural History.

Melissopetra.

Near Bourazani, spread in a climax, on the slopes of a hill is Melissopetra. Before it the river Aoos widens with its beautiful sandy (!) banks and its planes.From there on - through the earthen road we reach the last greek village.

Kalovrysi.

Before the village itself we see the Mertziani Bridge.During the 2nd World War it had been torn down and is now splitting Greece from Albania through its natural border Sarantaporos.

Kalovrysi is a small but charming village. The green of the valley and the blue of Sarantaporos' Waters mix together to separate the two neighbouring countries.At the opposite -Albanian- side are some therapeutical baths as well.

Aidonohori (Ostanitsa).

Back to the Bourazani Bridge, on the road to the right, a bit further up some fields and on the top of a hill is Aidonohori.The vegetation there is so dense that it looks as if it has come out of some painting.The houses are vast and beautiful even though most of them were burnt down during the German Occupation by the Nazis.The Nazis too, killed a lot of inhabitants in 1943. Built in a rock in 1600 is the Byzantine church of Taxiarches.In 1930 a marble slab was found there with the name of Sesarithos on it.

Molivoskepasti (Dipalitsa).

Following a way parallel to that of Aoos we leave the "Mesogefira" Bridge and go up to Molivi (Dipalitsa). Built at a beautiful site with a splendid view, Molivi is the relic of an old Byzantine town.

Apart from the convent of Virgin Mary, a few other churches and mansions are also there to show the glory of that place. Its original name was Diospoli and then it turned into Pasarona, Pogoniani and finally Dipalitsa.

The old Byzantine town had a dozen churches and some hundred houses but it was destroyed by the Crusaders of the first Crusade. But later too, it suffered many damages since it was the Crossroad of various tribes. Now it is a peaceful and beautiful village with a view to Aaos and the nearby Albanian posts-a few metres away. It is one of the villages that History has played an important role for.

Pogoniskos (Bontsiko)

This is a village hidden in a cavity of Mt. Nemertsika and that is why it is not easy for someone to approach it. Now it is uninhabited and deserted. Lately however a few houses are being built by some of its inhabitants who have moved into the big cities. It is possible that the village will revive during the summer months. A little way up the village Ali-Pasha once had his summer commissioner's Office. His sheperds were taking their flocks there for the summer.

Behind Mt. Nemertsika is Pogoni, Vasiliko, Kefalovryso, Visani and other villages.

THE VILLAGES OF LAKKA AAOOS.

East from Konitsa, after a forest full of pines and elms is a group of villages. The landscape there resembles that of the Alps. The villages of this group are Elefthero, Palioseli, Pades, Armata and Distrato.

A few years ago there was no road there and people were moving about in carriages. During the Turkish Occupation a lot of Klepht-leaders had their den there and more recently the Resistance had also its headquarters at these villages.

The nearby forests and the sub-soil wealth give a lot of work to the locals and make life easier. At Pades and Armata coper

and maybe gold-seams were found but noone cared about them ever since.

Pigi (Peclari).

Before reaching Lakka's villages on our left is a small village full of trees. Its 7 kms away from Konitsa and its' cool water and clear sky make it an ideal summer resort.

Most of its inhabitants are either wood-cutters or craftsmen.

It isnt one of Lakka's villages, its rather one of Konitsa's suburbs but we mention it to this point because of its' sub-soil morphology.

Pigi is the birth place of benefactor G.Karayannis who got rich in Rumany and used his wealth to build churches, bridges and aqueducts.

The arched bridge of the village and the Topolitsa Bridge (built in 1906) at Bousi were constructed with Karayannis' donations. It is also possible that he offered money for the construction of the Katsikos Bridge.

Elefthero (Grisbani).

Mt. Sousnitsa has an altitude of 1300m. On its feet is Lakka. On the background is Mt. Tymphi and the Gamila Ridge. Ravines and gorges are covered with snow all through the year. In some places the snow is there until the new snow falls on the old one. Lakka is separated into two parts with Aoo which sways in the middle, starting from Vovoussa and disappearing in the Albanian Coast.

After a 22 kms journey we arrive at Elefthero. It is a beautiful village full of springs with tasty water and many gardens where the locals sow "giants" (a bean variation) and potatoes.

A little bit further up is Mt. Klephtis where thousands of Greeks were killed during the Civil War.

In 1943 the germans burnt the village.

Palioseli.

It takes some minutes to reach Palioseli by car. This is the first village of the Vlahorohoria group of villages. All these villages have common customs.

It has an old church with a beautiful temple and pictures of Agion Oros (Chalkidiki) paintings. The temple has a spectacular cant after a sagging but it is still in place.

Because of its altitude, the village is cool throughout the summer time. A path leads us to the Smolika Drakolimni.

In 1943 the Germans burnt this village too.

Pades.

Like the other villages it too is full of running waters and has a fine climate. It's built on Smolika's feet and one can also see the Gamila Ridge. Copper seams are found very often here. The village's sight is the "stoned old woman". This is a rock which resembles an old woman if one comes to look at it from a certain distance. Climbers can walk to Drakolimni and Mt. Smolikas through paths in forests and fields. It is a five hours walk.

Benefactors: Tsoumanis and Grassos.

Armata (Armatovo).

At the eastern side of Mt. Smolikas is Armata, a village with beautiful forests and mineral waters, seams of copper and other ores. However these seams have remained unexploited.

Distrato (Briaza).

An uphill road leads us to Distrato. It is a big and beautiful village. It's also famous for the patriotic and hospitable feelings of its inhabitants.

Apart from cattle-breeding people also cope with wood-cutting. A few years ago they were selling pitch which they were producing themselves. They were putting it into skin-bags and were selling it to all the nearby villages.

About 80 people are working as wood-cutters and they have also formed two unions.

In Aug. 15 people celebrate Virgin Mary.

Eight kms away, on "Vasilitsa" slopes the Grevena Mountairing Club -with some financial state aid- have constructed a ski resort. For the time being, one can go there only from Grevena since the road in Lakka is not yet ready.

Samarina.

Samarina, one of the biggest Vlahorohoria, is built at an altitude of 1450m. Its between the border of Hipirus and Macedonia but its administration is Grevena. Its mentioned here because there are many people who would like to visit the village. Samarina is also famous from a traditional song referring to it.

The fiesta in August lasts for days and visitors can buy meat and cheese. Most of the visitors come from Macedonia, Hipirus and Thessalia. The church in Samarina is a most strange one because a pine-tree has spouted on the altar by itself.

MASTOROHORIA AND THE NEARBY VILLAGES.

We come to the NW part of Mt. Smolikas. Most of the villages at the part of that Mountain have produced whole generations of builders; that is why they are called Mastorohoria. (building villages). The builders from these parts were known all around the country. They were organised in groups and were building thousands of homes: sherais, roman mansions etc. One can still see and admire those architectural monuments everywhere in Greece. Even Ali-Pasha took his builders from there. They did not only travel to Hipirus, Thessalia, Macedonia, Roumeli they also were working in Albania and were building sherais for the Turks there.

High mountains, either bald or forested, deep ravines, Sarantaporos and other rivers are the natural characteristics of this landscape.

Some of these villages are built on the slopes of the mountains; others in valleys. However they remained Greek to the end even though the Turks and the Albanians have tried to conquer or destroy them several times in the past. This landscape has suffered many inroads and its' people have been through a lot. They have witnessed all the wars. Mountain peaks, slopes, ravines and gorges are watered by the blood of the brave Greek fighters.

Many people from these places decided to immigrate either to the States or to Vlahia. They were setting off in caravans and when they were back the home-coming was so warm that it would last for days.

Those days the villages were alive and full of people. Nowadays they ask for the state's concern and support. That way people will go back to their villages to start a new life.

Exohi (Zelista).

On the 8th klm of the Konitsa-Neapoli Highway, on the left turn, is a road which leads to several villages. The first one is Exohi. The whole area is full of oak-trees and bushes. Zelista is built on a knoll with an amphitheatrical view towards Sarantaporos and Mt. Maria.

Pyxaria (Bilthouki).

Near Exohi -but towards the border line side- isolated, in luxuriant vegetation is Pyxaria. Wild animals inhabit the area and that is why many hunters come from Konitsa during the winter time to catch some wild-pigs.

There are also therapeutical baths on Sarantaporos' banks opposite to those of Kavasila.

Santa Barbara (Plavali).

The last greek village is Santa Barbara. It has forests and a fine climate. On the village's feet is Sarantaporos which vanishes to Albania in just a few metres.

The waters murmur between gorgeous ravines and the nightingales fascinate visitors with their song.

Amarantos. (Isvoros).

On a pine-covered slope, Amarantos, with a wild and cool landscape is one of the best places to summer. With its' famous steam-baths it attracts many patients during the summer months. Its baths are full of radion and they can cure many illnesses, especially reumatisms and sciatica.

Trabeza (Vranista).

Ten kms away from Konitsa is the little village of Trapeza

Its built at a trapezoid projection full of oak-trees and a breathtaking view all around.

Agios Nikanoras (Kortinista).

Opposite to Trapeza -on the other side of the road- is the chapel of Agios Nikanoras, built on a high rock. This is where the village took its name from. There is a celebration on Aug. 7. The view resembles that of Meteora.

Molista.

Molista consists of three villages: Molista (or Mesaria), Ganadio and Monastiri (or Botsifari). The main village is Molista.

Ganadio is built in a forest and its famous for its mansions and the hospitality of its people. It is said that a lot of ancient objects have been found there (Lecythy, spears, cuirasses and coins). Before the war there was the Spyridonian School (secondary school with a cinema), girl's school and a Boarding School.

Monastiri is built at the opposite side. Its full of churches and the most important one is the Convent of Theotokos which is dedicated to the Presentation of the Virgin Mary. There is also an ancient picture of Theotokos in the monastery.

All three villages have more than twenty churches.

Pournia (Staritsiani).

Between Mts Klephtis and Gyftissa, on a table-land is Staritsiani. Its a beautiful village full of beeches and oak-trees. Before going into the village we come to see a stone-bridge; right up the bridge, on the hollow of a steep rock is a painting of Jesus Christ. This was also the birth-place of benefactor Vasilios Exarhos. He owned a coffee shop at an area in Athens. The shop was called Exarhia and the whole area is now being known after that name. Now there is no coffee shop there any longer. There is a hotel however, the takings of which go straight to the village and the money is used for public purposes.

Labridis says of Pournia's Bridge: "...the bridge, which was built at Mavropetra, near the town of Staritsiani in 1853, was constructed with the offer of 11,000 piastres by Vasiliki I.

Kiriakoulis and 49,000 piastres by other anonymous benefactors

Agia Paraskevi (Kerasovo)

It is a beautiful village built on the feet of Tamburia well-known peak of Pindos where many battles had been fought both during the greek-italian war and the Civil War. Enormous plane tree at the village's square, cold, running water and tavernas where visitors can take a rest-that's how Kerasovo looks like. There is a hotel, a restaurant, a medical centre, a police station, a forest police station and a carpet-factory.

On July, 26 there is a traditional fiesta and many of the nearby villagers participate as well.

Many "Kerasovians" live in Athens and have formed a confraternity in 1979. One of the most important things the guild has done is to construct a building which will house many services such as the guest-room. It has also organized a blood-bank in Athens (code number 20) for the compatriots to help each other. For that honorable action the Ministry of Social Services granted the guild with a prize.

Kerasovo is one of the most "alive" villages of the district.

After four hours walking, physiolatres-mountaineers can get to the "Drakolimni" and the top of Mt.Smolikas.

Fourka.

One can reach Fourka either from Kerasovo or from Distrato.

More passable and sooner is the road from Kerasovo. The Tabouri slopes have an everchanging vegetation ranging from black-pines to oaks, wonderful valleys full of wild flowers and springs. On these peaceful mountains one cant help but wonder why wars happen...

You reach the village in half an hour. In the past a lot of people were living there with their sheep. Before the War Fourka's inhabitants were either cattlemen, or carpenters, or tailors.

During the Greek-Italian war, the Italian raiders of the Julia alpinist's division were held back by the greek soldiers' tricks and camouflage. Women were carrying ammunition and ex-

plosives on their backs with a "Zaliki" (sack for the back). Ai-Lias, Fourka, was the death-place for many greek fighters. Luitenant Alex. Diakos was the first victim. Colonel K. Davakis was badly wounded. The State, recognizing the quality of the struggle in Fourka, honored the Fourkian soldiers with the War Cross of the first Class in 1945.

A presidential decree in 1976 has constituted an annual celebration in memory of the famous battle.

Seven kms NW from Fourka is the Monastery of Panagia Kladormi, built in 1747.

It is said that Karagiorgis (Serb Prime Minister) was coming from Fourka.

Kastanea (Kastaniani).

Right from the Spiliotopoulos Bridge is an earthen road which leads to Kastaniani. The landscape is full of natural colours, waters and mild vegetation. As historian Lambridis writes, St Kosmas constructed a school there in 1778 for the education of the greek children of the area with money given by women who decided to sell or give away their jewells and silk-fabrics.

Kastaniani is situated on a slope of Mt. Gyftissa. Tradition says a "gyftissa" (gypsy woman) was beating a drum so as to inform the people of the nearby villages that the Bazaar in Konitsa had started. That was in early September. That way people were travelling to Konitsa to take part in the "event of the year".

At summer time many visitors go to the village for summering.

Pirgos (Stratsiani).

Eight kms away from the highway, on the left, on a slope of the mountain, is a little village which faces East; that is Stratsiani. Its climate is very healthy. Many of its inhabitants are now rich bussinessmen in Hong Kong and elsewhere.

On the north part of the village is a rock where many bloody battles were fought during the Civil War.

Pyrsoyanni.

NW from Sarantaporos is Pyrsoyanni. Its a sunny, large village

with a restaurant and a hotel.

During the years of the Turkish Invasion and Occupation (1453-1821) builders from this village set off to built luxurious serais in Leskoviki, Argirokastro, Erseka, Premeti and innumerous stone bridges. Like most of the area's villages it too has many workmen to show to the rest of the world. That's also the birthplace of the architect Ziogas (George) Frontzos, the head workman of the Konitsa Stone Bridge. Its' inhabitants have an enormous tradition of patriotic struggles and a special popular civilization. Nowadays, a group of young people have founded the museum of popular architecture with craftsmanship tools and a lot of pictures.

Vourbiani.

This is a famous village. Kostas Grammatikos, Ali-Pasha's secretary was born there. In the past it has played an important role in the improvement of the area with its Boarding School. It's also known from its' beautiful and picturesque chapels. In the church of the Assumption of the Virgin Mary one can also see the famous picture of St. George which was painted in 1747.

Vourbiani also has a Highschool and a Children's Home.

The Vourbiani Union is found in Athens. It is a sort of a branch to the Educational Brotherhood of Vourbiani. This last one was founded in 1883 with the purpose of building schools at the village and helping their compatriots get educated.

Oxia.

It is a mountain village, built at the feet of Mt. Grammos at a densely forested area and has some chromite seams (like those at Vourbiani). It is a landscape full of animals to hunt and with a climate perfect for summering.

This was the place captain Tsakalof was born. Captain Tsakalof was a Resistance leader against the Italians and the Germans and that of course was his code name.

Asimohori (Leskoviki).

It is built on the feet of Mt. Grammos. It bears the same

characteristics as all the other villages mentioned above.

Hionades.

Today this village is almost deserted but during the Turkish Occupation it was full of people. The famous Hionadites Painters and Hagiographers were setting off from here and were travelling all around Hipirus, West Macedonia, Thessalia and the islands.

Gorgopotamos (Tournovo).

It is almost the last of the villages built on the Grammos Slopes. It is famous for its giant-beans which are tasty and very easily-cooked. During the 18th and 19th centuries there was a great development of woodcraftmanship. Those woodcraftmen were famous all over Greece and they were called "curvers". They were organized in "isnafis" ie groups. One can still see their work in Greek and other Balkan churches as in the Metropolitan Temple in Jannina.

Plikati.

This is the last of the Grammos Villages. It is built at a valley full of water springs. The inhabitants are either cattlemen or labourers or woodcutters or builders.

During the Civil War it was almost destroyed; like most of the other villages. Many of its inhabitants immigrated into countries of the ex- Eastern Block.

Lagada (Blisdiani).

As its name suggests Lagada is built at a vale a little way up Sarantaporos on Mt. Gyftissa's feet. It is not visible from far away since it is covered by the wood. People there are either wood-cutters of cattlemen.

Theotokos (Fitokos)

During the last decade fifteen houses were built near the Highway next to the right bank of Sarantaporos. People from Oxia and the old village of Fitokos came here to settle down. That's how the new village of Theotokos was created. On this same position another village was already built and there was also a Bazaar. Now it is considered a resting point for those

who travel from W. Macedonia to Hipirus. It is also an ideal spot for a coffee brake.

The traveller to Macedonia has the chance to stop to the new village: Eftahori. It is a beautiful and historical village; the first battles of the Greek -Italian war were fought there.

Aitomilitsa (Dentsiko).

It is 17kms off the Highway. The landscape is wonderful: fields on green slopes, waters coming out of steep rocks, oak-trees reaching the sky...

The village is built at an altitude of 1400m. From spring to autumn every year the place is full of life: thousands of sheep are taken to pasture on Grammos slopes and the cheese-dairies are open night and day to produce delicious cheese. Before the war there were more than 45,000 sheep- now there are only 16,000 left. However it is worth the visit-especially during the summer months. The rest of the year sheperds take their sheep and go down to their winter quarters. That leaves the village deserted.

During the Civil War Markos Vafiades (a communist Resistance leader) had his headquarters here. Nowadays Aitomilitsa is famous for its cheese and wood products.

Kefalohori (Likorahi-Loupsiko).

The new village of Kefalohori was built lately next to the Highway. The old one was built a bit higher. Ancient coins were found there during the works for its construction and they are now being kept at the Jannina Archaeological Museum.

This is where the Grammos' arenes begin.

The main occupation of the villagers is cattle-breeding.

Drosopigi (Kantsiko).

Kantsiko is built on a sunny slope at a high altitude and many running waters come all the way down from Fourka's mountains.

Like the other villages there too many battles were fought during the Civil War.

Before going up to the main part of the village we see a

old stone-house built after an old architectural type (with two arched gates). The village is more "alive" during the summer months. Its inhabitants cope mainly with labouring and building.

Playa (Zerma).

It is opposite to Drosopigi. The earthen road ends to the Monastery of Panagia. The village's inhabitants are mainly cattlemen and its' dairing products are famous for their quality

Except for the mountains the other main sight is the monastery. It is a work of the 15th c. It was destroyed during the wars but nowadays it has been characterised a preservable monument and it is under the surveillance of the National Archaeological company.

As in the other villages there too the Civil War left its marks clearly on. Many of its inhabitants had immigrated towards socialistic countries after the war was over.

Due to landslide the village has moved towards the monastery and that is where the new houses are now being built.

Zerma was the birth-place of Chieftain Yiannoulis Zermas. He was born in 1854 and later his name became the name of the village itself. In 1877 Zermas sided with Captain Leonidas from Samarina but after the later had died he fought with the chief-brigand Davelis. (By that time brigands were stealing from the Turks and the rich Greeks and gave to their com-patriots who were starving). Zermas also took part in the 1878 Revolution in W. Macedonia and after Thessalia's Liberation (1881) he dissolved his Corps and returned to his home land.

THE AREA'S SUBSOIL

Although the evidence is mainly circumstantial, one can say that the subsoil is full of treasures and petrifications.

Apart from the various marbles that were found in Grammos and Smolikas there are also high-graded ores such as copper

in Pades-Armata, amiantus at Pyrgos, chromite at Oxia and Vourbani, stone cole on the way to Likorahi and hazel in the Aoravine. It is ironic though that all these ore remains unexploited and many of the area's people immigrate to earn some money.

VILLAGES FOR SUMMERING.

Almost all the villages of the province are suitable for summering because of their fine climate. Those that are built at a high altitude have a refreshing air and their water is highly digestive.

There are also several villages where one can find either guest rooms or hotels. Such villages are Pyrsoyanni, Vourbani and Kerasovo.

SOUVENIRS AND GOODIES

FOR THE VISITORS.

In Konitsa and the nearby villages one can buy: -delicious candies (bougatsa, sugared buns etc) from the candy-stores in Konitsa's square. -popular art and souvenirs from the workshop in Konitsa. -the famous Konitsa's watermelons and other fruits and grocery. -trouts from Klidonia's fishery. -giant beans from the villages of Lakka, Aoros or the villages of Marmarinos. -dairies from Aitomilitsa, Lagada, Playa and Fourkoti. -blankets from the Konitsa's Bazaar (every September from 26).

PART EIGHT .

THERAPEUTICAL BATHS IN THE AREA.

Some of the waters of the area are therapeutical.

The baths are found in Klidonia, Kavasila and Pyxaria and there are also steam-baths in Amarantos.

As experts say these waters are very good for Man's Health.

1. Klidonia.

As soon as we arrive at Klidonia on the left and a little way down a gas-station, sulphuric water is running out of a rock. However, it is cold. For the time being it remains undeveloped.

2. Pyxaria.

On the right bank of Sarantaporos -opposite to Pyxaria's springs- boiling water spouts out of the bowels of the earth. Before the war there were sulphuric baths but today only their almost torn down building remains. Up to this moment nothing has been done for the area's development.

3. Kavasila.

On Sarantaporos' left bank, right opposite to Pyxaria's baths, other waters spout out of the earth. Nowadays, the baths are being fully exploited especially during the summer months.

The Union for the development of Kavasila-Pyxaria Baths took over and many of their attempts have brought better results.

With money that was given by the Municipality's Office a new road was constructed leading from Iliorahi to Kavasila and then to the baths of Kavasila.

In 1983 Konitsa and the villages Santa Barbara, Pyxaria, Kavasila together with the Union for the Agricultural Development of Hipirus put a five million drhs capital with the purpose of doing the best for the development of the Kavasila-Pyxaria

area and its social and financial development.

K.N. Karagounis, professor of geology, has made a thorough study on the development of the baths. Dr. M. N. Karagounis has also made a proposal which he published in an essay in the "Hippirotiki Estia" magazine (no 357-359, 1982). Here are some of the most important parts of this essay:

"Therapeutical indications for the Kavasila thermo-metallic springs". "According to valid regulations -especially those of the Fresening- the taxonomy and characterization of a therapeutic bath is done in accordance to the quantity of the mineral elements found in 1 kgr of water".

It is this quantity of the ore density that characterizes a water as mineral and therapeutical.

Kavasila's baths are characterized as hydro-sulphuric chloronatron baths. Consequently, all its therapeutical attributes come from the existence of sulphide, hydrogensulphide and radioactive radon (rn). The therapeutical attributes of the water coming out of the thermometallic waters near the main spring root also from those same characteristics.

According to Dr. M. G. Scheekrbarth, Dr. M. Karagounis and Dr. Odysseas Karagounis, the therapeutical indications of the waters and mud-baths are the following:

1. Baths and mud-baths. a. Skin diseases like dermatitis, eczema etc. b. rheumatic diseases, arthritis, spondyloarthritis, urethritis, distorted arthritis etc. c. gynecological diseases like post-phasic state of the salpinx and the matrix, leucorrhoea, ovary insufficiency etc. d. circulative pot, cardiac system.

2. Inhalation Therapy. a. Various diseases of the digestive system such as asthma, bronchitis, pneumonic emphysema, rhinitis, pharyngitis, laryngitis of both smokers and non-smokers.

3. Drinking Therapy. a. Diseases of the digestive system such as hyposthenic and hypersthenic dyspepsia, constipation etc. b. Diseases of the liver and bile like inflammation of the gall-bladder and therapy of the gall-stones etc. c. Diseases of the lumbar region, like nephroliths, cystitis, gravel (small stones without lo

lasting pains).

The average temperature of the thermometallic water is 32 Degrees Celcius. During the August-September period the thermometallic water supply at Kavasila is 200M3/H.

Amarantos.

The baths are 5 kms away from the village, at an altitude of 1260m. On the feet of a limestone, hot air comes out of the earth. The village have built a small building where people who suffer from asthmatic problems go to cure themselves. The air that comes from the forest side is also very healthy and so people benefit in two ways: in both their lungs, brain and body and deep in their soul.

The landscape is fantastic... The last few months, the inhabitants of the area together with the HIPIRUS Association, created a "Union of a Popular Base" for the development of the steambaths and the people's interest.

Geologist K. N. Garagounis has made a study for these steam-baths too. "There are 15 steam-springs and the steam coming out from each one of them has a temperature of 37 degrees Celcius -when the environmental temperature can only reach 15 degrees Celcius." Chemist Pertesis says that these steams contain a 0,12 degrees Mache/lit radioactivity, with a temperature of 36,6 degrees Celcius.

Therapeutical Attributes.

Dr. Georgina Scheerbarth (pathologist - cardiologist), Dr. N. Karagounis (rheumatologist) and Dr. B. Christou (radiologist) have studied the results these steambaths had on more than a 3,000 people sample. They all came to the same conclusion:

The steambaths can cure diseases of the lungs, kidney, liver, gall-blader and bones. Diseases such as spondyloarthritis, neuralgia of the sciatic nerve, tenotitis and paralysis can show spectacular sings of improvement.

The steambaths can -if developed- be one of the most beautiful Health farms in Europe.

PART NINE

ARCHITECTURE AT THE KONITSA PROVINCE

To get a general picture of Konitsian architecture is something more than just looking at the photographs of old houses and buildings.

Here, architecture comes from both the mind and the soul of the popular craftsman who takes his hammer and chisel and produces masterpieces, throughout the Konitsian district.

This uneducated craftsman built houses enormous in size, to match the colossal Mountains all around. He has fitted the roof up to meet the owner's needs in an artful combination.

Even though time comes hard on many things, his buildings of stone and wood are here, everlasting and imposing.

You can see them everywhere: in stately churches and humble chapels, in patios and fireplaces... In the outstanding arrow bridges that get wide rivers together. In the chiseled fountains and the lonely shrines. In the wooden temples, shillings, wall paintings, icons...

That is why these things can never die...

PART TEN.

MOUNTAINIRING.

For those who love climbing, the mountains of the area can offer great satisfaction and excitement. Despite their height and size all the mountains are approachable for men and women, the young and the old ones.

Their size has something awful, their high peaks are majestic, their forests and springs bring in us feelings and memories of the stone Age.

Here are some of the mountains one can climb. For more information you can ask for the Local Mountainiring Team.

Karoutia-Sousnitsa- Rhoidovouni (1972m)

From Ai Thanasis, Konitsa, it takes 3 hs walking to reach the Karoutia fountain. The road is uphill but the view is splendid as we climb up and down the slopes. The Konitsa valley and the chaos of the Aaos Ravine is a compensating view. The resin of the pine trees and the perfume of the wild flowers is worth the pains.

Eating by the fountain is not only pleasant but also ...neverending.

To reach Sousnitsa and Rhoidovouni peaks means to walk a little bit more but the view multiplies and becomes circular. The eye wonders all around and the horizon becomes one with the sky. The air whistles through pine trees and mixes with the river's roaring.

Lazarus.(2020m)

From the feet of Mt. Lazarus - at the artillery spot- to its peak it is 3. 1/2 hs walking.

The slopes are full of lime trees, elms and pine. The peaks are covered with snow all year round.

From that height the houses in Konitsa resemble match-boxes

and Aeos shines its' waters as it snakes along the mountain feet.

Nemertsika (Meropi) (2209m).

There are two ways to climb Mt. Nemertsika. The one is from Molyvdoskepasti-Dentsiko, the other from Pogoni's Villages.

It is a bare mountain with lot of bushes, tea and thyme where the bees make a delicious and aromatic honey from .

From the peak- which is the natural border between Greece and Albania- the view starts from the Pogoni Villages to Albanian and the Konitsa District. The size and the view are impressive.

Klephtis. (1840m).

We can reach Mt. Klephtis either from Pournia or Eleftheria or Sousnitsa. The journey - whatever the route is - is marvellous through pine trees and beech forests. It only takes a couple of hours to come to the bare top. By the moment you reach the top a feeling of sadness prevails: miles of burnt pine trees stretch all around to show the results of an insane Civil War: A macabre sight of a quiet, dead Era, witness of a mass hysteria. The trees are only the innocent victims of such a hysteria as they stand black but erect, like all the people who lost their lives during those years.

Nothing has sprung up ever since -only what is left from the machine guns -usually their mountings.

A Sophocles tragedy comes in mind to repeat itself: Eteokles and Polinikes fighting each other with Antigoni in the middle crying and mourning...It is a shame that History repeats itself after so many centuries.

However, a bit further the view is shiny again. Whole area is full of green forests could well be turned into summer resort where people from the big cities could come and rest for a while.

Grammos (2520m)

Mt. Grammos has many peaks. The first one is at Arene Lykorahi, far East and moves towards NW: Moukapetra, Rozapetra, Mavripetra. Their height exceeds the 2,000 m. The

last peak is also the tallest (2520m).

As you climb up you resemble a small beetle from far away, lost in the surrounding chaos. You reach a peak and say that is the last one but then you see another, even higher and then another and another. The tallest of all is also the border with Albania. The slopes to Plikati and Aitomilitsa are all forested, the others, overlooking Grammoutsa are bare. The eye gets lost in the horizon.

Hundreds of flocks of sheep sheperd all around but from that height they only resemble white rocks.

Machine-guns are scattered here and there on the peaks and make you think of all the young men who lost their lives. A whole generation was lost and left its bones somewhere in these gorges and ravines.

Grammos is an enormous mountain with a historical past and a moral didagma for the future of the Greeks.

Smolikas (2637m)

Smolikas is the second highest mountain in Greece. We can reach its peak either from Kerasovo or from Palioseli, Pades and Klephtis. Some slopes are covered with pines, others are bare and steep. Water is running down the mountain's slopes.

It takes 4 to 5 hs to reach the top. The view from up there is outstanding. The rising of the sun is absolutely breathtaking. Red rays cut the horizon in two and to the Salonica side the whole mountain line redens. The shades of red and orange resemble a painting. The huge disc of the sun comes up slowly and splendidly. This moment is beyond words.

Just then the Eastern side of Mt. Smolika's peaks is the most diverting sight for the physiologist and the mountaineer.

Drakolimni-Smolikas (2150m)

Drakolimni is one hour walk from Smolika's highest peak on its' NW side. Tradition says there was a dragon up there and that is where the lake (Limni) took its name from.

The local people believed that a dragon - a huge monster-

was living in the Smolika's Drakolimni and was throwing rocks towards the other dragon of the Timphi's Drakolimni...

Green fields stretch all around the lake and yellow wild-flowers ornament the landscape.

The lake is 120 m. long and 60 m. wide. It is 3,5 m. deep according to the Konitsa's Climbing Team countings.

The landscape all around is beautiful and peaceful. During the summer months the sheep shepherds up there. In the winter the snow covers the place like a white sheet.

Drakolimni - Timphi (2200m).

Past the Aaos Ravine and under the Gamila Peak is the other Drakolimni - that of Mt. Pindos. On foot, the journey lasts 4 hours from Papigo. The most appropriate time to visit the lake is the early June.

It is the time when the snow starts melting, the fields turn on a green colour and the flowers start to bloom. The melting snow forms falls and springs. This time of the year the lake is at its best. The peaks of the surrounding mountains reflect inside its' clear waters. Here and there snow has formed masses and little icebergs float in all its' length.

There, where the earth meets the sky, imagination has given way to legend. The humble shepherds, unable to explain simple geological phenomena, imagined a horrific monster living inside the lake and throwing huge rocks to the other, Smolika dragon.

Tradition has it that a fairy-ram followed a flock of Sarakatsanis sheep and the following year its' new born "children" fell into the lake to find their father.

The superstitious Ali-Pasha after having heard so many things set off with a bunch of boatmen to explore the secret of Drakolimni. Purely by chance his plans fell through by a wild ram that came in his way. He returned to his mansion at once since he thought the incident was a fair warning for him not to move forward.

... From up there one can see the beginning of the Aaos Ravine. Only wild-goats climb these rocks. Seeing all this rare landscape

with its' wild beauty you cant help but think how much better it would be if a teleferic line were under construction.

Gamila.(2497m)

Gamila is the tallest peak of Mt. Timphi.

The ascent was done by the Konitsa Climbing Team and the description was published in a Jannina newspaper.

"...On June, 17. 1972 on Saturday afternoon we arrive at Papigo by taxi. We heave up our sacks onto our shoulders and take the path to the mountain recess. On our way up we enjoy a marvellous sunset, the aroma of the mountain's wild flowers and the water which comes out of Astraka's bowels.

The shelter is built in the middle of the mountain and it is impressive for its' size. It is a two storey building with all the up-to-date conviniences so that a lot of people can spend the night comfortably. Electricity, water supply, fireplace (thus heat) and breathtaking view -since it is built at an altitude of 2050m-all compensate for the tiring route. You dont know where to look at first.

Eastern- on the background- is a lake created by melting snow. It seems as though it came out of a fairy tale. A fall throws some more water in the lake and the sound of the water is heard all the way to the top.

The snow gives way to the greenfields and the grey, huge rocks. Sleeping is pleasant and the wind sings lullabies all through the night. Very early in the morning, all in a great mood, we start walking down the lake and then climb up again to get some water supplies from " Romiovrysi" -a spring nearby.

We leave Astraka behind. On our left is the Ploskos peak but we move towards the Gamila peak. The beauty of the landscape magnetises us all and we are no longer tired. We walk on steep rocks. There, rain, snow, gales and quakes have chiselled the rocks in various ways. Rocks almost level are deeply cut vertically and each part is also cut into smaller pieces by the running water.

The landscape is everchanging: enormous rocks have fallen off the mountain's peaks and have been scattered in bits and

pieces all over the place. Rocks are cut in two by thunder. Some stones are weird by shaped and imagination can be easily excited. Heat, cold, wind and water together with Time change everything. Rock is all around. Everywhere you turn to you see nothing but rocks.

We climb up ; every now and then we see a grouse and very often we see flocks of ravens flying everywhere.

The team moves on joyfully. Some take pictures of the landscape, others tape on the camera whatever is happening. In the last, we reach the top after 3 hours walking. We are all sweet but very happy. It is true that the journey was tiring. The view from up there however (2497m) is more than compensating.

The horizon all around has no beginning and no ending. Colorful mountains crop up in every direction and the only thing that part them are either ravines or rivers. Here is Smolika, Nemetsika, Mitsikeli, Tomaros, Peristeri.

This is a part of Paradise, a divine Panorama.

We stand a bit to think -we become philosophical as we understand how unimportant we are in relation to the Universe.

Then our mind turns to more trivial matters: food is delicious. From meat to onions, everything is perfect.

After a while we look at the wild view for one more time. The gorges, the mountains, the rivers, Drakolimni which shines when the sun reflects itself on its' waters...

On our way back we can't help but think of the majestic view from the Eternal Peak ..."

**ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΧΩΡΙΩΝ (ΑΠΟΓΡΑΦΩΝ 1971 - 91)
ΥΨΟΜΕΤΡΟ - ΧΛΜ. ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ**

ΧΩΡΙΑ VILLAGE	Αποστ. Distan.	απογρ. 1971 census 1971	απογρ. 1981 census 1981	απογρ. 1991 sensus 1991	Υψόμετρο altitude
Αγ. Βαρβάρα Santa Barbara	23	84	71	101	720
Αγ. Παρασκευή Agia Paraskevi	31	610	513	394	960
Αετομηλίτσα Aetomilitsa	61	-	75	279	1430
Αετόπετρα Aetopetra	11	232	214	195	540
Αηδονοχώρι Aidonohori	18	243	178	207	560
Αμάραντος Amarantos	27	151	87	124	850
Άρματα Armata	44	147	113	81	1020
Ασημοχώρι Asimohori	42	83	90	70	970
Βούρμπιανη Vourbiani	37	194	232	148	900
Γαναδιό Ganadio	22	63	110	103	890
Γοργοπόταμος Gorgopotamos	44	128	90	73	940
Δίστρατο Distrato	55	462	404	437	1000
Δροσοπηγή Drosopigi	49	399	336	264	1050
Ελεύθερο Eleftero	24	170	187	182	785

ΧΩΡΙΑ VILLAGE	Αποστ. Distan.	απογρ. 1971 census 1971	απογρ. 1981 census 1981	απογρ. 1991 sensus 1991	Υψόμετρο altitude
Εξοχή Exochi	8	97	24	107	720
Ηλιόρραχη Iliorahi	7	164	154	150	520
Καβάσιλα Kavasila	14	90	67	50	680
Καλλιθέα Kalithea	9	238	253	291	490
Καστανέα Kastanea	33	176	244	201	880
Κεφαλοχώρι Kefalohori	40	188	229	190	600
Κλειδωνιά Klidonia	15	248	230	213	480
Λαγκάδα Gagada	41	281	181	200	900
Μάζι Mazi	9	234	257	298	480
Μελισσόπετρα Melisopetra	13	149	157	143	400
Μόλιστα Molista	21	73	107	86	840
Μολυβδοσκεπή αστη Molivoskepasti	23	98	188	170	540
Μοναστήρι Monastiri	24	65	99	108	900
Νικάνορας Nikanoras	12	107	47	57	720
Οξιά Oxia	44	61	44	98	1060

ΧΩΡΙΑ VILLAGE	Αποστ. Distan.	απογρ. 1971 census 1971	απογρ. 1981 census 1981	απογρ. 1991 sensus 1991	Υψόμετρο altitude
Πάδες Pades	34	64	144	91	1140
Παλιοσέλι Paliosseli	29	153	180	135	1080'
Πηγή Pigi	7	225	191	193	750
Πλαγιά Plagia	47	187	218	172	980
Πληκάτι Plikati	50	188	151	133	240
Πουρνιά Rournia	28	107	123	123	900
Πύργος Pirgos	29	158	125	161	940
Πυρσόγιαννη Pirsoyanni	31	290	381	297	840
Τράπεζα Trapeza	7	23	17		710
Φούρκα Fourka	41	93	68	56	1360
Χιονιάδες Hioniades	45	14	72	52	1100
Θεοτόκος Theotokos,	38		41		550
Δήμος Κόνιτσας		3226	2859	2858	630
Γιάννενα Jannina	64			Αποστ. Distance	
Καλπάκι Kalpaki	30	Νεάπολη Neapoli		107	
Εφταχώρι Eftahori	50	Καστοριά Kastoria		54	

ΧΩΡΙΑ VILLAGE	Αποστ. Distan.		απογρ. 1991 sensus 1991	Υψόμετρο altitude
Πεντάλοφος Pentalofos	67	Κοζάνη Kozani	156	
Τσοτύλι Tsotili	97	Βέροια Veria	217	
Θεσσαλονίκη Thessaloniki	300	Πληθυσμός επαρχίας Population of the Destrict. 1951 = 13.915, 1961 = 14.405, 1971 = 10.037, 1981 = 9.663, 1991 = 9.306		

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ
Useful Telephone Numbers

Αριθ. Κλήσης Κόνιτσας To call Konitsa: 0655

Ασπ. τμήμα Κόνιτσας Konitsas police station: 22202

Τροχαία Κόνιτσας Konitsa's Road Patrol: 22002

Νοσοκομείο Hospital: 22206

Φαρμακεία 22650 & 22666 & 22255

Drugstores: Δήμος Κόνιτσας Town-Hall: 22191 - 22233

Δημόσια Βιβλιοθήκη Public Library: 22298

Ταξί 22500 & 22471

Δασαρχείο: Forest inspection: 22498

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. *Ι. Λαμπρίδη*: "Ηπειρωτικά Μελετήματα".
2. *Π. Αραβαντινού*: "Χρονογραφία Ηπείρου".
3. *Λάμπρου Μάλαμα*: "Τουριστική Ήπειρος" και "Ελλάδα".
4. *Κώστα Λαζαρίδη*: "Ο Βίκος".
5. *Ροζέ Μιλλιέξ*: "Βήμα" Αθήνας.
6. *Σεραφείμ Τσιτσά*: "Δασικά Χρονικά".
7. *Στ. Γκατσόπουλου*: "Ι. Βασ. και Σταυροπηγιακή μονή Μολυβδοσκεπάστου".
8. *Πάπυρος - Λαρούς* Εγκυκλοπαίδεια.
9. *Ελευθερουδάκη* Εγκυκλοπαίδεια.
10. *Ήλιος* Εγκυκλοπαίδεια.
11. Περιοδικό "Κόνιτσα".
12. Εφημερίδα "Αώος".
13. *Φ. Μ. Πέτσας - Γ. Α. Σαραλής* "ΑΡΙΣΤΗ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΟ ΖΑΓΟΡΙ".
14. *N. GL. HAMMOND* "ΗΠΕΙΡΟΣ".
15. *Αγγελ. Ν. Παπακώστα* "Ο Βοϊδομάτης και τα μνημεία του".
16. *Ν. Κ. Μακρή* "Φούρκα".

ΕΡΓΑ ΙΔΙΟΥ

1. "Ο ΑΩΟΣ & Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ", Β' έκδοση.
2. Το χρονικό της Καλλιθέας (Από την Εθν. Αντίσταση)
Β' έκδοση.
3. Αγώνες και θυσίες (Από την Εθν. Αντίσταση).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
Πρόλογος	7
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
ΚΟΝΙΤΣΑ (Ονομασία - Ιστορία)	9
ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ (Άνω Πλατεία)	14
Κεντρική πλατεία	15
Αγορά - δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας	16
Ο νέος συνοικισμός	17
Άγιος Κοσμάς και σχολεία	19
Παρεκκλήσια	20
Ευεργέτες	21
ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ	
Αϊ Γιώργης	23
Τ' αρχοντικό του Χουσεϊν μπέη	24
Το σπίτι της Χάμκως	25
Η Αγ. Βαρβάρα	26
Το Κάστρο	27
Το τζαμί	29
Το γεφύρι του Αώου	30
Άγιος Ιωάννης	32
Η βρύση του Αϊ Γιάννη - Το μαυσωλείο	42
Πλατανάκια - Παναγία - Αϊ Θανάσης	43
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η ΧΑΡΑΔΡΑ ΑΩΟΥ	44
Τα αγριόγίδα	45
Το μοναστήρι του Στομίου	46
Αώος και "Καγιάκ"	48
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	
Σύλλογοι	49
Πολιτισμική πρόοδος	50
Καρναβάλι	51

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ**ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΝΙΤΣΑ**

Πέτρινη γέφυρα Βοϊδομάτη	52
Βοϊδομάτης και μοναστήρια	53
Μολυβδοσκεπάστη (μνοναστήρι) - Ιστορία	54

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ**ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ** 65

Αποσπάσματα από το βιβλίο του Hammond	66
Σεσάρηθος - Ρουϊνικό ή Ρευνικό ή Καστράκι	68

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ**ΑΞΙΟΛΟΓΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ**

Αρίστη - Γέφυρα - Πάπιγκο	71
Μονοδέντρι - Βίκος	72
Καλπάκι - Βελλά - Καλλιθέα	74

ΜΕΡΟΣ ΕΒΔΟΜΟ**ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ**

Γεωγραφία	76
ΤΑ ΧΩΡΙΑ	
Καλλιθέα - Κλειδωνιά	77
Ηλιόρραχη - Καβάσιλα - Μάζι - Αετόπετρα	78
Μελισσόπετρα - Καλόβρυση	79
Αηδονοχώρι - Μολυβδοσκεπάστη	80
Παγωνίσκος - Χωριά Λάκκας Αώου	81
Πηγή - Ελεύθερο	82
Παλιοσέλι - Πάδες	83
Άρματα - Δίστρατο	84
Σαμαρίνα	85
Τα μαστοροχώρια και άλλα χωριά	86
Εξοχή - Πυξαριά - Αγ. Βαρβάρα	87
Αμάραντος - Τράπεζα - Αγ. Νικάνορας - Μόλιστα	88
Πουρνιά	89
Αγ. Παρασκευή	90
Φούρκα	91
Καστανέα	93
Πύργος - Πυρσόγιαννη	94

Βούρμπιανη - Οξιά	95
Ασημοχώρι - Χιονιάδες - Γοργοπόταμος - Πληκάτι	96
Λαγκάδα - Θεοτόκος - Αετομηλίτσα	97
Κεφαλοχώρι - Δροσοπηγή	98
Πλαγιά - Το υπέδαφος της περιοχής	99

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	101
------------------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΕΝΑΤΟ

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΚΟΝΙΤΣΑΣ	107
---	-----

ΜΕΡΟΣ ΔΕΚΑΤΟ

ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΕΣ ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ	109
------------------------	-----

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ	129
-----------------------	-----

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΧΩΡΙΩΝ - ΥΨΟΜΕΤΡΟ	189
-----------------------------	-----

- ΧΛΜ ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ο ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

"Η ΚΟΝΙΤΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ"

ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΤΟΥΦΙΔΗ

τυπώθηκε στα Γιάννενα

στο τυπογραφείο ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ

Βαλαωρίτου 25 - Τηλ. 77358

Η φωτοστοιχειοθεσία έγινε από

την Ελευθερία Θεοδωρίδη,

μοντάζ από την Αικ. Μπίτα

Η εκτύπωση ένθετου και εξωφύλλου

από τον Θανάση Θεοδωρίδη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΟΝ

51453

KON